МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ПАНАСЮК ПАВЛО ІГОРОВИЧ

Допускається до захисту:
завідувач кафедри
підприємництва, корпоративної
та просторової економіки,
к. е. н., доцент Олександр ТРЕГУБОВ
«____» _____ 2024 р.

МЕХАНІЗМ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА (НА ПРИКЛАДІ ПІДПРИЄМСТВ ГРУПИ ДТЕК)

Спеціальність 051 Економіка
ОП «Економіка підприємства»

Кваліфікаційна (магістерська) робота

Науковий керівник:
Інна АХНОВСЬКА, доцент кафедри
підприємництва, корпоративної
та просторової економіки, к.е.н.,
доцент
_____
(підпис)

Оцінка: _____ / _____ _____
(бали / за шкалою ЄКТС / за національною шкалою)
Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця 2024

АНОТАЦІЯ

Панасюк П. І. Механізм антикризового управління підприємства в умовах нестабільного середовища (на прикладі підприємств групи ДТЕК). Спеціальність 051 Економіка. Освітня програма «Економіка підприємства». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2024.

У роботі досліджено процес формування антикризового механізму на підприємстві. Розроблено механізм антикризового управління підприємством в умовах нестабільного середовища та запропоновано основні заходи антикризового регулювання на підприємстві ТОВ «ДТЕК Енерго». Проведено оцінку енергетичного та економічного потенціалу біомаси.

Ключові слова: антикризове управління, криза, фінансовий аналіз, механізм антикризового управління, відновлювана енергетика, біомаса, потенціал рослинних решток.

79 с., 27 табл., 30 рис., 5 дод., 125 джерел.

Panasiuk P. I. Mechanism of anti-crisis management of the enterprise in an unstable environment (on the example of DTEK Group enterprises). Specialty 051 Economics. Educational program “ Economics of an enterprise ”. Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2024.

The paper considers the process of formation of an anti-crisis mechanism at an enterprise. The mechanism of anti-crisis management of the enterprise in an unstable environment is developed and the main measures of anti-crisis regulation at the enterprise DTEK Energy LLC are proposed. The energy and economic potential of biomass is estimated.

Keywords: crisis management, crisis, financial analysis, mechanism of crisis management, renewable energy, biomass, potential of plant residues.

79 p., 27 tables, 30 figures, 5 appendix, 125 sources.

ЗМІСТ

ВСТУП 4

РОЗДІЛ 1 КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ НЕСТАБІЛНОГО СЕРЕДОВИЩА 8

1.1 Сутність та методологія антикризового управління підприємством 8

1.2 Теоретичні основи циклічного розвитку підприємства 14

1.3 Сутність відновлюваної енергетики та її регулювання в Україні 21

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ПОЛІТИЧНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ 29

2.1 Аналіз та наслідки впливу війни на діяльність суб’єктів господарювання в Україні 29

2.2 Аналіз використання та сучасний стан об’єктів відновлюваної енергетики в Україні 39

2.3 Аналіз фінансово-економічного стану ТОВ «ДТЕК Енерго» 50

РОЗДІЛ 3 МЕХАНІЗМ АНТИКРИЗОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА 59

3.1 Формування механізму антикризового регулювання на підприємстві енергетичного сектору 59

3.2 Напрями вдосконалення антикризового регулювання на підприємстві ТОВ «ДТЕК Енерго» 64

3.3 Обґрунтування розвитку потенціалу біомаси в контексті її енергетичної та економічної ефективності 68

ВИСНОВКИ 77

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 80

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Кризові події та процеси, що стали наслідками повномасштабної війни, яка розпочалася 24 лютого 2024 року, є одними з головних проблем сьогодення для української економіки. Усі підприємства нашої країни продовжують працювати в екстремальних умовах і кожного для зустрічаються з новими перешкодами та викликами.

Саме тому в роботі розроблено механізм антикризового управління та алгоритм його впровадження для забезпечення фінансово-економічного захисту та належного функціонування підприємства в умовах нестабільного середовища. Розроблений механізм заснований на взаємодії основних складових антикризового управління та містить в собі усі його головні елементи. Головною особливістю механізму є тісний взаємозв'язок функцій та принципів з методологію, що полегшує вибір ефективного методу антикризового управління в кризових умовах. Кожен з елементів розробленого механізму має визначальний вплив на рішення та дії антикризового управління.

Особливе значення підтримки та захисту сектору енергетики в критичних умовах має розвиток відновлюваної енергетики. Вагомий і ще не достатньо вивчений потенціал має енергія з біомаси, за рахунок значного аграрного потенціалу нашої країни. Саме тому в роботі розроблено основні рекомендації з розвитку ринку біомаси, а також визначено енергетичний та економічний потенціал рослинних решток для виробництва електроенергії. Це в свою чергу допоможе краще розкрити можливості та перспективи розвитку виробництва електроенергії з біомаси і забезпечить значну енергетичну та економічну підтримку країни в умовах нестабільного середовища.

Об'єктом дослідження є процес впливу кризових явищ на фінансово – економічний стан підприємства.

Предметом дослідження є механізм антикризового управління підприємства в умовах нестабільного середовища, як ефективний спосіб подолання фінансово-економічних проблем.

Метою роботи є розробка механізму антикризового управління підприємством, рекомендацій та ефективних заходів щодо запобігання та подолання підприємством основних наслідків кризових явищ та процесів.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити у дослідженні наступні *завдання:*

- З'ясування сутності антикризового управління підприємством;
- Розгляд теоретичних основ життєвого циклу як невід'ємної складової розвитку підприємства;
- Оцінка розвитку енергетики в Україні та системи її регулювання;
- Аналіз впливу війни на діяльність суб'єктів господарювання в Україні;
- Оцінка сучасного стану сектору відновлюваної енергетики України;
- Аналіз фінансово-економічного стану підприємства ТОВ «ДТЕК Енерго»;
- Розробка механізму антикризового управління для підприємства енергетичного сектору;
- Визначення напрямків антикризового регулювання на підприємстві ТОВ «ДТЕК Енерго» та розробка рекомендацій поліпшення його фінансово-економічного стану;
- Обґрунтування енергетичного та економічного потенціалу використання біомаси для створення електроенергії.

До методів дослідження, які використовувались у процесі написання роботи входять: аналіз, синтез, порівняння, системний підхід, моделювання, факторний, графічний та табличний аналіз.

При виконанні поставлених завдань використовувалось наступне *програмне забезпечення:* «Microsoft Excel».

Проблеми антикризового управління та процес формування ефективних антикризових рішень на підприємстві досліджувалися зарубіжними та вітчизняними науковцями: Е. Альтман, І.О. Бланк, Н.Ю. Брюховецька, В.О. Василенко, О.В. Коваленко, А.М. Ткаченко, А.Д. Чернявський.

Інформаційною базою написання роботи є: законодавчі та нормативні акти, положення, інструкції, методичні вказівки, періодична література, електронні ресурси, офіційна фінансова звітність ТОВ «ДТЕК Енерго», матеріали наукових конференцій, наукова і навчальна література.

Розробці механізму антикризового управління підприємством передує чітка оцінка кризової ситуації та її основних факторів впливу на підприємство, а також проведення аналізу фінансово-економічного стану підприємства, що допоможе виявити основні проблеми підприємства спричинені кризою. Дотримання такої послідовності допоможе сформувати основні цілі застосування механізму антикризового управління для конкретної ситуації та розробити чіткий алгоритм впровадження механізму антикризового управління та його основних заходів в роботу підприємства.

У вступі розглянута актуальність дослідження, визначено цілі та завдання дослідження, об’єкт та предмет дослідження, вказані методи дослідження, теоретична та інформаційна база для дослідження.

У першому розділі описано сутність та методологію антикризового управління підприємством. Розглянуто процес циклічного розвитку підприємства, в ході якого проаналізовано його основні наукові моделі, етапи та особливості прийняття антикризових рішень на кожному з цих етапів.

У другому розділі було проведено аналіз впливу війни на функціонування суб’єктів господарювання в Україні. Також досліджено сучасний стан об’єктів відновлюваної енергетики в Україні. Проведено аналіз фінансово-економічного стану підприємства ТОВ «ДТЕК Енерго», в ході якого виявлено основні проблеми та ризики для подальшого його функціонування.

У третьому розділі було розроблено механізм антикризового управління підприємством в умовах нестабільного середовища та запропоновано поетапний алгоритм впровадження антикризового механізму управління в роботу підприємства енергетичного сектору. Також було визначено основні напрямки антикризового регулювання на підприємстві ТОВ «ДТЕК Енерго» та розроблено основні рекомендації для поліпшення його фінансово-економічного стану.

Проведено обґрунтування енергетичного та економічного потенціалу використання біомаси для створення електроенергії.

Практичне значення отриманих результатів. Розробка механізму антикризового управління підприємством, впровадження низки рекомендацій та заходів щодо ефективного подолання і майбутнього попередження кризових процесів та наслідків їх впливу на підприємство та основні галузі економіки країни.

Апробація результатів дослідження. Результати кваліфікаційної роботи апробовані на одній конференції та у фаховому електронному науково-практичному журналі з економічних наук, зокрема: Міжнародній науковій конференції 16.05.2024р. «Економіка в умовах цифрової трансформації: перспективи розвитку в XXI столітті» з публікацією тез «Відновлювана енергетика в Україні: втрати від війни та перспективи розбудови», електронному науково-практичному фаховому журналі з економічних наук «Цифрова економіка та економічна безпека» № 5(14): 29.11.2024р. з публікацією статті «Механізм антикризового управління підприємства в умовах нестабільного середовища».

Положення, що виноситься на захист: Обґрунтування стратегічної необхідності впровадження механізму антикризового управління в роботу підприємства на основі аналізу його фінансово-економічного стану; процес розробки алгоритму механізму антикризового управління; стратегічні напрямки вдосконалення антикризового регулювання на підприємстві; формування рекомендацій та заходів з поліпшення фінансово-економічного стану підприємства; визначення енергетичного та економічного потенціалу біомаси для виробництва електроенергії.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 125 найменувань, 4 додатків. Загальний обсяг роботи становить 79 сторінок, містить 27 таблиць та 30 рисунків.

РОЗДІЛ 1
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

1.1 Сутність та методологія антикризового управління підприємством

Виникнення кризових ситуацій та явищ є невід'ємною складовою життєвого циклу будь-якої організації. На кожному етапі свого розвитку людство зустрічається з кризовими явищами та процесами. Наразі майже кожна економіка світу зазнавала впливу кризи. Незважаючи на те, що поняття кризи є відносно молодим, виникло воно лише в XIX, але вже встигло отримати надзвичайно багато наукових трактувань. Взагалі термін «криза» прийшов до нас із Греції, там він трактувався як вирок у вирішенні різних питань та ситуацій, або ж як вирішення військового конфлікту. Також термін свого часу знайшов місце в медицині, його часто використовував Гіппократ, для позначення вирішальних фаз розвитку захворювань.

Щодо класичного економічного визначення кризи XIX століття, то воно означало негативну фазу у розвитку капіталістичної економічної системи, яка проявлялась значними перешкодами та негативними коливаннями. Пізніше поняття кризи було розширено і визначено як «економічна криза». З приводу економічної кризи є дуже багато цікавих тверджень і думок, наприклад Ф. Мечлап визначав її як «негативний стан економічних відносин, коли становище виробничих галузей і великих верств населення стає критичним». За В. Сомбарту економічна криза це «негативне економічне явище, яке створює масову небезпеку для економічного середовища та його існування» [1].

В сучасних умовах кризу визначають як критичне загострення розбіжностей соціально-економічної системи, що в свою чергу породжує загрози для її здорового функціонування в навколишньому середовищі [2, с. 586].

Незважаючи на те, що криза дестабілізує стійкість економічної системи, вона також є одним з основних механізмів її оновлення. В процесі свого розвитку кожна економічна система проживає боротьбу стабільного економічного стану

проти кризового. Обидва ці стани функціонують в тісній взаємодії, яскравим прикладом є підвищення стабільності економіки після подолання кризових процесів.

В ході своїх економічних досліджень кризових явищ ,класики К. Маркс і Ф. Енгельс запропонували до уваги теорію порушеної рівноваги ринку [3].

М.І. Туган-Барановський говорив про те, що настання кризи насамперед пов'язане з непропорційним розподілом виробництва, коли виробники засобів виробництва не можуть вилучити капітал з своїх підприємств. Також варто зауважити, що об'ємність цього капіталу у формі будівель та машин потребує продовження виробництва, що в свою чергу неминуче призведе до перевиробництва [4, с. 325].

Незважаючи на значну історичну тривалість дослідження поняття економічної кризи, наразі ми так і не маємо єдиного підходу то трактування цього поняття, а також причин його виникнення (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 - Сучасні наукові підходи до трактування сутності поняття «економічна криза»

Джерело	*Трактування сутності поняття*
Економічний Словник [5]	порушення рівноваги між попитом і пропозицією на товари та послуги. Проявляється різким переломом кон'юнктури, що моментально викликає спад виробництва, ріст безробіття, збільшення кількості банкрутств, а також тенденцію до поглиблення кризи
Кейнс Дж. М. [6, с.60]	раптова й різка, як правило, зміна зростаючої тенденції зниження, тоді як у зворотному процесі такого різкого повороту найчастіше не буває
Розенталь Ю., Піджненбург Б. [6, с. 60]	ситуації, позначені високою небезпекою, станом невпевненості, відчуттям невідкладності
Дацюк І. В. [7, с. 165–170]	об'єктивний процес, що приводить до оптимізації системи або до її знищення у разі неспроможності адаптуватися до нових умов
Ткаченко А.М., Єлець О.П. [8, с. 61]	широкомасштабна, непередбачена, переломна подія, яка приводить як до негативних наслідків у господарській діяльності (що зумовлюють розбалансування системи підприємства), так і до позитивних наслідків, які підвищують ефективність діяльності підприємства, приводячи в дію трансформаційні сили, що сприяють його еволюції
Бартон Л. [9, с. 2]	широкомасштабна, непередбачена подія, яка веде до потенційно негативних результатів. Ця подія та її наслідки можуть завдавати серйозної шкоди всій організації (працівникам, продукції, зв'язкам, фінансам та репутації)

Джерело: складено автором на основі [5, 6, 7, 8, 9]

Проаналізувавши дані, наведені в таблиці 1.4, можемо з впевненістю сказати, що кожне трактування «економічної кризи» має місце бути і несе важливе значення для економіки, а також підтверджує складність кризових явищ і їх вплив та наслідки для різних сфер економічної системи країни.

Враховуючи складність сутності економічної кризи, необхідним є проведення її класифікації. Різні види кризи визначають способом їх розподілу за характерними ознаками можливих кризових станів соціально-економічної системи. Проводиться цей комплексний аналіз з метою подальшого прогнозування та визначення перспективних антикризових заходів [2, с. 584].

Таким чином, детальна класифікація криз є надзвичайно важливою, особливо з подальшим поєднанням ефективних методів та засобів управління.

За класифікаційними ознаками можемо виділити такі види криз:

- за масштабами прояву – загальна криза, вона може розвиватись в усіх соціально-економічних системах, та локальна, яка може охоплювати тільки окрему частину соціально-економічних систем;
- за проблематикою – мікрокриза та макрокриза. Макрокризу описує масштабний характер, мікрокриза – об’єднує тільки окрему проблему або ж невелику їх сукупність. Також слід зазначити, що мікрокриза має здатність переростати на макрокризу;
- за причиною виникнення – суспільна, екологічна, природна кризи;
- за видом структурних відносин у системі виділяють такі групи криз: економічна, соціальна, організаційна, психологічна, технологічна та інші.

Найнебезпечнішою формою криз для підприємств вважають фінансову кризу. Науковець О. Терещенко класифікує фінансову кризу як розлад в роботі підприємства й обмеження важелів впливу його керівництва на фінансові відносини, що виникають в процесі діяльності цього підприємства [10].

Проаналізувавши головні особливості фінансової кризи, науковець І. Бланк описує її як найбільш серйозний розлад у фінансовій рівновазі підприємства, який демонструє розбіжності між фактичний фінансовим потенціалом підприємства і необхідним обсягом фінансових потреб; дані

розбіжності мають циклічний характер виникнення впродовж всього життєвого циклу підприємства під впливом низки різноманітних чинників; фінансова криза створює найнебезпечніші загрози для функціонування підприємства [11].

Для попередження і протидії кризовим явищам підприємствам усіх рівнів варто застосовувати заходи антикризового управління. Їх ефективне використання дозволить стабілізувати фінансовий стан підприємства, підвищити обсяги виробництва, забезпечити можливість ефективного функціонування підприємства в складних економічних умовах. Особливість актуальності дослідження цього питання також пов'язана з повномасштабною Війною на території України, яка посилила невизначеність і створила нові загрози та ризики для розвитку підприємницької діяльності та держави загалом

Термін «антикризове управління» виник не так давно і прийшов в економіку України з почаком її активного реформування з метою підготовки до наближення ряду криз, які виникали одна за одною. Неспроможність державного та ринкового сектору економіки України показати сильний управлінський характер, показала потребу в новому типу управлінських рішень, які могли б ефективно долати кризові процеси та явища.

Будь яке підприємство чи система в той чи інший період свого життєвого циклу неминуче переживають злети та падіння у показниках свого розвитку. Так як розвиток підприємства чи системи є процесом циклічним, то і управлінський процес повинен бути завжди антикризовим. Це забезпечить постійний контроль та стабільність як в управлінському так і в економічному процесі [12].

Для кращого розуміння сутності антикризового управління варто розглянути різні наукові підходи щодо його трактування.

У своїй науковій праці В. Василенко визначає антикризове правління, як управлінський процес, аналізує особливості кризи, передбачає її небезпеки та формує комплекс заходів для зниження негативних наслідків та подальшого позитивного розвитку [13].

Л. Ситник у своїй роботі називає антикризове управління системою, яка вирішує задачі позитивного розвитку підприємства, шляхом ефективної

акумуляції усіх ресурсів проти негативних факторів розвитку [14]. Також дуже влучною є думка науковця А. Чернявського, який трактує термін «антикризове управління», як управління яке в період кризи підтримує функціонування організації, тримаючи її на плаву, а також дозволяє вийти підприємству з ризи з мінімальними втратами [15].

Проаналізувавши наведені наукові думки, можемо узагальнити, що антикризове управління є своєрідним механізмом передбачення і аналізу кризи, який містить в собі методи для боротьби з кризовими явищами та процесами і подальшим зниженням їх негативних наслідків. Ефективний підхід до антикризового управління сформує серйозні навички і важливий досвід в ухваленні рішень, що є дуже необхідним ля підприємства в умовах кризи. Також це надасть можливість підприємству розвиватись більш ефективно в умовах обмеженості ресурсів.

Також сутність антикризового управління ми можемо визначити за такими характеристиками [16]:

- кризу можливо передбачити, виходячи з цього на неї можна очікувати, а також її можна спровокувати;
- до кризи потрібно серйозно готуватися;
- процес управління в кризових умовах відрізняється від стандартного і потребуй нових нешаблонних методів та навичок;
- за допомогою спеціальних заходів та методів ми можемо випередити і зупинити кризу або подолати її наслідки, тобто можемо керувати нею;
- ефективне управління процесом виходу з кризи сприяє прискоренню самого процесу і мінімізує наслідки кризи;

Для ефективного антикризового управління підприємством необхідною є чітка система основних цілей, які зроблять процес управління послідовним та комплексним (рис. 1.1).

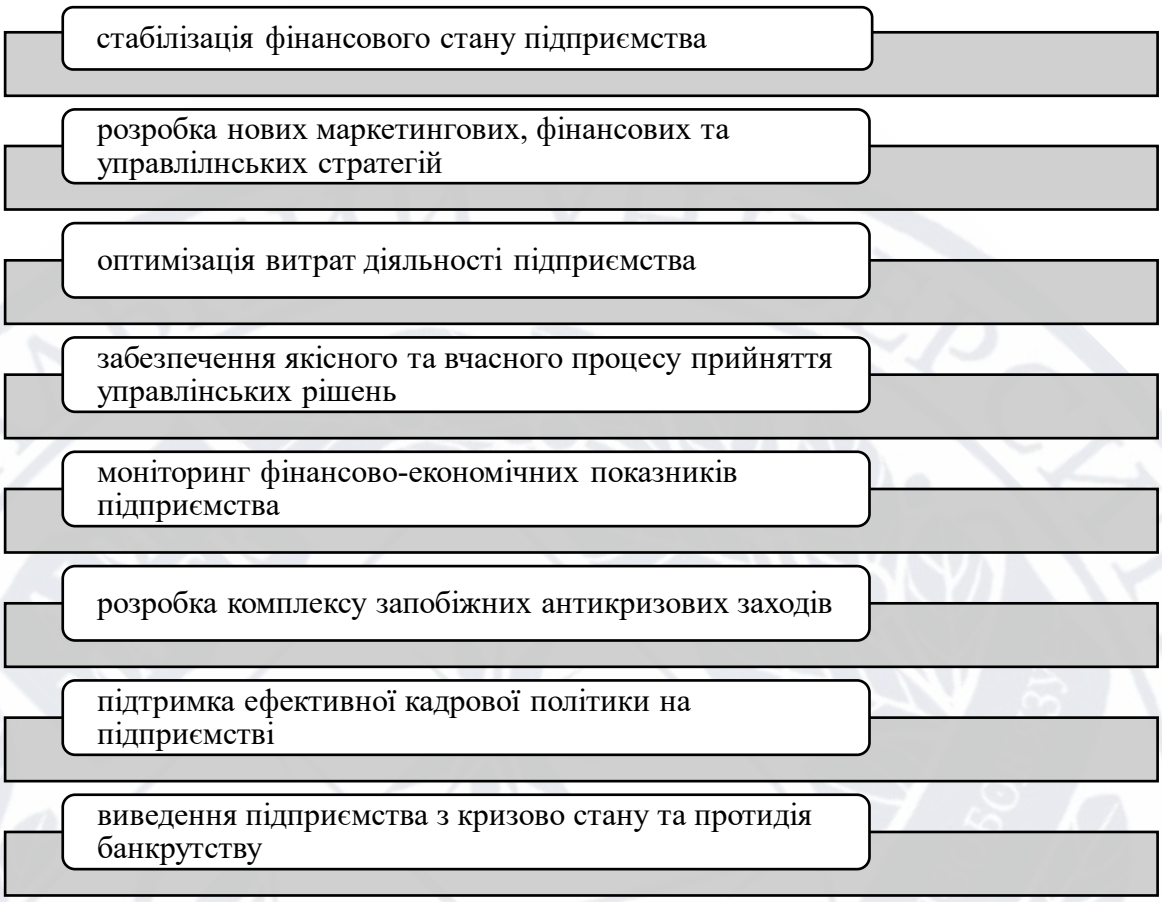

Рисунок 1.1 - Основні цілі антикризового управління підприємством

Джерело: складено автором на основі [17]

При проведені антикризового управління особливої уваги потребує розробка його тактики та стратегії, що в свою чергу сприятиме вибору правильних стратегічних управлінських рішень, отриманню достовірних даних щодо стану підприємства, для подальшої оптимізації його роботи в кризових умовах та безпечного виходу з неї. Саме тому для підприємства дуже важливо передбачити кризу на початкових стадіях. Одним з базових та першочергових управлінських рішень для подальшої успішної діяльності підприємства та покращення його фінансових показників є вибір підходящої антикризової стратегії.

Стратегії антикризового управління можуть бути різними, в залежності від кризових ситуації, проте серед основних можемо виділити такі [16]:

- стратегія передбачення кризи і її попередження;
- стратегія очікування зрілості кризи;

- стратегія уповільнення та протидії кризових процесів;
- стратегія стабілізація стану підприємства за рахунок власних резервів і залучених додаткових ресурсів;
- стратегія створення антикризових умов, для подолання наслідків наступної кризи при її виникненні;

Вагому роль при застосуванні антикризового управління на практиці має економічний характер оптимізації його використання. В цьому дуже допомагає постійний моніторинг основних показників середовища підприємства, а також застосування сучасних методів аналізу і контролінгу. Постійний характер використання наведених методик дозволить сформувати логічний взаємозв'язок економічних явищ, виявити нові можливості для розвитку підприємства та усунути загрози спричинені кризою. Для цього в нашому дослідженні ми будемо розглядати основні показники ефективності підприємства, а саме: ліквідність, стійкість, оборотність та рентабельність.

Отже, кризові явища і процеси виникали і виникатимуть в сучасному економічному середовищі надалі. Для України наразі найбільшою такою кризою є повномасштабна війна, що розпочалася 22 лютого 2024 року і з того часу завдає непоправної шкоди економіці нашої країни. Усі наші підприємства працюють в екстремальних умовах і кожного для зустрічаються з новими кризовими викликами та перешкодами. Ефективним методом захисту підприємств від кризи є антикризове управління, головним завданням якого є передбачення кризи, боротьба з нею та усунення її наслідків. Застосування комплексу сучасних антикризових методик та заходів дозволить підприємствам подолати наслідки кризи та відновити їх ефективну діяльність в умовах невизначеності.

1.2 Теоретичні основи циклічного розвитку підприємства

Від початку свого створення та в процесі розвитку кожне підприємство переживає певні зміни, що несуть позитивні або негативні результати для його подальшого розвитку. Велика кількість наукових досліджень у сфері

підприємництва пов'язана заме з розвитком підприємства та розробкою стратегій його розвитку. Для кращого розуміння сутності процесу розвитку підприємства розглянемо підходи різних науковців у табл. 1.2.

Таблиця 1.2 - Основні підходи до визначення поняття «розвиток»

Джерело	Поняття
Артюшок В. [18]	здатність до зростання його фактичних можливостей через використання внутрішніх резервів та переваг зовнішнього середовища нівелюючи вплив слабких сторін та зовнішніх загроз
Забродський В., Кизим М. [19]	процес переходу економіко-виробничої системи у новий, більш якісний стан шляхом нагромадження кількісного потенціалу, зміни й ускладнення структури і складу
Сіренко Н. [20]	назване поняття за формою зводиться до незворотності та закономірності в поведінці змін у системах і підсистемах за якісними ознаками
Шумпетер Й. [21]	лише такі зміни господарського кругообігу, які економіка сама породжує, тобто лише випадкові зміни представленого самого собі народного господарства, рух якого не зумовлюється зовнішніми імпульсами

Джерело: складено автором на основі [18, 19, 20, 21]

Проаналізувавши дані наведені в таблиці, можемо без сумніві стверджувати, що розвиток є центральною функцією управління.

Ефективний розвиток визначатиме майбутній успіх підприємства на ринку та фінансові результати його діяльності. Все це буде можливо завдяки прийнятті якісних управлінських рішень, спираючись на комплексний аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства.

Процес розвитку підприємства можна чітко відслідковувати за допомогою його «життєвого циклу». Термін «життєвий цикл» виник в кінці XIX ст. і трактувався як система ідей, до яких входили такі ідеї як: спадковість, розвиток, адаптація, виживання та вимирання на рівні як окремих індивідів, так і цілих популяцій живих організмів [22].

В сучасному нестабільному економічному середовищі актуальність концепції життєвого циклу має особливе значення для ефективного розвитку підприємств. В першу чергу це пов'язано з загальносвітовими кризовими

процесами, наслідками яких є зростання інфляції, зменшення обсягів виробництва, зростання загальної соціальної напруги [23].

В Україні наразі триває війна, яка тільки посилює стан невизначеності, саме тому зараз нашим підприємствам необхідні якісні інтенсивні зміни як у внутрішньому так і в зовнішньому середовищі, які допоможуть захистити їх в умовах кризи, коли ресурси є ще більш обмеженими, а темпи росту зменшуються до критичних значень.

Класична система об'єктів життєвого циклу відповідно до теорії управління складається з трьох рівнів, де кожен рівень тісно пов'язаний між собою логічним ієрархічним зв'язком (рис. 2.1).

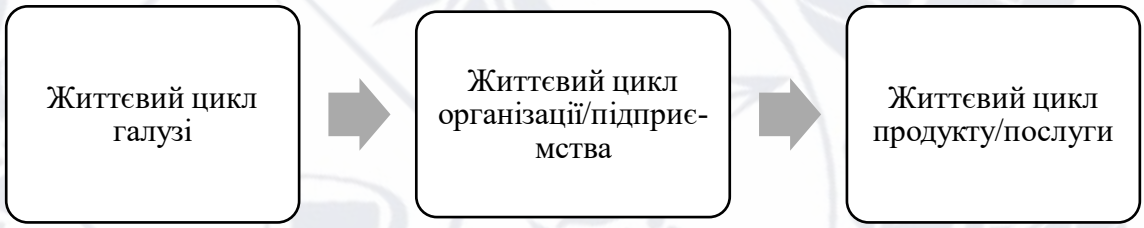

Рисунок 1.2 - Система об'єктів життєвого циклу в теорії управління

Джерело: складено автором на основі [24]

У нашому дослідженні основну увагу ми приділимо життєвому циклу підприємства. Дослідженням сутністності та проблематики життєвого циклу підприємства займались такі науковці як: І. Адізес [25], Л. Грейнер [26], Д. Ліппіт [27], Д. Міллер [28], С. Хенкс [29] та інші.

Проаналізувавши наукові праці, можемо дійти висновку, що кожен з науковців що займався дослідженням життєвого циклу підприємства трактує його по різному. Для кращого розуміння та аналізу поняття, сформуємо комплекс основних підходів для трактування терміну «життєвий цикл підприємства», результати наведено у таблиці 1.

Таблиця 1.3 - Означення сутності поняття «життєвий цикл підприємства»

Автор	Означення
Бланк І. А. [30]	загальний період часу від початку діяльності підприємства до природного припинення його існування або відродження на новій основі (з новим складом власників і менеджерів, з принципово новою продукцією, технологією тощо)
Козаченко Г. О. [31]	сукупність етапів діяльності системи, що послідовно змінюють один одного, і кожний з яких характеризується певною метою діяльності і станом як великої виробничо-фінансової системи в цілому, так і її структурних одиниць, особливою формою організаційного механізму, що реалізує досягнення стратегічних та оперативних цілей діяльності системи
Корягіна С. В. [32]	сукупність стадій, що створюють закінчене коло розвитку протягом певного проміжку еволюції підприємства, після якого його цінності й напрями діяльності можуть принципово змінюватися
Штангрет А. М., Копилюк О. І. [33], Лігоненко Л. О. [34]	сукупність стадій, які проходить підприємство в перебігу своєї життєдіяльності від створення до ліквідації, кожна з яких характеризується певною системою стратегічних цілей та завдань, особливостями формування ресурсного потенціалу, досягнутими результатами функціонування

Джерело: складено автором на основі [30, 31, 32, 33, 34]

Як бачимо, визначення дещо відрізняють між собою, проте зберігають основну сутність, що життєвий цикл підприємства - це поетапна сукупність процесів розвитку підприємства, яка характеризується чіткою послідовністю, системністю та унікальністю кожного з етапів.

Життєвий цикл підприємства прийнято поділяти на 5 стадій розвитку, а саме: зародження, зростання, зрілість, спад, відродження/ліквідація [35].

Перша стадія народження є початком у визначенні своєї діяльності. Основна мета підприємства на цьому етапі передбачає формування своїх цілей, розробку продукту та вихід на ринок і закріплення на ньому. Також цей етап характеризується значним ризиком, адже підприємству треба вийти на ринок, знайти свою аудиторію і протистояти конкуренції. Для цього підприємство має мати чітку стратегію, яка забезпечить його стабільність на внутрішньому та зовнішньому рівнях [36].

Другою у нас є стадія зростання, що передбачає збільшення виробничих потужностей організації та масштабів її виробництва [36]. Підприємство знаходить стабільність і отримує можливості для розвитку та розширення, а також починає отримувати стабільний прибуток. Цей етап передбачає особливу

ефективність управлінських рішень та жорсткий стиль управління, який забезпечить високу конкурентоспроможність підприємства на ринку [37, с. 131]. Основна мета підприємства на цьому етапі підвищення конкурентоспроможності і посилення своїх позицій на ринку.

Третю стадію розвитку зазвичай називають зрілістю, саме тут підприємство має значні обсяги виробництва і стабільно зростає за всіма показниками. На даній стадії підприємство вже має імідж та складає значну конкуренцію на ринку. В даний період особливу роль для підприємства має швидка реакція до змін і можливість швидко трансформуватись в нових ринкових умовах [38]. Основним завданням підприємства на цьому етапі є раціональне використання своїх ресурсів та впровадження інновацій у свою діяльність.

Четверта стадія має назву вигорання, саме на цьому етапі підприємство матиме справу з великими ризиками та перешкодами, тому підприємство має визначити свій потенціал для подальшого розвитку. А тоді обрати або реорганізацію в нове русло, або ліквідацію. Також дуже важливо на цьому етапі витримати тиск конкурентів і залишитись на ринку. Саме тому на цьому етапі розвитку дуже важливо правильно акумулювати свої ресурси і спрямувати їх на пристосування до нових ринкових умов, при цьому зберігши свого цільового споживача. [39].

П’ятий етап ми можемо назвати подвійним, в залежності від ситуації це може бути або реорганізація, або ліквідація підприємства. Основною характеристикою етапу є спад обсягу виробництва, ефективна активізація усіх функцій підприємства і прийняття нових управлінських рішень щодо організаційно структури та управлінського персоналу підприємства [40].

Окрім традиційних характеристик життєвих стадій, також варто звернути увагу на авторські наукові моделі життєвого циклу підприємства, у таблиці 1.4 ми детально розглянемо найвідоміші базові моделі життєвого циклу підприємства та зміст кожного його етапу, відповідно то трактування науковця. Кожна модель є унікальною та індивідуальною.

Таблиця 1.4 - Порівняльний аналіз моделей життєвого циклу підприємства

Автор	*Модель*	*Зміст стадії*	*Стандарти-зовані стадії*
1	*2*	*3*	*4*
Д.Ліппі, В.Шмідт [27]	3 стадії:		
	Народження	Особистий контроль; влада в руках однієї особи	Народження
	Юність	Командне ухвалення рішень; постановка завдань і цілей; акцент на досягненні стабільності	Зростання
	Зрілість	Акцент на адаптації; подальше зростання	Стабільність
Дж. Кімбе-рлі [41]	4 стадії:		
	Перша стадія	Упорядкованість ресурсів; формування ідеології	Народження
	Друга стадія	Наймання співробітників; здобуття підтримки від стратегічних клієнтів; дискретні рішення	Зростання
	Третя стадія	Формування організаційної ідентичності; висока особиста співучасть; дотримання організаційної місії	
	Четверта стадія	Формалізація структури; установлення правил та політики; стабільні відносини із зовнішнім середовищем	Стабільність
І. Адізес [42]	10 стадій:		
	Доглядання	Зародження ідеї;	Народження
	Дитинство	Орієнтація на дії; брак системи; одноосібне ухвалення рішень	
	Давай-давай	Зростання продажів; ринковий успіх; брак регулярного менеджменту	Зростання
	Юність	Делегування повноважень; зміна керівництва; переорієнтація цілей	
	Розквіт	Зростання продажів та прибутку; креативність, що розвивається та контролюється	Стабільність
	Пізній розквіт	Втрата креативності	
	Аристокра-тизм	Зниження інтересу до завойовування нових ринків; акцент на минулих здобутках	Занепад
	Салем Сіті	Внутрішні конфлікти; криза менеджменту	
	Бюрократизац ія	Наявність великої кількості процедур та правил; відсутність почуття контролю у керівництва	
	Смерть	Відсутність ресурсів для винагородження членів команди	Ліквідація

Джерело: складено автором на основі [27, 41, 42]

Таким чином, як ми бачимо, життєвий цикл організації складають конкретні етапи, кожен з яких особливий і має значний зв’язок з своїм наступником, фактично впливаючи на його економічний потенціал. Саме тому значу увагу слід приділити особливостям управління діяльністю підприємства на кожному з етапів його життєвого циклу, детальніше розглянемо це у таблиці 1.5.

Таблиця 1.5 - Особливості управління діяльністю підприємства на різних етапах його життєвого циклу

Стадія життєвого циклу	Особливості діяльності
Народження	вихід на ринок; основна увага на розвитку організації;
Дитинство	закріплення позицій на ринку;
Юність	швидке зростання прибутків; розширення основних ринкових сегментів;
Рання зрілість	розширення напрямків діяльності; стабільний ріст прибутковості;
Зрілість	посилення позицій на ринку; орієнтація на галузеве розширення діяльності;
Старіння	підтримка стабільної діяльності підприємства; зменшення прибутків; припинення діяльності;
Відродження	глобальне оновлення та модернізація напрямків діяльності; впровадження значної кількості інновацій для розвитку нових напрямків діяльності;

Джерело: складено автором на основі [43, с. 95]

Як бачимо, кожна стадія є особливою і передбачає свої особливості, необхідні для ефективної діяльності і стабільності всього життєвого циклу підприємства. З огляду на це, варто зазначити, що підприємство не зможе постійно працювати в стабільних умовах, кризові процеси можуть виникнути на кожному з етапів. Саме тому варто визначити основні стратегії антикризового управління підприємством залежно від стадій його життєвого циклу, детальніше розглянемо це у таблиці 1.6.

Таблиця 1.6 - Стратегії антикризового управління підприємством залежно від стадій його життєвого циклу

Стадія життєвого циклу	Типи стратегій антикризового управління
Зародження	виробнича; організаційна; маркетингова; фінансова; кадрова; інвестиційна.
Зростання	стратегія управління ризиками; скорочення адміністративних витрат; логістична стратегія.
Зрілість	стратегія якості; стратегія попередження кризи; стратегія розвитку, стратегія індивідуального іміджу; стратегія лідерства; стратегія спеціалізації; стратегія орієнтації на привабливі напрями; стратегія вільної ніші.
Спад	захисна стратегія; стратегія оборони; стратегія диверсифікації; стратегія стабілізації; стратегія протидії; стратегія наступу; стратегія делегування; стратегія компромісів.
Відродження/ ліквідація	стратегія реструктуризації, стратегія злиття, стратегія виходу, стратегія ліквідації.

Джерело: склалено автором на основі [44, с. 150-153, 45, с.65; 46]

Таким чином, на кожному етапі життєвого циклу у підприємства може виникнути потреба в певних антикризових стратегіях, які збережуть потенціал підприємства, посилять його конкурентоспроможність і сприятимуть позитивному розвитку його життєвого циклу.

Отже, дослідження життєвого циклу підприємства є дуже важливим як з теоретичної так і з практичної точки зору. Аналізуючи етапи життєвого циклу підприємства ми можемо передбачати кризові ситуації і розробляти відповідні стратегії. Будь-яка організація має свою систему етапів розвитку, які є особливими і кожен з яких потребує особливих управлінських рішень та антикризових стратегій. Життєвий цикл є невід'ємною частиною розвитку підприємства, якість і ефективність впровадження управлінських та антикризових рішень на кожному з його етапів визначатиме прибутковість підприємства, його конкурентну позицію на ринку та можливість подальшого існування.

1.3 Сутність відновлюваної енергетики та її регулювання в Україні

Відновлюваною енергетикою традиційно прийнято називати енергетику джерела енергії якої характеризуються властивістю до швидкого відновлення своїх запасів. В першу чергу це енергія сонця і її похідні: енергія вітру, водних потоків, рослинної біомаси.

До відновлюваних джерел також відносять геотермальне та низькопотенційне тепло і окремі джерела, які мають прямий зв'язок з життєдіяльністю людини, а саме: теплові відходи домогосподарств та органічні відходи виробництв сільськогосподарського та промислового комплексів (рис.1.3). [47].

Завдяки своїй популярності і актуальності в сучасному середовищі категорія відновлюваних джерел енергії має дуже багато трактувань, тож для кращого розуміння сутності поняття, розглянемо найбільш популярні з них (табл. 1.1).

Рисунок 1.3 – Класифікація джерел відновлюваної енергії

Джерело: складено автором на основі [47]

Таблиця 1.7 – Наукові підходи до визначення поняття «відновлювані джерела енергії»

Автор	Визначення поняття «відновлювальні джерела енергії »
Л.П. Клименко, С.М. Соловйов, Г.Л. Норд [48]	До відновлюваних джерел енергії відносяться енергія сонячного проміння, вітру, геотермальна, припливів та відпливів тощо
О.М. Бородіна [49]	Альтернативні джерела енергії – це поновлювані джерела, до яких відносять енергію сонячного випромінювання, вітру, морів, річок, біомаси, тепло Землі, та вторинні енергетичні ресурси, які існують постійно но або виникають періодично у довкіллі
В.Є. Барановська, С.В. Берзіна, О.Д. Богдан, О.І. Возний [50]	Відновлювані джерела енергії – це джерела, що постійно існують або періодично з'являються в навколишньому середовищі у вигляді потоків енергії Сонця, вітру, тепла Землі, енергії морів, океанів, річок, біомаси
В.В. Лагодієнко [51, 52], М.І. Сиротюк [53],	Поновлювані джерела енергії (ПДЕ) у географічній оболонці Землі – це сонячна, вітрова, геотермальна, біоенергія та гідроенергія річок. Основна ї х спільна властивість – це практична невичерпність та екологічна чистота
А.І. Шевцов, М.Г. Земляний Т.В. Ряузова [54].	До нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії відносимо гідроелектростанції (великі, середні та малі), геотермальну, сонячну, фотоелектричну та теплову енергію, енергії припливів, хвиль океану, вітру, тверду біомасу, гази з біомаси, рідкі біопалива та відновлювані муніципальні відходи (ці види енергії за визначенням МЕА – відновлювані джерела енергії)

Джерело: складено автором на основі [48-54]

Усі визначення унікальні і відповідають дійсності, але пропоную особливу увагу приділити найбільш простому та влучному визначенню сформованому за Л.П. Клименком, С.М. Соловйовим та Г.Л. Нордом, в якому вони визначають ВДЕ як енергетичний комплекс, що складається з таких джерел як: енергія сонця, вітру, геотермальних джерел, припливів та відпилів [48].

В умовах сьогодення енергетичний потенціал відновлюваних джерел енергії значно перевищує сучасний рівень енергоспоживання, саме через те, такі джерела слід розглядати як ефективне джерело виробництва енергії [47, с. 136].

Серед відновлюваних джерел енергії Україна найбільше використовує енергію сонця, вітру та води. Відсоток енергії, що видобуває наша країна з цих джерел, сягає майже ста відсотків від усієї енергії, видобутої з відновлюваних джерел енергії.

Високий потенціал для Української енергетики має енергія біомаси, яку вже використовує та розвиває багато країн світу. Біомасою називають вуглецевомісткі органічні речовини рослинного та тваринного походження (деревина, солома, органічні відходи та ін.). У виробництві енергії зазвичай використовують тверду біомасу, а також отримані з неї палива, такі як: біогаз, біодизель, біоетанол [55].

Необхідність розвитку енергетичного комплексу України на основі використання відновлюваної енергетики обумовлюють наступні чинники [55]:

- дисбаланс у розвитку паливно-енергетичного комплексу, його орієнтація на виробництво атомної електроенергії за відсутності відповідної інфраструктури та сировини;
- наявність значного енергетичного потенціалу найважливіших видів відновлюваних джерел енергії;
- сприятливі природно-кліматичні умови для розвитку;
- сучасна та потужна науково-технічна база, яка може забезпечити ефективне та стабільне функціонування відновлюваної енергетики;

Джерела відновлюваної енергетики характеризуються низкою переваг, які надають їй значну перевагу перед традиційною енергетикою:

- вони є невичерпними, на відміну від викопних паливно-енергетичних ресурсів;
- відновлювані енергоресурси можна використовувати, без значних змін у глобальних геохімічних циклах;
- відновлювальні енергоносії здатні забезпечити потреби в електро- й тепловій енергії все людство і наступні його покоління;

Щодо недоліків ВДЕ, то тут варто виділити невисоку щільність енергетичних потоків та їх мінливість у часі, що породжує, необхідність значних витрат на устаткування, яке забезпечує збір, акумулювання і перетворення енергії [47, с. 136].

Відновлювані джерела енергії відіграють важливу роль у формуванні ціни на енергію. Прикладом є те, що коли використовуються відновлювані джерела, попит на традиційні знижується. Все це позитивно впливає на збереження екології, а також обмежує використання традиційних енергетичних ресурсів [56].

Як наслідок, розвинені країни світу впроваджують багаторівневі програми підтримки енергоефективності та енергозбереження, головною метою яких є стимулювання попиту на відновлювані джерела енергії [57].

Світова практика показує, що держави починають відмовлятися від послуг ядерної енергетики, знаходячи нові способи генерування енергії, які є більш якісними, безпечними та екологічними. Яскравим прикладом можна вважати Францію, Швейцарію та Німеччину, яка взагалі планує поступово відмовитись від використання ядерної енергетик [58, с. 25].

Оскільки ціни на енергоносії у світі постійно зростають, запаси традиційного палива поступово вичерпуються, а екологія постійно страждає, то актуальним стає пошук альтернативних джерел енергії. Розвиток даного напрямку хоча і потребує значних вкладень, проте є надзвичайно цінним та перспективним для економік усіх країн світу.

У законодавстві України поняття «відновлювані або нетрадиційні джерела енергії» вперше було трактовано в Законі України «Про енергозбереження» від 1 липня 1994 року. ВДЕ визначались, як джерела чистої енергії, що мають сталий

характер існування та функціонують у природному середовищі у вигляді енергій вітру, тепла Землі, сонця, морів, океанів, річок та біомаси [59]. Перспективність розвитку «зеленої енергетики» створила нагальну потребу у чіткому визначенні економічних, правових та організаційних аспектів їх використання. Саме тому у 2003 р. був прийнятий Закон України «Про альтернативні джерела енергії» [60]. З 2008 року основною формою підтримки розвитку та функціонування галузі став «зелений» тариф [61].

Вагому роль у розвитку відновлюваної енергетики відіграла Паризька угода, основною метою якої було зростання потенціалу країн для боротьби з наслідками зміни клімату. Україна однією з перших приєдналася до Паризької угоди та визначила власні перспективи подальшої діяльності. Одним із основних заходів стало запровадження екологічних стандартів європейських країн світу для ефективного захисту навколишнього середовища. Це значною мірою посприяло тому, що у листопаді 2017 року наш уряд затвердив «Національний план скорочення викидів», метою якого є скорочення відсотку викидів шкідливих речовин у атмосферу [62].

В українській практиці основними нормативними та законодавчими документами стратегічного розвитку зеленої енергетики є концепції, стратегії, державні програми, національні плани дій та плани заходів. [63]. Серед них виділяють сім основних документів (рис. 1.4) [64-70].

1. Стратегія національної безпеки України
2. Стратегія сталого розвитку "Україна-2020"
3. Державна цільова програма енергоефективності і озвитку ВДЕ на 2010-2020 роки
4. Енергетична стратегія України на період до 2035 року
5. Національний план дій з віднолюваної енергетики до 2020 року
6. Концепція державної політики у сфері клімату на період до 2030 року
7. План заходів щодо виконання Концепції державної політики у сфері клімату на період до 2030 року

Рисунок 1.4 – Основні законодавчі документи Укріни щодо розвитку відновлюваних джерел енергії

Джерело: складено автором на основі [64-70]

Дуже перспективною для нашої країни є Енергетична Стратегія України на період до 2035 року, головною метою якої є безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність та забезпечення енергетичних потреб суспільства і економіки країни в цілому. У даній Стратегії запропоновано механізми трансформації та визначено стратегічні орієнтири розвитку відновлюваної енергетики до 2035 року [68].

Надзвичайно важливим для розвитку відновлюваних джерел енергії став прийнятий у 2020 році Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення умов підтримки виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії».

Сутність закону полягає в таких головних аспектах [71]:

- зменшення тарифу для сонячних електростанцій, що були введені в експлуатацію до 2020 року, потужністю понад 1 МВт – на 15% і для потужності до 1 МВт – на 10%;
- Зменшення «зеленого» тарифу на 7,5% для вітроелектростанцій, що були введені в експлуатацію до 2020 року і які складаються з установок одиничною встановленою потужністю від 2 тисяч КВт та більше%;
- додаткове зниження на 2,5% для сонячних та вітряних електростанцій, введених в експлуатацію в 2020 році та пізніше;
- у 2022 році виробники «зеленої» енергії зобов’язані нести фінансову відповідальність за невідповідність своїх фактичних та прогнозних графіків виробництва електроенергії. Максимальна допустима похибка для ВЕС становитиме – 10%, а для для СЕС – 5%;
- сонячні та вітрові електростанції, яку були введені в роботу з 1 серпня 2020 року і мають потужність понад 1 МВт тепер зможуть розраховувати на підтримку держави лише через участь в аукціонах;
- уряд підтвердив зобов’язання виплатити заборгованість за невиплаченими «зеленими» тарифами до кінця 2021 року;

Ефективний розвиток відновлювальних джерел буде неможливим без запровадження необхідних інструментів державної підтримки. Тому необхідно

окреслювати реальні цільові орієнтири розвитку секторів ВДЕ, що забезпечать оптимальне їх оптимальний розвиток та баланс поряд з традиційною енергетикою.

Отже, відновлювана енергетика має значну підтримку та потенціал для подальшого розвитку у світів та в Україні. З часом тенденції до озеленення енергетичного комплексу будуть тільки зростати, в умовах подальшої вичерпності, обмеженості та екологічної небезпеки від традиційних джерел енергії. Особливо актуальним дане питання буде в контексті антикризового управління підприємствами енергетичного комплексу, для України в сучасних умовах війни це питання є вкрай важливим. Значну увагу слід приділити проектам які спрямовані на сонячну, вітрову, водну енергетику та енергію біомаси. Ефективні антикризові управлінські рішення за даним напрямком зможуть значно покращити стан енергетичної системи, її майбутнє відновлення та подальший розвиток відповідно до потреб суспільства та країни загалом.

Висновки до розділу 1

Кризові явища та процеси завжди будуть існувати в житті кожної організації, на тому чи іншому етапі її розвитку. Було проведено оцінку трактування терміну «криза» та визначено основні види криз і специфіку їх впливу на підприємство. Внаслідок цього запропоновано до розгляду поняття «антикризове управління» як надійний інструмент впливу та протидії кризовим явищам та процесам. У ході дослідження було сформовано основні цілі та стратегії антикризового управління, впровадження яких залежатиме від економічної складності ситуації та умов функціонування підприємства.

Значну увагу варто приділити дослідженню понять «розвиток» та «життєвий цикл» підприємства, як базовим аспектам, що допоможуть краще зрозуміти процес існування підприємства. Кожен етап життєвого циклу підприємства унікальний і особливий, саме тому було сформовано основні характеристики кожного етапу та визначено напрямок управлінських рішень на кожному з життєвих етапів підприємства. Також було проведено аналіз різних

наукових моделей життєвого циклу підприємства. В ході дослідження було визначено основні стратегії антикризового управління на кожному з етапів життєвого циклу підприємства.

З кожним роком у світі зростаємо популярність відновлюваної енергетики і Україна не є винятком. Про її актуальність та перспективність свідчить аналіз основних наукових праць та досліджень у сфері енергетики. В ході дослідження було визначено сутність відновлюваної енергетики та проведено класифікацію її основних джерел енергії. ВДЕ мають високий потенціал для розвитку в Україні та мають значні переваги перед традиційними джерелами енергії. Найбільшим попитом в Україні користується енергія сонця, вітру та води, також великий потенціал має енергія біомаси. Особливо актуальним є питання їх відновлення та розвитку в сучасний умовах війни, коли енергетична система нашої країни потребує незалежності та нових потужностей. Відновлювана енергетика в Україні має значну державну підтримку, що сприяє створенню ефективних законодавчих проектів з підтримки «зеленої» енергії та залучення нових інвестицій у ВДЕ.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ПОЛІТИЧНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

2.1 Аналіз та наслідки впливу війни на діяльність суб'єктів господарювання в Україні

З початку повномасштабного вторгнення українська економіка зазнала значних втрат. Внаслідок війни зруйновано багато промислових підприємств, також критичних пошкоджень зазнала наша інфраструктура, яка забезпечувала належне функціонування бізнесу різних регіонах України.

Станом на кінець 2023 року загальні, економічні, соціальні та інші втрати України внаслідок війни оцінюються в майже 500 мільярдів доларів США [72]. Основними драйверами України до війни були такі сфери як: видобувна промисловість, металургія та агропромисловий сектор. Наразі ж ці сфери зазнали найбільших втрат внаслідок воєнних дій [73].

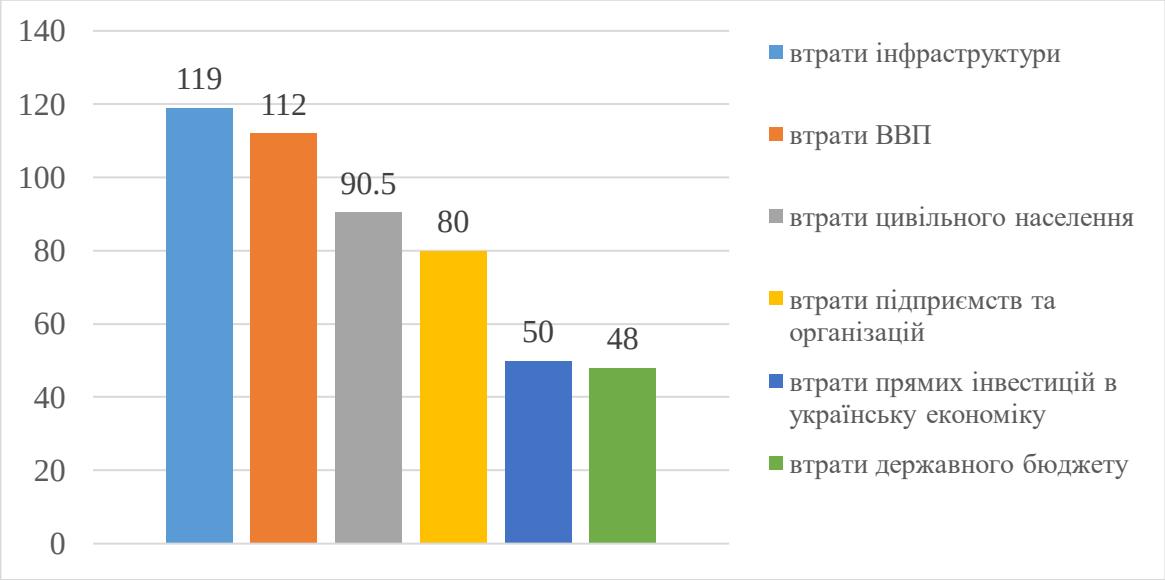

Рисунок 2.1 – Втрати української економіки внаслідок повномасштабної війни 2022-2023 рр.(млрд. дол. США)

Джерело: складено автором на основі [74]

З рисунку 2.1 чітко видно, що війна з усіх сторін завдала значних збитків для економіки нашої країни, які у грошовому вираженні склали 499.5 млрд. дол. США. Найбільші втрати ми спостерігаємо за такими напрямками як: втрати інфраструктури (119 млрд. дол. США, а за останніми даними Київської школи економіки у 2024 році зросли до 157,2 млрд. дол. США (див.табл.2.1), втрати ВВП (112 млрд. дол. США), втрати цивільного населення (90.5 млрд. дол. США). Трохи менші проте не менш значні втрати маємо за таки напрямками: втрати підприємств та організацій (80 млрд. дол. США), втрати прямих інвестицій в українську економіку (50 млрд. дол. США), втрати державного бюджету (48 млрд. дол. США). Всі ці втрати негативно впливають на загальний стан та функціонування економічної системи нашої країни.

Таблиця 2.1 – Загальна оцінка прямих збитків інфраструктури України станом на початок 2024 року

Тип майна	Оцінка прямих втрат, млрд $	Частка, %
Житлові будівлі	58,9	37,5%
Інфраструктура	36,8	23,4%
Активи підприємств, промисловість	13,1	8,3%
АПК та земельні ресурси	10,3	6,5%
Енергетика	9,0	5,7%
Освіта	6,8	4,3%
Лісовий фонд	4,5	2,9%
ЖКГ	4,5	2,9%
Транспортні засоби	3,1	2,0%
Охорона здоров'я	3,1	2,0%
Культура, туризм, спорт	3,1	2,0%
Торгівля	2,6	1,6%
Адміністративні будівлі	0,5	0,3%
Цифрова інфраструктура	0,5	0,3%
Соціальна сфера	0,2	0,1%
Фінансовий сектор	0,04	0,01%
Разом	157,2	100%

Джерело: складено автором на основі [75]

Значну увагу варто приділити стану ВВП нашої країни, яке на початку 2022 року внаслідок війни зазнало значного падіння на 20,9%, і продовжило падіння протягом всього року до рекордно низьких історичних значень за всі роки незалежності нашої країни[76].

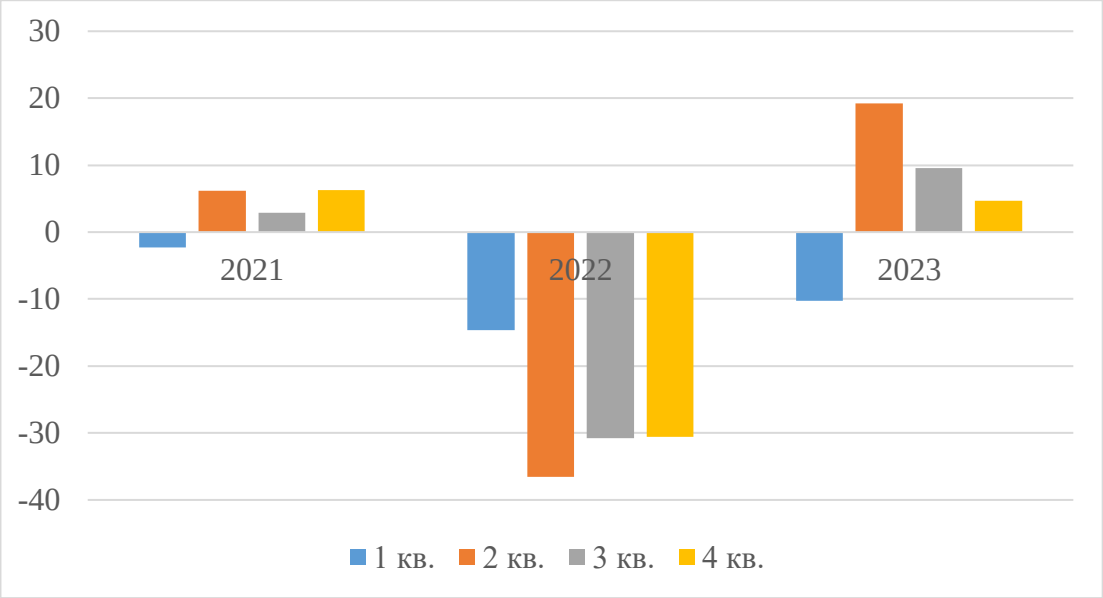

Рисунок 2.2 – Динаміка зміни реального ВВП України за кварталами в період 2021-2023 рр. (%)

Джерело: складено автором на основі [76]

Як бачимо з рисунку 2.2, у 2021 році ВВП трохи стабілізувалось після пандемії COVID-2019, однак з початком війни у 2022 році показники ВВП до історично критичних значень.

Починаючи з 2 кварталу 2023 рому ми вже можемо спостерігати позитивні тенденції до зростання значень досліджуваного показника. За останніми оцінками НАБУ зростання реального ВВП у І кварталі 2024 року прискорилося до 6,5% у річному вимірі, такий результат свідчить про потужне поступове відновлення реального ВВП [76].

Щоб зрозуміти рівень катастрофічності ситуації, розглянемо вибірку критичних падінь ВВП у країнах за перший рік військових дій, детальніше у таблиці 2.2. Аналіз даних таблиці таблиці свідчить про те, що Україна посідає 3 місце за темпами падіння реального ВВП (2022р на 29,7%) серед 18 досліджуваних країн. За даною вибіркою більш руйнівного впливу від війни за перший рік зазнав лише Ірак у 1991р. (ВВП впав на 60,2%) і Австрія у 1945 р. (паління ВВП на 58,7%) [77].

Таблиця 2.2 – Річний темп падіння реального ВВП у перший рік військових дій на географічній території у %

Країна та перший рік війни	Темп зміни реального ВВП, у %
Ірак (1991)	-60,2
Австрія (1945)	-58,7
Україна (2022)	-29,2
Німеччина (1945)	-28,9
Боснія та Герцеговина (1992)	-28,8
Японія (1945)	-24,6
Хорватія (1991)	-22,0
Франція (1940)	-17,5
Ірак (2003)	-16,0
СРСР (1941)	-13,9
Нідерланди (1940)	-11,9
Італія (1943)	-9,4
Україна (2014)	-6,6
Фінляндія (1939)	-4,3
Грузія (2009)	-3,7

Джерело: складено автором на основі [77]

Наслідком таких економічних втрат є поява негативних тенденцій у структурі функціонування суб'єктів господарювання українського бізнесу (рис.2.3).

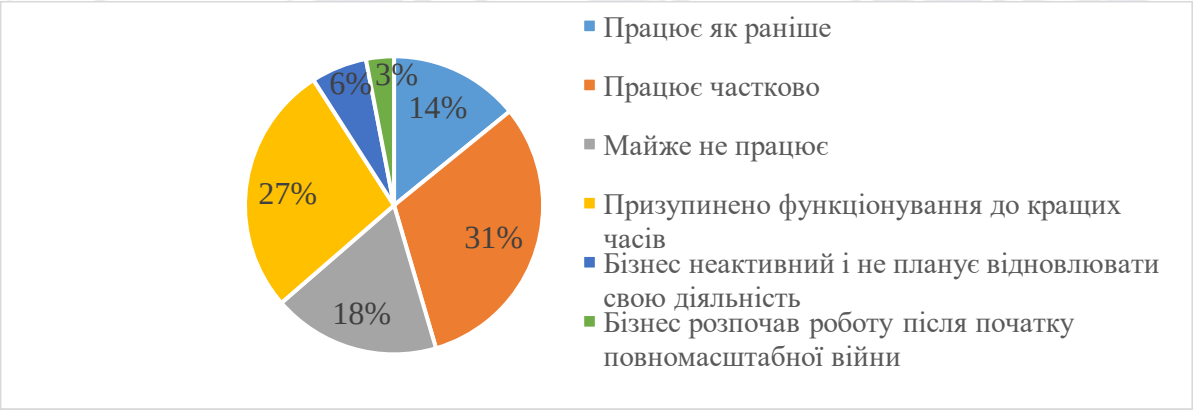

Рисунок 2.3 - Робота українського бізнесу в умовах війни (2022р.)

Джерело: складено автором на основі [78]

Як бачимо з рисунку 2.3, лише 14% бізнесу не дивлячись на вплив війни зберегли свої позиції на ринку і продовжують функціонувати як і раніше. Основна маса бізнесу зазнала негативних змін: 31% бізнесу працює частково, 27% бізнесу призупинено до настання кращих часів, 18% майже не працює, а 6% взагалі втратили свою активність.

Результати опитування, проведеного Європейською бізнес асоціацією Unlimit Ukraine у травні 2023 року, показують що основна маса підприємств зазнали значних економічних втрат внаслідок російської агресії, тільки 6% відповіли, що не зазнали втрат і такий самий відсоток утримався від конкретної відповіді (рис. 2.4) [79].

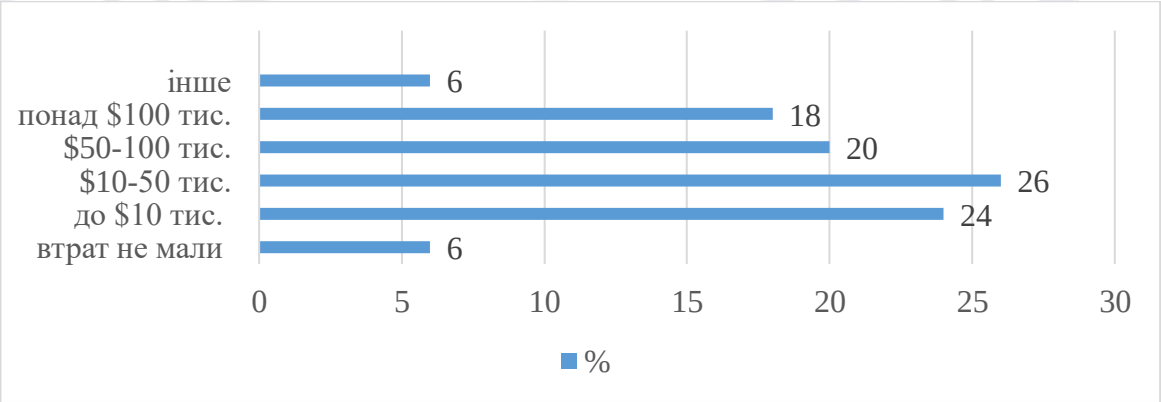

Рисунок 2.4 - Втрати українського бізнесу в умовах війни станом на травень 2023 року, %

Джерело: складено автором на основі [79]

Значних обертів, особливо на початку війни у 2022 році, почали набирати тенденції до припинення підприємствами своєї діяльності. Найбільша часта припинення підприємницької діяльності припала на мікробізнес (18,4%), на другій позиції малий (9,8%) та середній (9,7%) бізнес і на третій позиції великий бізнес (6,10%) (рис.2.5). Така тенденція зумовлена набором факторів, таких як: чисельність працюючого персоналу, рівень обмеженості фінансових ресурсів, запаси сировини, матеріалів та продукції, державна підтримка.

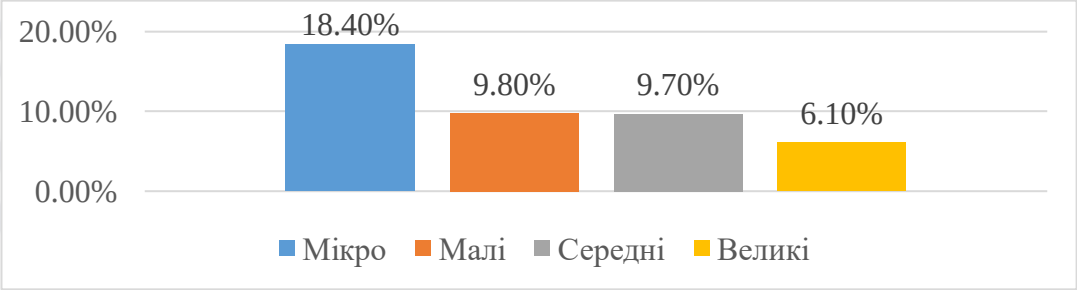

Рисунок 2.5 - Підприємства, які припинили свою діяльність у 2022 році внаслідок повномасштабної війни

Джерело: складено автором на основі [80]

Значних збитків також зазнав і експортний потенціал України (рис. 2.6), зокрема за такими напрямками як: продукти АПК, вироби з металів, мінеральні продукти. До війни ці напрямки були лідерами у структурі формування експорту нашої країни [81].

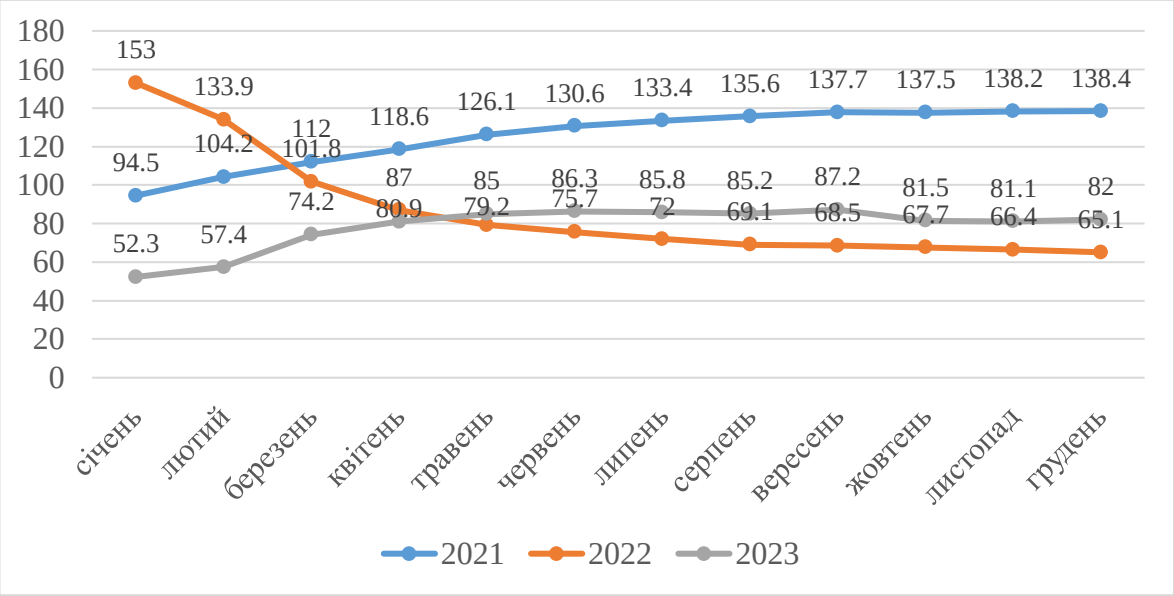

Рисунок 2.6 – Динаміка українського експорту товарів у 2021 - 2023 рр. (у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком)

Джерело: складено автором на основі [82]

Зазначимо, що негативні тенденції у динаміці експорту спричинені блокуванням українських портів у Чорному та Азовському морі, на які в довоєнні роки припадало 70% продажу українських товарів за кордон. Також значної шкоди експорту принесло руйнування важливих автомобільних логістичних сполучень. Таким чином у березні 2022 року експорт скоротився у порівнянні з тим же місяцем минулого року на 50% [82].

У 2023 році вартісний обсяг українського експорту знизився на 18,7% порівняно з показником попереднього 2022 року і склав 35,8 мільярдів доларів США, що стало найнижчим значенням за останнє десятиліття [83].

Внаслідок військових значної шкоди зазнав аграрний сектор України, та за результатами проведеного дослідження агентством KSE Institute разом з Міністерством аграрної політики, загальні збитки сільського господарства від

російського вторгнення в Україну станом на 2024 рік склали 10,3 мільярдів доларів США. Найбільшої шкоди принесло знищення земельних угідь та пошкодження сільськогосподарської техніки [84].

Таке погіршення функціонування аграрного сектору України внаслідок повномасштабної війни негативно впливає на рівень продовольчої безпеки як в Україні, так і за її межами. Для кращого розуміння втрат аграрного сектору від війни, розглянемо графічну динаміку експорту з України зернових, зернобобових та борошна (рис.2.7).

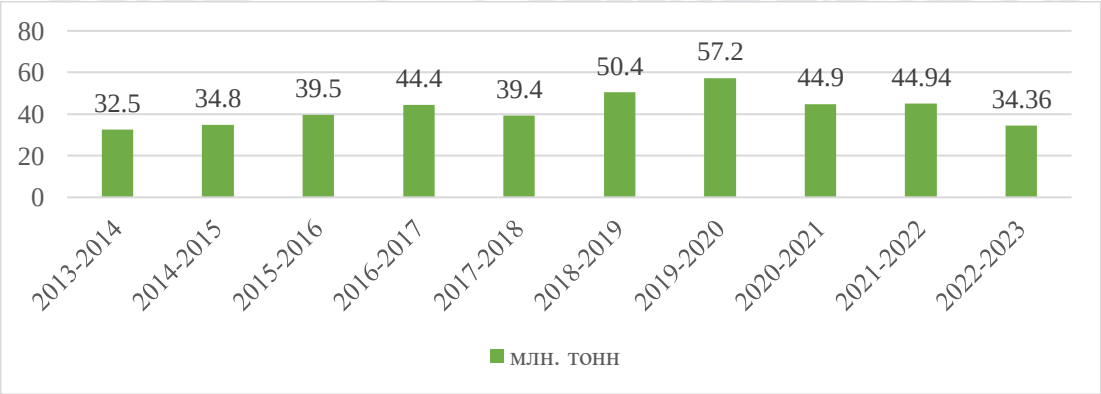

Рисунок 2.7 - Динаміка експорту зернових з України за 2013-2023 рр.

Джерело: складено автором на основі [81]

З рисунку 2.7, чітко бачимо, динаміка експорту в період з 2013 по 2023 рік була плаваючою, проте з поступовим тяжінням до позитивний тенденцій, зокрема до 2020 року, потім ми спостерігаємо стабільне спадання експорту зернових. Початковим фактором впливу тут можна вважати пандемію COVID – 2019, але критичним ударом стала повномасштабна війна, яка розпочалася у 2022 році. Внаслідок цього експорт зернових продуктів у 2022-2023 рр. скоротився на 10,58 млн. тонн у порівнянні з попереднім періодом до позначки у 34,36 млн. тонн.

Дуже постраждав від війни сектор торгівлі, який тільки в 2021 році почав оговтуватися від пандемії, але вже у 2022 році з початком війни показники його доходу різко знизились і набули від'ємних значень (-5815.8 млн. грн), але все таки змогли стабілізуватись у 2023 році (рис 2.8). Зазначимо, що сфера

роздрібної торгівлі визначена державою як стратегічна, тому потребує особливої уваги і антикризового захисту.

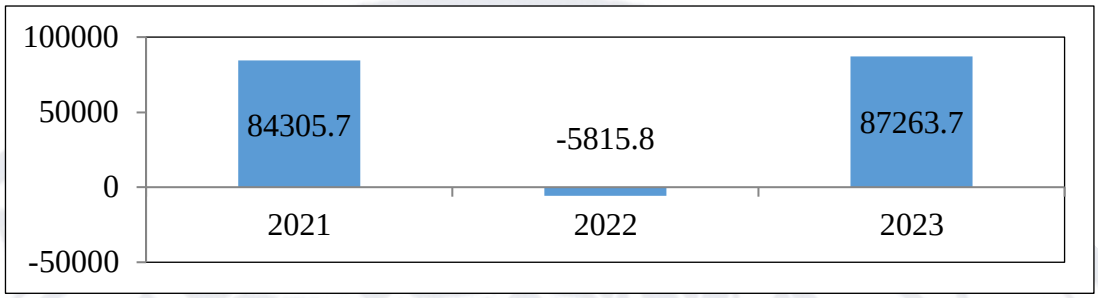

Рисунок 2.8 - Чистий прибуток великих та середніх підприємств торгівлі 2021-2023 рр. млн. грн.

Джерело: складено автором на основі [85]

Промислове виробництво теж зазнало значної шкоди, зазначимо що перед війною його сильно дестабілізувала пандемія COVID-2019, внаслідок якої ми отримали сповільнення обсягів виробництва на рівні 12.2% до попереднього року і негативний фінансовий результат що склав -44856.9 млн. грн. У 2021 році ми бачимо значне фінансове пожвавлення, проте тривало воно не довго, бо вже у 2022 році під впливом війни фінансові результати промислового виробництва знову набули від'ємних значень (-117968 млн. грн). Незважаючи на значне руйнування і перешкоди, промисловий сектор зміг втриматись на плаву і у 2023 році показав позитивні фінансові результати своєї діяльності у розмірі 116871 млн. грн. (рис. 2.9).

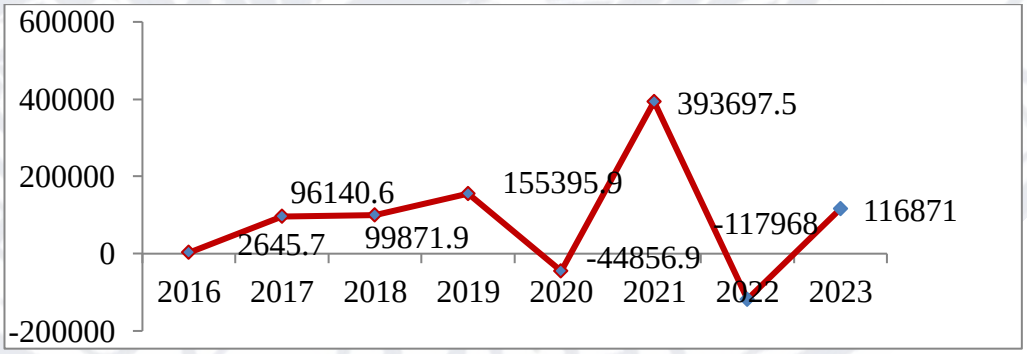

Рисунок 2.9 - Динаміка фінансових результати діяльності великих та середніх промислових підприємств за 2016-2023 рр. млн. грн.

Джерело: складено автором на основі [85]

Як бачимо, війна негативно вплинула на сфери економіки в Україні і наразі всі суб'єкти господарювання працюють в екстремальних умовах. На основі проведеного бізнес-опитування суб'єктів господарювання з різних сфер та розмірів, визначимо основні спільні перешкоди для їх функціонування, відновлення та розвитку (рис. 2.10)

Рисунок 2.10 - Основні перешкоди, що заважають відновлюватися українському бізнесу в умовах війни

Джерело: складено автором на основі [86]

Основною перешкодою для відновлення бізнесу є обмежена платоспроможність клієнта на ринку (64%) та обмеженість у власному капіталі (51%), які породжені постійним зниженням платоспроможності споживачів та обмеженістю кредитних коштів і власного капіталу. На другому місці маємо такі перешкоди як: непрогнозованість розвитку ситуації в Україні та на внутрішньому ринку (38%), непередбачувані дії держави (35%) та недоступність кредитних коштів (33%). Останню позицію займають перешкоди високих податків та зборів (27%).

Для повного розуміння складності ситуації та умов в яких працюють суб'єкти господарювання різних галузей нашої економіки, було проведено авторський аналіз та виокремлено основні перешкоди, що постали перед найбільш критично важливими та перспективними секторами нашої економіки (табл.2.3).

Таблиця 2.3 - Основні перешкоди до розвитку ключових підприємницьких секторів економіки України в умовах війни

Галузь економічної діяльності	Основні перешкоди до розвитку
Сільське господарство та аграрний бізнес	скорочення посівних площ, їх обстріли, мінування та критичне забруднення внаслідок цього; брак коштів для закупівлі насіння та добрив; зруйнування вагомої частки виробничої інфраструктури; постійний ріст цін на сировину; проблеми з паливом та транспортною логістикою; нестача кваліфікованої робочої сили.
Енергетика	постійна небезпека обстрілів та пошкодження енергетичних об'єктів; обстріли критичної інфраструктури; різке скорочення виробничих можливостей.
Металургія	масовані обстріли підприємств; руйнування основної виробничої інфраструктури; скорочення виробничих та технологічних потужностей; блокування портів та морських шляхів.
Логістика	Значні пошкодження транспортно-магістральної інфраструктури; закриття організацій через обстріли та брак кадрового потенціалу; скорочення попиту на доставку товарів.
IT-сектор	проблеми цифрової інфраструктури; потреби у кваліфікованих кадрах; постійні пошкодження телекомунікаційних зв'язків та електромереж.
Страхова система	значне скорочення попиту (місцями він критичний або взагалі відсутній) на страхові послуги, зокрема у найприбутковіших галузях (морські перевезення, авіаперевезення, туризм, автострахування).

Джерело: розроблено автором на основі власних досліджень [87]

Отже, усі сфери нашої економіки внаслідок війни зазнали значних непоправних втрат і продовжують працювати в екстремальних умовах та переживають постійну невизначеність. Ми втратили значну частину свого виробничого (промислового), експортного та аграрного та потенціалу.

Основний відсоток підприємств зазнав значних фінансових збитків, багато з них так і не змогли втриматись на плаву і припинили свою діяльність. Наразі головними перешкодами для відновлення розвитку є низька платоспроможність населення, обмеженість власного капіталу та непрогнозованість розвитку ситуації в Україні.

Все це підтверджує необхідність впровадження нових ефективних антикризових систем та управлінських рішень, які допоможуть підприємствам відновитись і забезпечать їх ефективне функціонування в сучасних умовах турбулентності та невизначеності.

2.2 Аналіз використання та сучасний стан об'єктів відновлюваної енергетики в Україні

Сьогодні все більше і більше країн надають перевагу розвитку і популяризації джерел відновлюваної енергетики, як ефективній, економічній та безпечній енергії майбутнього. Україна також проводить значні роботи у секторі відновлюваної енергетики і має значні перспективи щодо його подальшого розвитку. Особливо важливу роль тут відіграє, великий обсяг сонячної енергії, висока середня швидкість вітру та постійне зростання кількості відходів сільського господарства.

У 2019 році наша країна увійшла в рейтинг топ-10 країн світу за темпом розвитку ВДЕ та посіла шосту позицію у категорії інвестиційної привабливості у цій категорії. Також слід зазначити, що за останні 10 років у розвиток відновлюваної енергетики було залучено більше 12 млрд. доларів США [88].

Про потенціал ВДЕ свідчить і те, що на початку 2022 року українська енергетична галузь була однією з найпотужніших в Європі, її загальна встановлена потужність ОЕС станом на кінець 2021 року складала 56,1 ГВт, де ВДЕ склали 14,4% (рис. 2.11) [89].

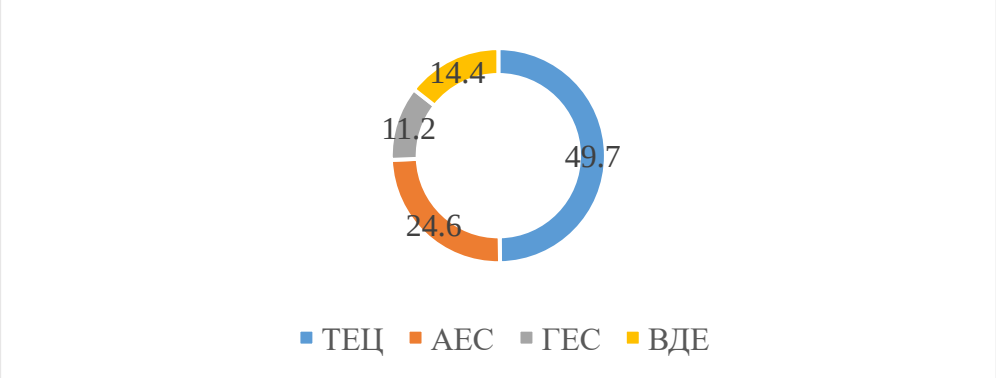

Рисунок 2.11 - Структура встановлених потужностей за джерелами енергії у 2021 році, гВт у %

Джерело: складено автором на основі [89]

Найбільша частка видобутку відновлюваної енергії припадає сонячну енергію (7,670 млн. кВт) та енергію вітру (3,866 млн. кВт). Разом вони складають 90% від усієї енергії, видобутої з відновлюваних джерел. Значну перспективу та

потенціал показує енергія з біомаси (992 млн. кВт), яку наразі розвиває та фінансує багато країн світу, а також енергія малих ГЕС (276 млн. кВт) (рис. 2.11).

Сумарно за 2021 рік генерація з ВДЕ в Україні склала 12, 804 млн. кВт [90]. Також 2021 рік став історичним для розвитку ВДЕ України, так 11 травня 2021 року добовий видобуток енергії з відновлюваних джерел (79 млн. кВт/год) вперше перевищив добову генерацію енергій з телових електростанцій (77 млн. кВт/год) [91].

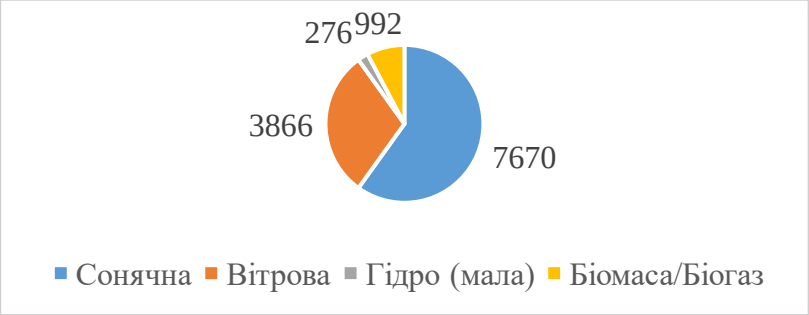

Рисунок 2.11 - Генерація енергії з ВДЕ в Україні станом на 2021 рік, млн. кВт

Джерело: складено автором на основі [90]

Про значний потенціал ВДЕ також свідчить щорічна позитивна динаміка приросту їх потужностей, починаючи 2016 року. Рекордний стрибок приросту потужностей ми спостерігали у 2019 році (4,600 мВт). Подальші роки характеризуються дещо меншим приростом, так у 2022 році, внаслідок початку повномасштабної війни, приріст видався найменшим за останні чотири роки і склав 312,6 мВт. Детальніше розглянемо динаміку на рисунку 2.12.

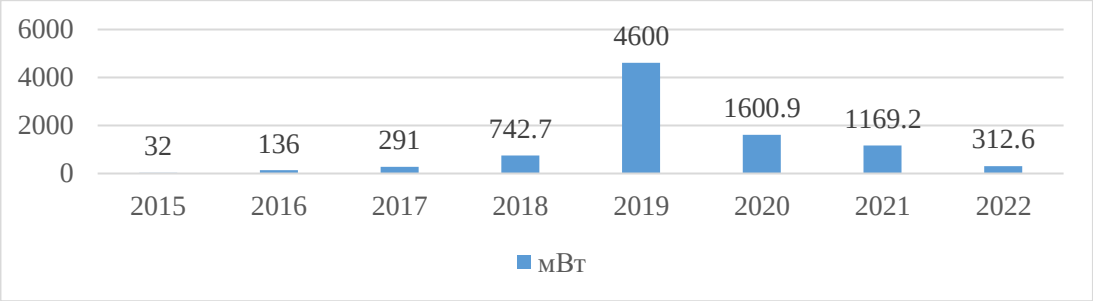

Рисунок 2.12 – Щорічний приріст потужностей відновлюваних джерел енергій України протягом 2015-2022 рр., мВт

Джерело: складено автором на основі [92]

Незважаючи на значний розвиток та перспективу сектору відновлюваної енергетики в Україні, наразі він переживає найскладніший період свого розвитку. Проте саме зараз, коли вся енергетична система України кожного дня перебуває під загрозою, варто розглянути нагальну необхідність відновлення та розкриття максимального потенціалу відновлюваної енергії.

В умовах війни енергетичний сектор України продовжує зазнавати значних втрат, відновлення яких потребує великих капіталовкладень. Так за останніми оцінками у секторі ВДЕ внаслідок війни Україна втратила 94% своїх ВЕС, близько 32% СЕС та 7% ГЕС [89]. Непоправних втрат також зазнали і традиційні джерела енергії, які є стратегічно важливими для нашої країни (рис. 2.13).

Рисунок 2.13 - Розподіл операційної потужності об’єктів генерації за станом, 2022-2023рр. у %

Джерело: складено автором на основі [89]

Зазначимо що війна внесла значні корективи у структуру виробництва електроенергії України. Так у 2023 році часта ВДЕ у структурі джерел виробництва електроенергії України разом з великими гідроелектростанціями склала 22%, тоді як у Європі цей показник склав 42 % (рис. 2.14 та 2.15).

З рисунку 2.14 чітко видно, що відновлювані джерела є основним джерелом для Європейської енергетичної структури (42%), на другому місці

викопні джерела (29%), а третє місце посідає атомна енергія (25%). Загалом можемо зробити висновок що країни Європи з кожним роком показують позитивні тенденції щодо скорочення використання частки традиційних джерел енергії і збільшення частки відновлюваних.

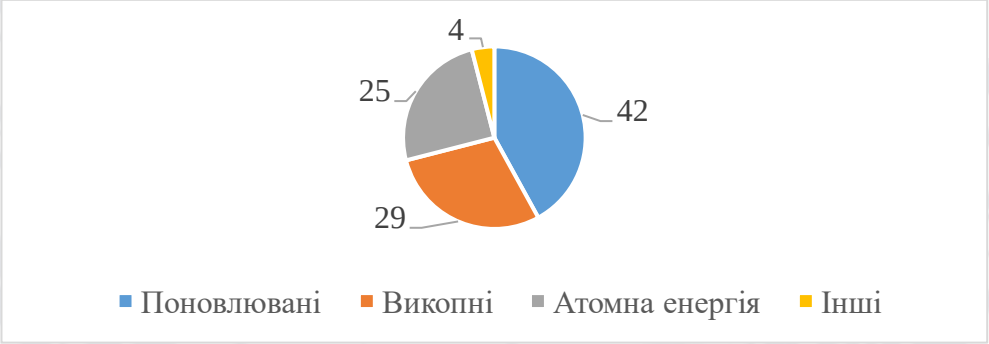

Рисунок 2.14 – Структура джерел енергії Європи у 2023 році, %

Джерело: складено автором на основі [93]

Щодо України, то ми маємо зовсім протилежні тенденції особливо враховуючи влив війни, яка зруйнувала значну частину традиційних та відновлюваних джерел енергії. Загалом станом на виробництво електроенергії через війну впало на 33% [94].

Першість у структурі займає атомна енергія (58%), на другому місці вугілля (20%), а на третьому гідроенергія (10%).

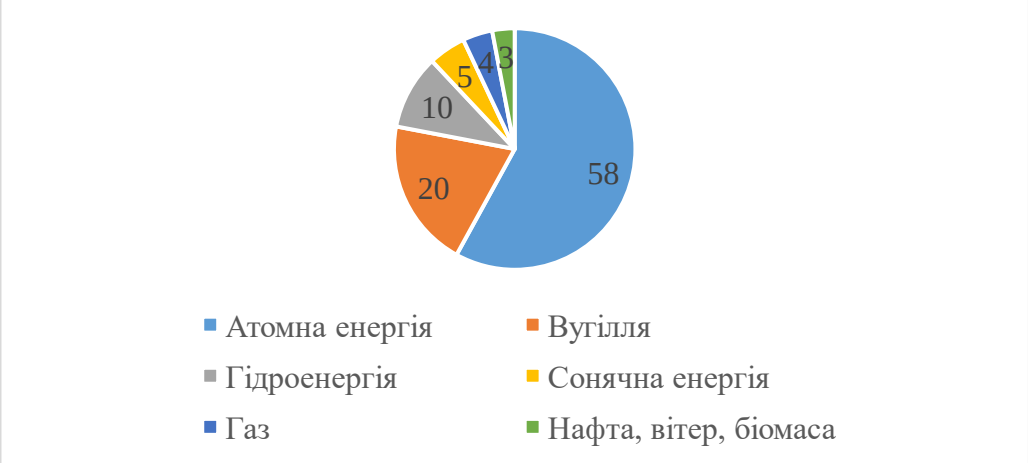

Рисунок 2.15 – Структура джерел енергії України у 2023 році, %

Джерело: складено автором на основі [93]

Незважаючи на нові труднощі та виклики спричинені війною, ДТЕК Мережі доєднали до мережі більше 1400 нових об’єктів відновлюваної

енергетики. Особливу увагу було приділено сонячній енергетиці, де було введено 500 МВт та вітровій, у яку залучили 182,3 МВт нових електростанцій. Також с початком війни зросла і частка інвестицій в енергетичну інфраструктуру, так у 2023 році тільки у сонячну енергетику бізнесом було залучено майже 150 млн. дол. США [88].

Початок 2024 року характеризувався зростанням потужності об'єктів ВДЕ на 238 МВт, порівняно з 2022 роком і загальною потужністю у 8773 МВт. Сьогодні у секторі відновлюваної енергетики працює понад тисяча компаній, які експлуатують майже дві тисячі об'єктів відновлюваної енергетики. Серед нових потужностей у 2023 році 157 МВт (65 установок) отримали «зелений» тариф: СЕС (23 МВт), ВЕС (56 МВт), Біомаса (23 МВт) (рис.2.16) [95].

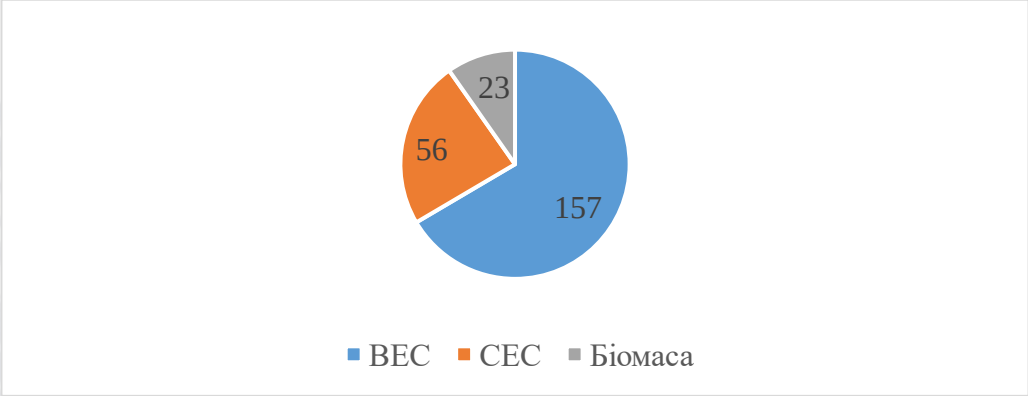

Рисунок 2.16 - Нові потужності ВДЕ, що отримали «зелений» тариф у 2023 році, МВт

Джерело: складено автором на основі [95]

В загальному у 2023 році обсяг виробництва «зеленої» енергії і порівнянні з 2022 роком не змінився. Найбільшого падіння виробництва електроенергії у 2023 році зазнали ВЕС, Що склало аж 43%. На всіх інших об'єктах спостерігався ріст обсягу в діапазоні від 10 до 61% [95].

Далі ми розглянемо основні джерела відновлюваної енергії та детально оцінимо їх сучасний стан і перспективи щодо відновлення і функціонування відповідно до нинішніх умов в нашій країні.

Розпочнемо з сонячної енергетики, яка має значні перспективи для розвитку в Україні і з початком війни є головним лідером з виробництва «зеленої» енергії. Сонячна енергетика є відносно молодою в Україні, але характеризується надзвичайно швидким розвитком, так тільки з 2018 по 2020 рік наші потужності СЕС зросли майже у 5 разів. Це основним чином обумовлено високою придатністю всієї території нашої країни до розміщення сонячних електростанцій через високий рівень інсоляції (1100-1500 кВт год/м²). Найбільший за потужністю потенціал має встановлення СЕС в південних областях. Половина всіх СЕС України розташована в таких шести областях: Вінницька, Київська, Івано-Франківська, Хмельницька, Миколаївська, Дніпропетровська. За перших два роки війни в Україні було зруйновано та пошкоджено майже 13% усіх промислових СЕС. Наразі ми маємо 1400 функціонуючих сонячних станцій [88].

За останні ми дослідженнями 2024 року будо встановлено на сонячні електростанції за цей рік припало майже 75% виробництва «зеленої» енергії, не беручи до уваги потужності великих ГЕС (рис.2.17).

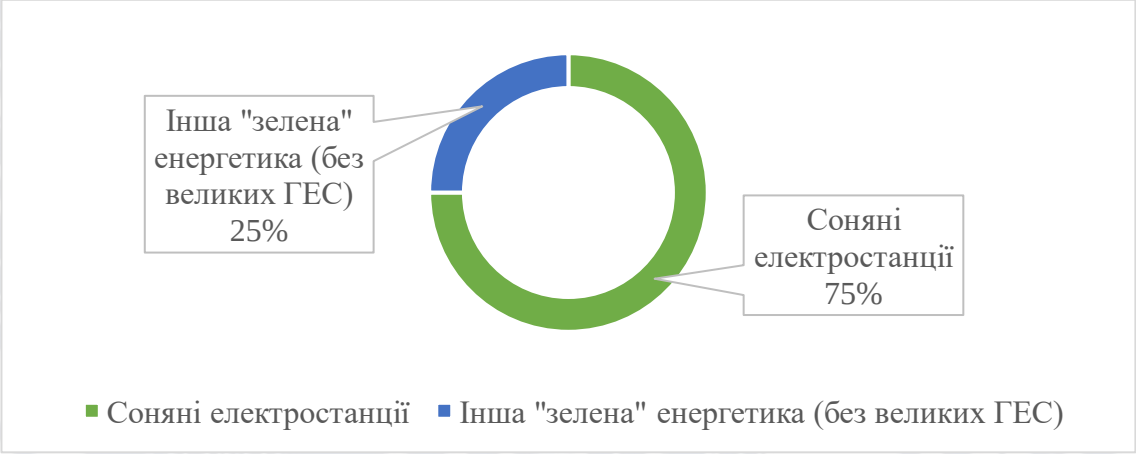

Рисунок 2.17 – Частка СЕС у структурі виробництва «зеленої» енергії (без великих ГЕС) станом на 2024 рік у %

Джерело: складено автором на основі [93]

Також зауважимо що за 2023 рік український бізнес інвестував у сонячну енергетику 150 млн. дол. США. Все це свідчить про значні подальші перспективи

відновлення і розвитку сонячної енергетики на території нашої країни, як джерела стабільною та ефективної енергії [88].

Наступною розглянемо вітрову енергетику, яка до початку війни теж розвивалась швидкими темпами і має особливий потенціал розвитку у північно-східних регіонах нашої країни, через підходящі параметри звичної швидкості вітру (більше 7 м/с). До початку повномасштабної війни в Україні налічувалось 34 активні вітрові електростанції на яких працювало 699 вітрових турбін, генерація яких в середньому видавала потужність у 3,5 МВт. Однак, наразі більше 90% вирових електростанцій або є пошкодженими, або ж перебувають на окупованих територіях. Це обумовлює необхідність впровадження нових антикризових та інвестиційних програм з захисту та ефективного відновлення вітрової енергогенерації в Україні. Так у 2023 році значною подією у секторі вітроенергетики стало введення в експлуатацію нової вітроелектростанції ДТЕК у Миколаївській області (Тилігульська ВЕС) [88].

Зазначимо, що ДТЕК Тилігульска ВЕС є першою вітровою електростанцією, яка була збудована і встановлена в умовах війни. Перша черга ВЕС будувалась ще до війни, але через війну була поставлена на паузу, проте завдяки успіхам ЗСУ була добудована. Її потужність склала 114 МВт складі 19 вітротурбін. Проектна потужність другої черги складає 384 МВт. Загальну проектну потужність Тилігульської ВЕС оцінюють у 500 МВт у складі 83 вітротурбін, що за підрахунками може забезпечити потреби у електроенергії 900 тис. домогосподарств [96].

Важливої уваги також потребує сектор гідроенергетики України, який зазнав непоправної шкоди внаслідок війни [88]. Так за останніми підрахунками було знищено 45% потужності нашої гідроенергетики, а зальні збитки гідроенергетики склали майже 3 млрд. доларів США. Особливим ударом стало знищення Каховської ГЕС, внаслідок чого ми втратили майже 2500 МВт енергетичних потужносте, а також пошкодження Дніпровської та Канівської ГЕС.

На сьогоднішній день в Україні функціонує 10 великих ГЕС компанії «Укргідроенерго», 3 ГАЕС (Київська, Дніпровська, Ташлицька), а також 50 малих ГЕС, що перебувають у громадській та приватній власності і мають середню потужність у 200 млн. кВт/год.

Загальні потужності нашої гідроенергетики знаходяться в межах річок Дніпро та Дністер, проте дослідження показали, що потенціал встановлення нових гідростанцій є будь-якому регіоні з річками, зокрема високий енергетичний потенціал мають річки Карпат, використання і розвиток якого зможе забезпечити частину енергетичних потреб західних регіонів. Також значну перспективу має ефективне використання берегової лінії Чорного та Азовського морів для видобутку енергії з хвиль, що буде можливо після звільнення цієї території [93].

В сучасних умовах гідроенергетика потребує значного посилення та інвестиційної підтримки, що дозволить відновити пошкоджені і зруйновані станції та розпочати будівництво нових, для підвищення стабільності та безпеки енергетичної системи в нашій країні.

Особливої уваги потребує потенціал біоенергетики, що має значні перспективи завдяки потужному аграрному сектору України та постійному зростанню відходів сільських господарств, які є основною сировиною для таких продуктів біоенергетики як: тверда біомаса, біогаз, рідкі біопалива (рис. 2.18).

Держава проводить значну популяризацію та підтримку розвитку біоенергетики, адже витрати на оплату праці та сировину у нашій країні є одними з найнижчих у Європі. Основною сировиною для виробництва біопалива слугують солома зернових культур та рештки від переробки соняшнику і кукурудзи [88].

За проведеними оцінками річний обсяг сільськогосподарських відходів України складає 94 млн. тонн, що в свою чергу створює потенціал біомаси у розмірі 34 млн. тонн та 12 млн. твердих відходів на рік [93].

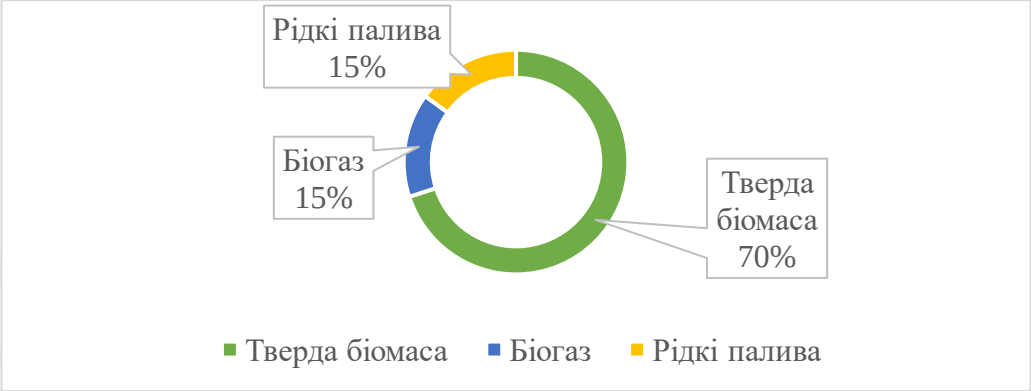

Рисунок 2.18 – Структура біоенергетики України у 2024 році, %

Джерело: складено автором на основі [93]

У 2023 році в Україні працювало 24 об'єкти ТЕС та ТЕЦ, які функціонують на біомасі. За рік їх потужність склала 178 МВт і продемонструвала позитивний приріст на 23,6 МВт у порівнянні з попереднім роком. Зазначимо, що 110 МВт цієї потужності працювало на лушпинні соняшнику, 67 МВт на деревній трісці (рис. 2.19).

Рисунок 2.19 - Сировинна структура потужностей ТЕС та ТЕЦ на біомасі у 2023 році, МВТ

Джерело: складено автором на основі [95]

Щодо річного обсягу виробництва ТЕС та ТЕЦ електроенергії з біомаси, то він теж зріс аж на 61% і у 2023 році склав 464 млн. кВт/год. Загальний коефіцієнт використання їх потужностей у 2023 році зріс на 13; (з 21% у 2022 році до 34% у 2023). Сировинним лідером у виробництві електроенергії стали відходи соняшнику (78%).

В умовах війни лише незначна кількість енергетичних об’єктів на біомасі змогла показати завантаженість більше ніж 65%, деякі об’єкти змогли відновитись лише у 2023 році, проте вони ще не мають значних обсягів виробництва, а деякі так і не змогли відновити свою роботу (5 об’єктів) [95].

Окрім твердої біомаси, варто також згадати про потенціал біогазу. Загалом в Україні наразі працює 68 об’єктів з виробництва біогазу, їх потужність з початку війни не змінилась і у 2023 році склала 135 МВт. Проте, позитивні тенденції у 2023 році продемонстрував обсяг виробництва електроенергії з біогазу, який порівняно з попереднім роком збільшився на 15% і склав 580 млн. кВт/год. Під впливом війни значно скоротився коефіцієнт використання потужностей біогазових установок. З усіх біогазових об’єктів у 2023 році лише 5 змогли використати свої потужності на досить високому для наявних умов рівні (70-80%), середній же показник був на рівні близько 50%. Також зазначимо, що внаслідок повномасштабної війни 20 об’єктів біогазової енергетики взагалі припинили виробництво електроенергії [95].

Енергетичний сектор України в умовах війни переживає найскладніший період за всю історію своєї незалежності, за попередніми оцінка збитки завдані нашій інфраструктурі станом на червень 2023 року склали 8,8 млрд. дол. США. Найбільших втрат зазнають об’єкти, які виробляють та передають електроенергію, сума їх збитків за 2023 рік склала 7,2 млрд. дол. США (2.20).

Рисунок 2.20 – Прямі збитки об’єктів електроенергетики в умовах війни, млн. дол. США

Джерело: складено автором на основі [97]

Щодо структури втрат об’єктів електрогенерації, то на першому місці найбільших втрат зазнали ТЕС (2,488 млн. дол. США), а на другому ВДЕ (1,184 млн. дол. США, враховуючи великі ГЕС та ГАЕС), дещо менших втрат зазнали АЕС (843 млн. дол. США) та ТЕЦ (333 млн. дол. США) (рис. 2.21). За останніми оцінками Київської школи економіки втрати виробників електроенергії з відновлюваних джерел (без урахування великих ГЕС та ГАЕС) у 2023 році склали 220 млн. дол. США.

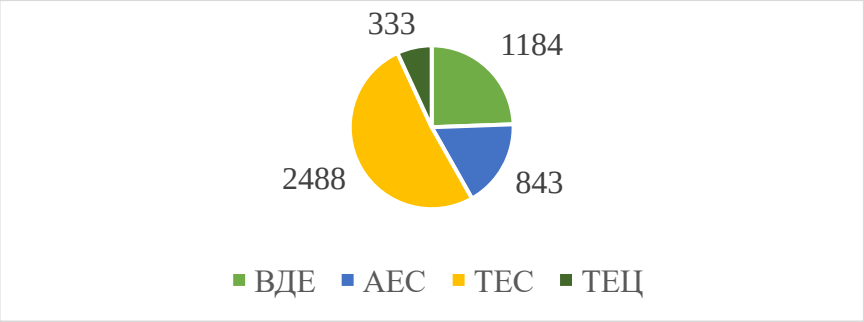

Рисунок 2.21 – Структура прямих збитків енергетики України в умовах війни за об’єктами енергогенерації, млн. дол. США

Джерело: складено автором на основі [97]

Також значних збитків зазнали самі виробники електроенергії та компанії що займаються її транспортуванням. Так за попередніми оцінками непрямі втрати виробників електроенергії у 2023 році з початку війни склали 9,9 млрд. дол. США (рис. 2.22).

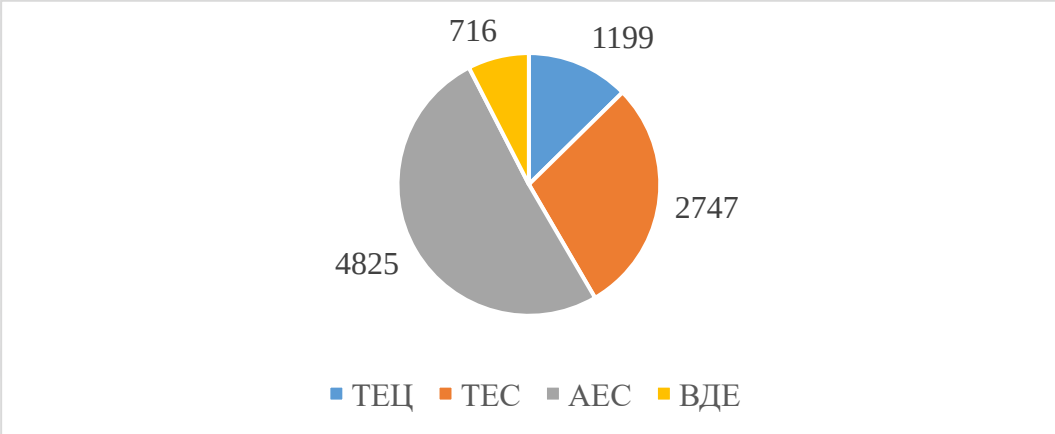

Рисунок 2.22 – Непрямі фінансові втрати українських виробників електроенергії через війну, млн. дол. США

Джерело: складено автором на основі [97]

Отже, відновлювані джерела займають значні позиції у енергетичному балансі України. Як і вся енергетична система, ВДЕ працюють в екстремальних умовах та переживають найгірші часи, через війну. Значну частину відновлюваною енергетики пошкоджено або окуповано, особливо це стосується ВЕС, ГЕС та ГАЕС. Проте, незважаючи на труднощі, провівши дослідження ми бачимо, що ВДЕ України мають значний потенціал і потребують ефективного захисту і якісного відновлення для подальшого функціонування і відновлення. Нині лідером у структурі «зеленої» енергії є сонячна енергетика, визначальну перспективу за рахунок аграрного потенціалу має біоенергія з відходів сільських господарств. Відновлювана енергетика в нашій країні потребує ефективних антикризових рішень та потужних інвестиційних програм. Розвиток і підтримка біоенергетики сприятиме екологічній ситуації в країні та забезпечить постійне поступове зростання незалежності нашої енергетичної системи від традиційних видів палива.

2.3 Аналіз фінансово-економічного стану ТОВ «ДТЕК Енерго»

Одними з провідних виробників та інвесторів електроенергії в Країні є підприємства групи ДТЕК. Основну увагу ми зосередимо на «ДТЕК Енерго», спеціалізацією якого є видобуток вугілля і забезпечення генерації електроенергії для всієї структури Групи ДТЕК. Засновано підприємство у 2006 році. В компанії функціонує повний цикл виробництва електроенергії. Все починається з видобутку та підготовки сировини, її збагачення і подальшого перетворення в електроенергію на власних ТЕС. Також у власності «ДТЕК Енерго» працює низка заводів гірничошахтного машинобудування, які виготовляють техніку та деталі і здійснюють процес обслуговування шахтного обладнання [98].

Окрім традиційної енергетики ДТЕК вже протягом 15 років вдало розвиває відновлювані джерела. Так загалом за цей період було встановлено 1.1 ГВт потужностей, а інвестиції у галузь склали 1.2 млрд. У 2018 році було засновано компанію ДТЕК ВДЕ. Незважаючи на значні руйнування внаслідок

війни компанія встановила під час війни 114 МВт нових енергетичних потужностей [99].

Так протягом 2023 року оператори ДТЕК доєднали до нашої електромережі 1 150 нових об’єктів зеленої енергетики (СЕС, ВЕС), загальною потужністю на 112,3 МВт. В сучасних умовах акцент на ВДЕ допоможе підвищити ефективність енергетики України в умовах війни, особливо в зимній період [100].

Дослідження показують що за 2023 рік ДТЕК ВДЕ виготовила 969 млн кВт/год «зеленої» електроенергії, також було визначеного, що такий обсяг енергії дозволить покрити енергетичні потреби близько 500 тисяч домогосподарств [101].

Однак враховуючи результати вищенаведеного дослідження, ми бачимо, що незважаючи на значний потенціал і позитивні тенденцій, ВДЕ зазнали критичного руйнування від війни і для подальшого відновлення та розвитку вони потребують значної підтримки і тривалого інвестування. Їх частка в енергетичній структурі України і до війни не займала провідних позицій, а з її приходом ще зменшилась. Це в свою чергу збільшило тиск та навантаження на традиційні джерела, які постраждали не менше.

Саме тому, для подальшого дослідження і впровадження ефективних механізмів антикризового управління в енергетиці, потрібно проаналізувати поточні і попередні фінансово-економічні позиції підприємств цієї галузі.

Обраним підприємством є ТОВ «ДТЕК Енерго», отож перейдемо до безпосереднього аналізу та оцінки його фінансово-економічного стану. Детальний алгоритм розрахунку досліджуваних показників наведено у ДОДАТКУ А, а дані фінансової звітності систематизовано в ДОТАКАХ Б-Г. Розпочнемо ми з оцінки основних показників ліквідності балансу підприємства (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 - Показники ліквідності балансу підприємства

Стаття активу	Складові	Стаття пасиву	Складові
Найбільш ліквідні активи, А1	Поточні фінансові інвестиції, грошові кошти та їх еквіваленти;	Найбільш термінові зобов'язання, П1	Векселі видатні, кредиторська заборгованість, поточні зобов’язання за розрахунками, інші поточні зобов’язання;
Активи, що швидко реалізуються, А2	Векселі отримані, дебіторська заборгованість, інші оборотні активи;	Короткострокові пасиви, П2	Короткострокові кредити банків, поточна заборгованість за довгостроковими зобов’язаннями;
Активи, що повільно реалізуються, А3	Запаси, витрати майбутніх періодів;	Довгострокові пасиви, П3	Довгострокові зобов’язання;
Активи, що важко реалізуються А4	Необоротні активи;	Постійні пасиви, П4	Власний капітал, забезпечення наступних витрат і платежів, доходи майбутніх періодів;

Джерело: складено і систематизовано автором на основі [102]

Аналіз показників ліквідності балансу допоможе нам визначити фінансовий стан підприємства та його платоспроможність. Спершу розглянемо динаміку основних статей активів ТОВ «ДТЕК Енерго» за останні три роки (табл.2.5).

Таблиця 2.5 - Показники активів балансу підприємства ТОВ «ДТЕК Енерго», тис. грн.

Стаття активу	2021 рік	2022 рік	2023рік
Найбільш ліквідні активи, А1	20 623	1 213	1 085
Активи, що швидко реалізуються, А2	1 183 675	5 831 345	1 045 175
Активи, що повільно реалізуються, А3	42 479	50 657	10 116
Активи, що важко реалізуються А4	1 724 514	2 063 883	5 913 923

Джерело: складено автором на основі [102;103]

З таблиці 2.5 чітко видно, що в структурі активів внаслідок війни спостерігаються значні негативні тенденції: значне скорочення найбільш ліквідних активів з 20 623 тис.грн. у 2021 році до 1 085 тис.грн у 2023, що свідчить про зниження ліквідності підприємства та зменшення його фінансової маневреності; у 2022 році значно росли активи, що швидко реалізуються, з однієї

сторони це позитивний фактор, адже збільшується обсяг обов'язкових до повернення боргових виплат перед підприємством, проте в сучасних умовах це більше негативний фактор, так як війна збільшує ризик їх неповернення. У 2023 показник зменшився нижче рівня 2021 року; схожу тенденцію мали активи повільної реалізації, з однієї сторони їх стрімке зростання у 2022 році свідчить про труднощі зі збутом, а її різке зменшення у 2023 може свідчити про проблеми з управлінням запасів та дебіторською заборгованістю; постійне стрімке зростання активів, що важко реалізуються, протягом досліджуваного періоду, підкреслюють акцент на збільшенні виробничих потужностей, а з іншого боку, враховуючи сучасні умови функціонування підприємства, підтверджують зменшення його ліквідності та збільшення його фінансового навантаження.

Наступним проведемо аналіз пасивів балансу (табл.2.6). Проаналізувавши таблицю 2.6, можемо зробити такі висновки: структура пасивів зазнала значних змін в умовах війни, зокрема у 2022 році спостерігалося значне зростання короткострокових та довгострокових зобов'язань, що свідчить про фінансові проблеми підприємства та необхідність залучення значних кредитних коштів. Також у період 2021-2022 років ми спостерігаємо значне негативне падіння показника власного капіталу за рахунок зростання непокритого збитку, але у 2023 році ситуація вирівнялась і показник стабілізувався за рахунок нерозподіленого прибутку. Така ж тенденція стабілізації характерна і для інших пасивів, але для ліквідності балансу її не достатньо.

Таблиця 2.6 - Показники пасивів балансу підприємства ТОВ «ДТЕК Енерго», тис.грн.

Стаття пасиву	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Найбільш термінові зобов'язання, П1	112 703	97 986	95 443
Короткострокові пасиви,П2	6 298 600	8 252 137	3 238 014
Довгострокові пасиви, П3	87 758	3 734 026	2 514 206
Постійні пасиви, П4	-3 528 049	-4 137 393	1 122 364

Джерело: складено автором на основі [102;103]

Для остаточної оцінки ліквідності балансу скористаємось базовою нерівністю:

$$A_1 \geq П_1; A_2 \geq П_2; A_3 \geq П_3; A_4 \leq П_4; \quad (1.1)$$

Якщо нерівність дотримується, то ми можемо вважати баланс ліквідним, однак у нашому випадку в період з 2021 по 2023 рік включно баланс підприємства не був ліквідним. Розглянувши показники детальніше, можемо сказати, що згідно показників, у 2021-2022рр. підприємство перебувало на межі банкрутства, а у 2023 ситуація трішки поліпшилась, проте рівень платоспроможності підприємства залишився низьким.

Проблеми платоспроможності також підтверджує аналіз основних показників ліквідності підприємства (табл.2.7).

Таблиця 2.7 - Показники ліквідності ТОВ «ДТЕК Енерго»

Показник	Рекомендоване значення	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Коефіцієнт поточної ліквідності (Кпл)	1-2	0,19	0,70	0,31
Коефіцієнт швидкої ліквідності (Кшл)	0,7-0,8	0,16	0,69	0,99
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (Кал)	0,2-0,35	0,003	0,00014	0,00032

Джерело: складено автором на основі [102;103]

Аналіз таблиці показав, що протягом досліджуваного періоду всі показники ліквідності підприємства перебували поза нормами, окремо можемо відзначити коефіцієнт швидкої ліквідності, що у 2022 році майже досягнув нормативного значення, у 2023 році перевищив його. Загалом, окрім коефіцієнта швидкої ліквідності, досліджувані показники не продемонстрували стабільної тенденцій покращення протягом досліджуваного періоду.

Далі проведемо аналіз показників фінансової стійкості підприємства ТОВ «ДТЕК Енерго»(табл.2.8). Аналіз даних показників є дуже необхідним, адже дозволить нам оцінити готовність та можливість протидії підприємства новим ризикам, а також можливості його розрахунку зі своїми кредиторами.

Таблиця 2.8 - Показники фінансової стійкості ТОВ «ДТЕК Енерго»

Показник	Рекомендоване значення	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Коефіцієнт автономії	>0,5	-1,18	-0,52	0,17
Коефіцієнт фінансової залежності	<2	-0,84	-1,92	6,21
Коефіцієнт фінансового ризику	<0,5	-0,84	-2,92	5,21
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0	1,48	1,49	-4,26
Коефіцієнт довгострокового залучення коштів	>0,4	-0,025	-9,2	0,69
Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	>0,6	1,02	10,26	0,3

Джерело: складено автором на основі [102;103]

З таблиці чітко видно, що основна частина показників фінансової стійкості перебувала поза нормами, лише такі як коефіцієнт автономії та коефіцієнт довгострокового залучення коштів змогли трохи відновитися у 2023 році порівняно з 2022 роком. Це свідчить про дуже слабку фінансову стійкість підприємства.

Далі ми проведемо оцінку показників оборонності (табл.2.9) та рентабельності (табл. 2.10) підприємства ТОВ «ДТЕК Енерго». Аналіз показників оборотності дозволять нам оцінити наскільки раціонально та ефективно підприємство використовує свої активи. Щодо показників рентабельності, то вони допоможуть з'ясувати наскільки ефективно підприємство веде діяльність в сучасних умовах, яка прибутковість його діяльності і чи ефективно воно використовує свої ресурси для отримання прибутку.

Таблиця 2.9 - Показники оборотності ТОВ «ДТЕК Енерго»

Показник	Рекомендоване значення	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Коефіцієнт оборотності активів	→ max	0,25	0,17	0,08
Коефіцієнт оборотності основних засобів	→ max	7,31	5,89	5,61
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	→ max	0,45	0,30	0,36
Коефіцієнт оборотності запасів	→ max	21,99	23,03	42,74
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	→ max	0,75	0,30	0,36
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	→ max	-0,23	-0,33	-0,83
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	→ min	0,042	0,049	0,069

Джерело: складено автором на основі [102;103]

Аналіз показників оборотності показав, що майже всі вони продемонстрували спад у 2022 році, проте за останній позитивні тенденції показав коефіцієнт оборотності запасів (+19,71), кредиторської заборгованості (+0,02) та оборотних активів (+0,06).

Проаналізувавши показники рентабельності (табл. 2.10), можемо впевнено сказати, що всі показники, окрім рентабельності власного капіталу, продемонстрували спад у 2022 році, що було спричинено повномасштабною війною. Однак незважаючи на труднощі, завдяки значній підтримці та інвестиціями у галузь, всі показники рентабельності підприємства зросли у 2023 році. Це свідчить про те, що не зважаючи на складну фінансово-економічну ситуацію у життєвому циклі підприємства та галузі енергетики загалом, підприємство демонструє значну перспективу подальшого економічного відновлення та розвитку.

Таблиця 2.10 – Показники рентабельності ТОВ «ДТЕК Енерго»

Показник	Рекомендоване значення	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Коефіцієнт валової рентабельності продаж	>0	0,68	0,66	0,68
Коефіцієнт операційної рентабельності продаж	>0	0,67	-2,9	1,3
Коефіцієнт чистої рентабельності продаж	>0	1,67	-1,02	4,52
Коефіцієнт рентабельності сукупного капіталу	>0	0,56	0,13	0,81
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	>0	-0,47	0,26	5,08
Коефіцієнт рентабельності продукції	>0	5,39	-3,05	14,47
Коефіцієнт рентабельності основних засобів	>0	7,75	-7,51	72,4
Коефіцієнт рентабельності оборотних активів	>0	1,35	-0,18	5,4
Коефіцієнт рентабельності необоротних активів	>0	0,98	-0,53	0,96

Джерело: складено автором на основі [102;103]

Отже, провівши аналіз основних показників підприємства ТОВ «ДТЕК Енерго», можемо стверджувати що в період з 2021 по 2022 рік майже всі показники зазнали негативних змін і були поза нормами, лише незначна їх частина змогла стабілізуватись у 2023 році, зокрема це були показники рентабельності та оборотності. Критичного впливу підприємство зазнало у 2022 році внаслідок повномасштабної війни, що триває донині і продовжує

створювати перешкоди для розвитку досліджуваного підприємства і його галузі загалом. Саме тому підприємство негайно потребує впровадження нових механізмів та заходів з антикризового управління, які допоможуть захистити його на всіх фінансово-економічних рівнях і сприятимуть його відновленню та подальшому ефективному функціонуванню.

Висновки до розділу 2

В ході проведеного аналізу було визначено основні наслідки війни на діяльність економіки України та суб'єктів її господарювання, а також становлено суми збитків економіки за її основними секторами. Аналіз ВВП, що показав критичне історичне падіння з початком війни (на 20,9%) і розпочав своє відновлення тільки з другого кварталу 2023 року. Здійснено оцінку зміни експортного потенціалу внаслідок війни та проаналізовано втрати потенціалу аграрного сектору, що виявило значне скорочення експорту товарів, а також зернових культур. Також було проведено аналіз сучасних умов функціонування бізнесу та підприємств різних масштабів під час війни, в ході якого було виявлено що основна частина підприємств зазнала значних збитків (88%) і деякі з них так і не змогли відновити свою діяльність. Проведення аналізу основних проблем та перешкод, що заважають розвиватись ключовим секторам економіки України, ще раз підтверджує необхідність впровадження ефективних заходів антикризового управління, як основного інструменту захисту та відновлення підприємств та бізнесу в умовах невизначеності.

Відновлювана енергетика має значний потенціал та перспективи для розвитку в Україні, так 2019 році наша країна увійшла в топ країн за приростом потужностей ВДЕ. З кожним роком їх частка в енергетичному балансі зростала. Нажаль війна внесла непоправні корективи і пошкодила або ж зруйнувала значну частину відновлюваної енергетики України. Так внаслідок війни ми втратили 94% своїх ВЕС, близько 32% СЕС та 7% ГЕС. Все це спричинило зміщення енергетичної структури в бік традиційних джерел енергії, та зменшення відсотку ВДЕ у секторі. Однак незважаючи на труднощі, у 2023 році ВДЕ демонструють

позитивні тенденції. Найбільшу частку у структурі ВДЕ наразі складає сонячна енергія (75%). У структурі біоенергетики першість займає тверда біомаса (70%).Також було детально проаналізовано структуру втрат та розміри збитків об’єктів та виробників ВДЕ внаслідок військових дій.

Проаналізувавши фінансово-економічний стан підприємства ТОВ «ДТЕК Енерго», ми побачили, що підприємство працює в екстремальних умовах, а деякі показники взагалі говорять про наближення банкрутства. Аналіз балансу підприємства за досліджуваний період не був ліквідним. Внаслідок війни всі показники зазнали негативних змін, більшість з них не надто покращилась і у 2023 році. Підприємство має значні проблеми з ліквідністю і фінансовою стійкістю. Позитивні тенденції у 2023 році показали показники рентабельності та частково показники оборотності. Підприємство потребує негайного втручання та запровадження нових ефективних заходів антикризового управління.

РОЗДІЛ 3
МЕХАНІЗМ АНТИКРИЗОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

3.1 Формування механізму антикризового регулювання на підприємстві енергетичного сектору

Енергетичний сектор України з початку війни працює в екстремальних та нестабільних умовах. Кожного дня перед підприємствами постають нові виклики та перешкоди. Економічну безпеку та захист підприємства може забезпечити ефективно сформований механізм антикризового управління. Його впровадження дозволить підприємству передбачувати, випереджувати та долати кризові явища та процеси, при цьому забезпечуючи стабільний розвиток підприємства та його фінансову стійкість [104; 105].

В першому розділі ми розглянули основні цілі антикризового управління, проте перед розробкою антикризового механізму необхідно виокремити основні напрямки на які він буде спрямований. В сучасних умовах економічної турбулентності та невизначеності доречно запропонувати такі напрямки для підприємств енергетичного сектору:

- вибір пріоритетного напрямку подальшого розвитку діяльності підприємства з залученням нових інновацій, які сприятимуть його модернізації та покращуватимуть ділову активність підприємства на ринку;
- створення чіткого стратегічного плану з забезпечення підприємства необхідними виробничими ресурсами для його подальшої ефективної діяльності;
- вибір критеріїв та параметрів контролю і оцінки діяльності підприємства в контекст використання різних методів механізму антикризового управління підприємства;

Також, зазначимо, що механізм антикризового управління та його основні етапи мають забезпечувати основні процеси, які передбачає антикризове управління за процесним підходом (рис. 3.1). Правильна організація етапів антикризового управління, яка ефективно забезпечуватиме усі його базові

процеси, сприятиме формуванню ефективного позитивного результату у протидії та боротьбі підприємства з кризовими явищами та процесами.

1. Процес передкризового управління
2. Процес управління в умовах кризи
3. Прозес управління заходами по виходу з кризи
4. Процес забезпечення своєчасності впливу управління
5. Процес стабілізації стану підприємства
6. Процес корегування та усунення відхилень

Рисунок 3.1 - Основні базові процеси антикризового управління

Джерело: складено автором на основі [17]

Саме тому реалізація та робота механізму антикризового управління на підприємстві має складатися з таких етапів [104; 106]:

- постійний контроль та оцінка фінансово стану підприємства для передбачення кризових явищ;
- виявлення основних факторів що призвели до кризового стану;
- оцінка масштабів кризи;
- формування мети і основних завдань антикризового управління;
- встановлення суб’єкта антикризової діяльності;
- вибір комплексу інструментів та методик антикризового управління;
- контроль часових обмежень процесу антикризового управління;
- оцінка наявного ресурсного потенціалу антикризового управління;
- розробка і впровадження заходів антикризового управління;
- внесення необхідних коректив в процес антикризового управління;
- формування системи профілактики та запобігання виникненню нової кризи.

Для забезпечення усіх цих етапів в роботі запропоновано авторський механізм антикризового управління підприємством (рис. 3.2).

Рисунок 3.2 – Механізм антикризового управління підприємством в умовах нестабільного середовища

Джерело: створено і систематизовано автором на основі власних досліджень [107]

Впровадження даного механізму в управлінську діяльність підприємства енергетичного сектору забезпечить його економічну безпеку та сприятиме попередженню і ефективній протидії кризовим явищам та процесам в сучасних екстремальних умовах його функціонування.

Розроблений механізм заснований на взаємодії основних складових антикризового управління та містить в собі усі його головні елементи. Зазначимо, що головна особливість роботи даного механізму полягає у тісному зв’язку його функцій та принципів з методологію. Що в свою чергу є надзвичайно ефективно, адже саме цей зв’язок полегшує вибір належного методу для певної кризової ситуації. В даному механізмі кожен елемент має великий вплив на рішення та дії антикризового управління. З рисунку 3.2 чітко видно, що розроблений механізм антикризового управління характеризують такі складові

як: функції, принципи, методи й основні фактори що визначають його ефективність.

Значну увагу в процесі організації механізму антикризового управління варто приділити його методології (рис.3.3).

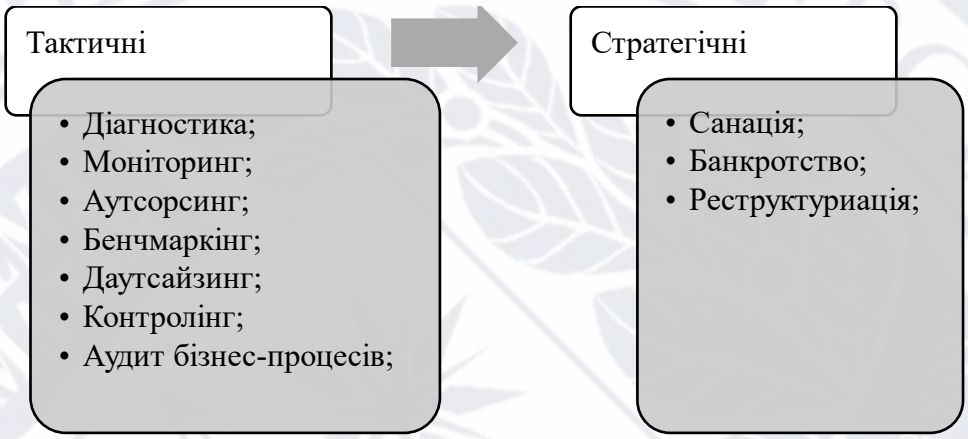

Рисунок 3.3 – Основні методи механізму антикризового управління підприємством

Джерело: створено і систематизовано автором на основі власних досліджень [107]

Така увага обумовлена різною складністю та великою різноманітністю кризових процесів в сучасному економічному середовищі, так як кожен метод по різному впливає на ту чи іншу кризову ситуацію. Серед найефективніший з запропонованих методів антикризового управління варто виділити такі [107]:

a) діагностика, як системний цільовий аналіз, що спрямований на виявлення кризових ознак в роботі підприємства;
b) моніторинг, під яким ми розуміємо комплексний процес нагромадження інформації та її обмін між суб’єктом і середовищем, що забезпечує ефективне передбачення кризових явищ;
c) санація, як комплекс заходів для того щоб відновити ліквідність, платоспроможність, прибутковість та конкурентоспроможність підприємства-боржника в довгостроковій перспективі;
d) реструктуризація, як комплекс заходів з реорганізації підприємства для фінансового оздоровлення підприємства;

e) бенчмаркінг, під яким ми розуміємо комплексний порівняльний аналіз діяльності підприємства в кризовому стані, з підприємствами, що мають досвід виходу з кризи і її подолання;
f) аутсорсинг, як процес що передбачає акумуляцію усіх наявних ресурсів на подолання проблем, що спричинила криза;
g) даунсайзинг, що передбачає контроль та оптимізацію виробничих потужностей і персоналу підприємства, згідно потреб наявної ринкової ситуації;
h) контролінг, як процес стабільного моніторингу та контролю змін основних показників фінансового стану підприємства для забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень, що в свою чергу забезпечить якісне прогнозування кризових процесів при застосуванні механізму антикризового управління підприємством.

Провівши детальний аналіз усіх елементів та основних методів розробленого механізму антикризового управління, зазначимо, що в сучасних умовах розвитку економіки підприємство завжди має бути готовим до виникнення кризових явищ та процесів на своєму шляху, а для цього воно повинно мати ефективних алгоритм заходів антикризового управління [108]. Саме тому, сформуємо такий алгоритм заходів механізму антикризового управління підприємством:

1. Проводимо комплексний аналіз поточного стану внутрішнього та зовнішнього середовищ підприємства;
2. Визначаємо основні причини, що спровокували кризу та оцінюємо рівень загрози;
3. Здійснюємо розробку антикризової стратегії;
4. Обираємо ефективний метод антикризового управління з урахуванням умов наявної кризової ситуації;
5. Проводимо розробку основних заході антикризового управління;
6. Здійснюємо попередню оцінку заходів шляхом моделювання впливу кожного заходу і його наслідків для підприємства;

7. Обираємо найефективніші заходи і проводимо попередню підготовку для їх впровадження;
8. Запускаємо антикризові заходи в роботу підприємства і проводимо постійний моніторинг їх впливу на наявну кризову ситуацію;
9. Оцінюємо результати діяльності заходів антикризового управління, в разі необхідності додаємо корективи та модернізуємо їх, для підвищення ефективності даних заходів в умовах постійних економічних змін;

Отже, одним з головних факторів ефективності механізму антикризового управління є вибір правильних методів та заходів антикризового управління. Основну роль у реалізації антикризових заходів на підприємстві відіграє чіткий механізм антикризового управління, який поєднує основні функції, принципи та методи управління, використання яких забезпечить економічну стабільність та безпеку підприємства в умовах кризи, а також допоможе виявити та усунути прояви кризових явищ ще на етапі їх зародження.

3.2 Напрями вдосконалення антикризового регулювання на підприємстві ТОВ «ДТЕК Енерго»

Провівши детальний аналіз та оцінку фінансового стану підприємства ТОВ «ДТЕК Енерго» ми зробили висновок, що підприємство працює в критичному стані і потребує значних змін. Основним фактором впливу стала війна, що розпочалася у 2022 році і як наслідок ми спостерігали спад усіх фінансово-економічних показників, більшість з яких певною мірою покращилась тільки наприкінці 2023 року. Проте деякі показники і досі перебувають на критичному рівні. Особливу увагу потрібно приділити показникам ліквідності, фінансової стійкості, оборотності та рентабельності. Одними з основних показників, що визначають ефективність і прибутковість діяльності підприємства є чиста рентабельність продажів. Саме тому, ми проведемо аналіз залежності даного показника від основних факторів впливу на підприємстві.

За основу ми взяли базову модель DuPont і дещо вдосконалили її. Розпочнемо з аналізу основних показників для оцінки чистої рентабельності продажів (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 - Основні показники для аналізу чистої рентабельності продажів ТОВ «ДТЕК Енерго»

Показники, тис. грн.	2022 рік	2023 рік
Чистий прибуток (P)	-1 097 317	5 704 105
Виручка від реалізації продукції (V)	1 072 809	1 261 519
Маржинальний прибуток (N)	713 402	867 497
Дебіторська заборгованість, середня за рік (D)	3 507 095	3 437 429
Оборотні активи, середня величина за рік (O)	3 564 773,5	3 469 576,5
Кредиторська заборгованість, середня величина за рік (K)	7 380 801	5 841 878
Позиковий капітал, середня величина (Z)	9 291 693	8 965 994
Власний капітал, середня величина (S)	1 232 942	635 200

Джерело: складено автором на основі [103]

Для удосконалення комфортності розрахунків впливу обраних факторів на чисту рентабельність продажів скористаємось мультиплікативною залежністю чистої рентабельності продажів від восьми якісних показників:

$$\frac{P}{V}=\frac{P}{N}\times\frac{N}{V}\times\frac{V}{D}\times\frac{D}{O}\times\frac{O}{K}\times\frac{K}{Z}\times\frac{Z}{S}\times\frac{S}{V} \tag{3.2}$$

або ж залежність також можна подати у вигляді стандартної формули:

$$F=A\times B\times C\times D\times K\times L\times M\times O \tag{3.3}$$

За поданими формулами проведемо основні розрахунки (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 - Зміна коефіцієнта чистої рентабельності продажів і факторних показників ТОВ «ДТЕК Енерго» у динаміці

Показники	2022 рік	2023 рік	Відхилення, Δ
Коефіцієнт чистої рентабельності продажів (F)	-1,02	4,52	+5,54
Коефіцієнт загальної ефективності прибутку (A)	-1,53	6,57	+8,1
Валова рентабельність продажів (B)	0,66	0,68	+0,02
Оборотність дебіторської заборгованості (C)	0,305	0,366	+0,061
Частка дебіторської заборгованості в обігових активах (D)	0,98	0,99	+0,99
Коефіцієнт поточної ліквідності (K)	0,482	0,593	+0,111
Частка короткострокової заборгованості у позиковому капіталі (L)	0,79	0,65	-0,14
Фінансовий важіль (M)	7,53	14,11	+6,58
1/коефіцієнт оборотності власного капіталу (O)	1,14	0,50	-0,64

Джерело: складено автором на основі [103]

Проаналізувавши дані формул та таблиці, зауважимо, що коефіцієнт чистої рентабельності продажів (F) з добутку відношень прибутку до маржинального прибутку (A), валової рентабельності продажів (B), коефіцієнту оборотності дебіторської заборгованості (C), частки дебіторської заборгованості в обігових активах (D), коефіцієнту поточної ліквідності (K), частки короткострокової заборгованості у позиковому капіталі (L), фінансового важелю (M), а також величини, зворотної коефіцієнту оборотності власного капіталу (O).

З таблиці 3.2 ми чітко бачимо, що у 2023 році зростання чистої рентабельності продажів склало (+5,54) відсоткових пунктів. Щодо основних факторів то найбільший позитивний приріст відхилення продемонстрували коефіцієнт загальної ефективності прибутку (+8,1), фінансовий важіль (+6,58), частка дебіторської заборгованості в оборотних активах (+0,99) та коефіцієнт поточної ліквідності (+0,111) відсоткових пункти. Негативне відхилення продемонстрували такі показники як зворотній коефіцієнт оборотності власного капіталу (-0,64) та частка короткострокової заборгованості у позиковому капіталі (-0,14).

Для проведення розрахунків оцінки впливу основних факторів на зміну чистої рентабельності, ми скористаємось даними з таблиці 3.2 та такими основними формулами:

$$\Delta F(A) = \Delta A \times B_0 \times C_0 \times D_0 \times K_0 \times L_0 \times M_0 \times O_0 \quad (3.4)$$

$$\Delta F(B) = A_1 \times \Delta B \times C_0 \times D_0 \times K_0 \times L_0 \times M_0 \times O_0 \quad (3.5)$$

$$\Delta F(C) = A_1 \times B_1 \times \Delta C \times D_0 \times K_0 \times L_0 \times M_0 \times O_0 \quad (3.6)$$

$$\Delta F(D) = A_1 \times B_1 \times C_1 \times \Delta D \times K_0 \times L_0 \times M_0 \times O_0 \quad (3.7)$$

$$\Delta F(K) = A_1 \times B_1 \times C_1 \times D_1 \times \Delta K \times L_0 \times M_0 \times O_0 \quad (3.8)$$

$$\Delta F(L) = A_1 \times B_1 \times C_1 \times D_1 \times K_1 \times \Delta L \times M_0 \times O_0 \quad (3.9)$$

$$\Delta F(M) = A_1 \times B_1 \times C_1 \times D_1 \times K_1 \times L_1 \times \Delta M \times O_0 \quad (3.10)$$

$$\Delta F(O) = A_1 \times B_1 \times C_1 \times D_1 \times K_1 \times L_1 \times M_1 \times \Delta O \quad (3.11)$$

Результати проведених розрахунків наведено у таблиці 3.3

Таблиця 3.3 - Оцінка впливу факторів на зміну чистої рентабельності продажів ТОВ «ДТЕК Енерго»

Показники	ΔF
Коефіцієнт загальної ефективності прибутку (A)	+5,223
Валова рентабельність продажів (B)	+0,108
Оборотність дебіторської заборгованості (C)	+0,872
Частка дебіторської заборгованості в обігових активах (D)	+5,291
коефіцієнт поточної ліквідності (K)	+1,218
частка короткострокової заборгованості у позиковому капіталі (L)	-1,153
фінансовий важіль (M)	+4,680
1/коефіцієнт обігу власного капіталу (O)	-5,634

Джерело: складено автором на основі [103]

Аналіз таблиці показав, що зміна показника чистої рентабельності продажів відбувається під впливом восьми основних факторів, кожен з яких по різному впливає на досліджуваний показник.

Так основні зміни показника чистої рентабельності продажів обумовлені впливом зростання частки дебіторської заборгованості в обігових активах (5,291 в. п.), коефіцієнта загальної ефективності прибутку (5,223 в. п.) та фінансового важеля (4,680 в. п.). Дещо менший вплив мали коефіцієнт поточної ліквідності (1,218 в. п.), оборотність дебіторської заборгованості (0,872 в. п.) та валова рентабельність продажів (0,108). Основні проблеми підприємства пов’язані з оборотністю власного капіталу, кредиторською заборгованістю та позиковим капіталом. Так зниження величини оберненої коефіцієнту оборотності власного капіталу на 0,64 відсоткових пункти спричинило зменшення чистої рентабельності продажів на 5,634 відсоткових пункти, а зниження частки короткострокової заборгованості у позиковому капіталі на 0,14 відсоткових пункти призвело до зменшення чистої рентабельності продажів на 1,153 відсоткових пункти.

Отже, проаналізувавши проведені розрахунки, ми можемо сказати, всі досліджувані фактори мають вагомий вплив на чисту рентабельність продажів. Саме тому ТОВ «ДТЕК Енерго» потребує впровадження комплексу заходів для покращення наявної ситуації. З метою підвищення своєї ліквідності підприємству варто почати впроваджувати заходи по збільшенню прибутку, шляхом зниження собівартості своїх товарів та послуг, підвищення їх якості, а

також ефективного та раціонального використання основних ресурсів підприємства: матеріальних, фінансових, трудових. Покращення стану оборотних коштів підприємства потребує модернізації фінансових та трудових ресурсів, а також оптимізації використання матеріальних ресурсів. Рентабельність ми можемо скорегувати за рахунок постійного оновлення матеріально-технічної бази, введення інновацій, шляхом ефективного контролю виробничого процесу, оптимізацією витрат ресурсів підприємства, а також собівартості його продуктів та послуг. Особливу увагу слід приділити контролю дебіторської та кредиторської заборгованості, непокритому збитку та витратам підприємства. При належному виконанні усіх рекомендацій, підприємство зможе забезпечити свій фінансово-економічний захист та безпеку в сучасних умовах війни та постійної невизначеності.

3.3 Обґрунтування розвитку потенціалу біомаси в контексті її енергетичної та економічної ефективності

В попередньому розділі, ми з'ясували що біоенергія має значні перспективи для розвитку в Україні. Підвищення частки біоенергії у структурі ВДЕ допоможе знизити навантаження на інші джерела енергії, як традиційної, так і відновлюваної, а також слугуватиме підвищенню енергетичної безпеки та стабільності, особливо в сучасних умовах.

Біонергію створюють з біомаси шляхом її переробки в біопаливо, яке вже потім безпосередньо перетворюється в енергію. Основним джерелом біомаси в аграрному секторі виступають відходи та вторинні продукти рослинництва і тваринництва. Також є деякі енергетичні культури. Розвиток потенціалу позитивно впливатиме на енергетичну систему нашої країни як з економічної так і з екологічної точки зору.

Детальну класифікацію та опис усіх видів біомаси сільськогосподарського походження розглянемо у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4- Класифікація біомаси сільськогосподарського походження

Вид біомаси	Джерела	Біопаливо
Первинні відходи рослинної біомаси	1.Солома зернових культур (окрім кукурудзи) 2.Солома ріпаку та сої 3.Відходи виробництва кукурудзи (стебла, стрижні) 4.Відходи соняшника (стебла, корзинки)	Тверде біопаливо
Вторинні відходи рослинної біомаси	1.Лушпиння соняшника 2.Жом цукрового буряку	Тверде біопаливо
Відходи тваринницької біомаси	1.Відходи життєдіяльності великої рогатої худоби 2.Відходи життєдіяльності свиней 3. Відходи життєдіяльності птиці	Біогаз
Власне енергетичні культури	1. Швидкоростучі дерева (тополя, верба, вільха) 2. Трави (просо прутоподібне, міскантус та ін.)	Тверде біопаливо
Традиційні сільськогосподарські культури (енергетичні)	1. Ріпак (зерно) 2. Соя	Біоетанол
	3. Цукрові буряки 4. Кукурудза на зерно	Біодизель
	5. Силосна кукурудза	Біогаз

Джерело: створено та систематизовано автором на основі [109]

Енергетичний ресурс біомаси традиційно поділяють на дві групи [110]:

- плантації енергетичних культур, які вирощують для забезпечення енергетичних потреб (ріпак, кукурудза, міскантус, топінамбур, верба енергетична);
- органічні залишки та відходи – сюди входять відходи культурних рослин та рештки від вирощування і переробки їх продукції, відходи тваринного походження, а також інші відходи.

Відходи сільськогосподарських культур завжди були лідером у формуванні потенціалу біомаси, що доводить структура енергетичного потенціалу біомаси довоєнного періоду (рис.3.4). Лідерами у структурі були відходи кукурудзи (24%), соняшнику (20%) та солома зернових (12%). В свою чергу енергетичні культури склали 16%, а силосна кукурудза 8%, це дає конкретне розуміння можливих перспективних обсягів біопалива, яке ми можемо виготовити, вирощуючи дані культури на вільних землях [109].

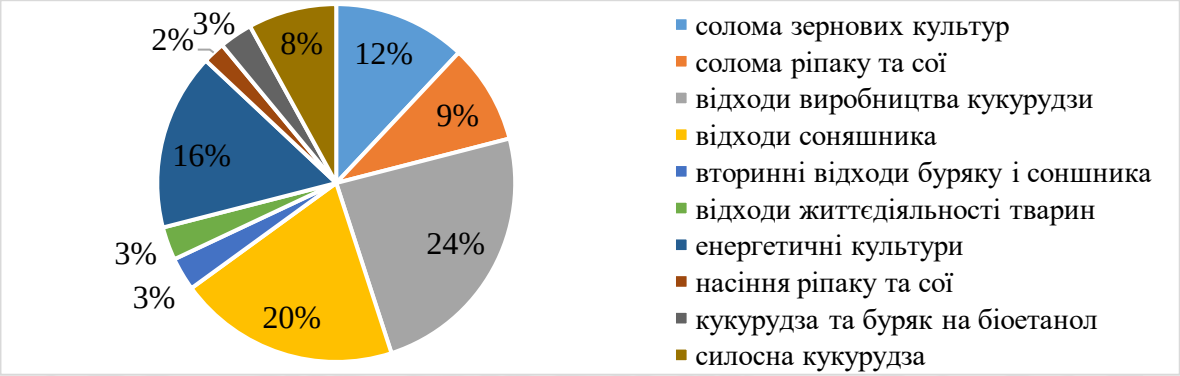

Рисунок 3.4 - Питома вага енергетичного потенціалу біомаси у сільському господарстві України у 2019 р.

Джерело: створено автором на основі [109]

Нині розвиток потенціалу біомаси в енергетичних цілях набуває неабиякого значення для України, коли енергетична система потребує відновлення, захисту, стабільності, нових антикризових рішень та проектів. На сьогоднішній день обсяг використання джерел біоенергетики є дуже малим і значно відстає під показників європейських країн. Основна частина потужностей біоенергетики припадає на біомасу з відходів сільського господарства та деревини, іншу часину складають потужності отримані з біогазу [111].

Проблеми розвитку біоенергетики в Україні пов’язані з низкою факторів, основними з яких є:

- війна, яка триває і тільки посилює невизначеність, приносячи кожного дня нові руйнування та перешкоди;
- складна економічна ситуація всередині країни;
- недостатня державна підтримка та повільна розробка нових проектів з підтримки і розвитку біоенергетичного сектору;
- відсутність чіткої стратегії розвитку потенціалу біоенергетики;
- застарілість матеріально-технічної бази;
- проблеми в наявності достатньої кількості професійного персоналу;
- відсутність налагодженого ринку біомаси.

Інтенсивний розвиток біомаси як палива для теплової енергії допоможе ефективно забезпечити потреби населення в опаленні та гарячому

водопостачанні, а також значно скоротить витрати бюджету на опалення та зменшить відсоток викидів парникових газів [112]. Енергія вироблена за даним методом буде екологічно чистою та економічно ефективною.

Серед основних пріоритетних завдань розвитку сектору біомаси виділимо такі:

- інтенсивний розвиток ринку української біомаси;
- удосконалення та розширення селекції енергетичних культур;
- виведення та патентування більш енергомістких сортів рослинних;
- формування чіткої стратегії розвитку сектору біоенергетики в Україні;
- залучення більшої кількості інновацій та інвестицій у сектор біоенергетики;
- ведення ефективної політики державної підтримки об’єктів виробництва біоенергетики на регіональному та національному рівнях;

Ефективний розвиток біопалива потребує всебічного дослідження потенціалу наших рослинних ресурсів, які є основним джерелом дешевої та екологічно чистої енергії. Саме тому значну увагу приділимо галузі сільського господарства, як основному джерелу сировини для виробництва біопалива [113].

Сьогодні особливі можливості та перспективи для розвитку та виробництва біопалива мають фермерські господарства. В процесі дослідження необхідною буде оцінка таких показників як: потенціал рослинних решток, енергетичний та економічний потенціал біомаси. Аналіз цих даних допоможе нам сформувати чіткий висновок щодо енергетичної та економічної ефективності біопалива.

Досліджувати будемо потенціал таких рослинних культур як: пшениця, кукурудза, соняшник, соя, ріпак. В ході дослідження проведемо аналіз та оцінку енергетичного та економічного потенціалу кожної культури з розрахунку на 1 га землі станом на 2023-2024 роки.

Першим розглянемо потенціал рослинних решток сільськогосподарських культур $(П_{рр})$, який визначається за формулою:

$$П_{рр} = ВЗ_{оп} \times К_{рр} \times (1 - К_{в}) \times К_{ев} \quad (3.12)$$

де, $ВЗ_{оп}$ - це валовий збір основної продукції , т/га;

$К_{рр}$ - коефіцієнт рослинних решток;

$К_{в}$ - коефіцієнт втрат рослинних решток;

$К_{ев}$ - коефіцієнт використання рослинних решток;

Для продовження розрахунків нам потрібно з'ясувати обсяги валового збору досліджуваних культур т/га (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4 – Врожайність основних культур т/га у 2023 - 2024 роках

Культура	2023 рік	2024 рік	Середнє за роки
Пшениця	4,64	4,59	4,615
Кукурудза	7,81	6,06	6,935
Соняшник	2,45	2,06	2,255
Соя	2,59	2,28	2,435
Ріпак	2,92	2,73	2,825

Джерело: складено автором на основі [114]

Проаналізувавши таблицю 3.4, робимо висновок, що у 2024 році спостерігається зменшення врожайності за всіма досліджуваними культурами, пшениця (-0,05 т/га) та кукурудза (-1,75 т/га), соняшник (-0,39 т/га), соя (-0,31 т/га), ріпак (-0,19 т/га).

Перед початком безпосередніх розрахунків розглянемо основні коефіцієнти з формули 1, зазначимо, що всі ці коефіцієнти є умовними (середніми), тому що загальний результат головною мірою буде залежати від показників якості ґрунту, застосування добрив та погодних умов (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 - Коефіцієнти потенціалу відходів рослинництва

Культура	Коефіцієнти		
	$К_{рр}$	$(1 - К_{в})$	$К_{ев}$
Пшениця	1,0	0,5	0,33
Кукурудза (стебла)	1,3	0,7	0,7
Соняшник (стебла)	1,9	0,67	1,0
Соя	0,9	0,7	1,0
Ріпак	2,0	0,7	1,0

Джерело: складено автором на основі [115]

Маючи значення основних коефіцієнтів та показники валового збору досліджуваних культур, проведемо розрахунок потенціалу їх решток, отримані результати наведено у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6 - Потенціал рослинних решток сільськогосподарських культур для використання на біопаливо, т/га у 2023 - 2024 роках

Рештки культури	Рік		Разом за два роки	Середнє значення за два роки
	2023	2024		
Пшениця (солома)	0,76	0,75	1,51	0,755
Кукурудза (стебла)	4,97	3,86	8,83	4,415
Соняшник (стебла)	3,11	2,62	5,73	2,865
Соя (солома)	1,63	1,43	3,06	1,53
Ріпак (солома)	4,08	3,82	7,9	3,95

Джерело: складено автором

Так у 2024 році під впливом зменшення врожайності всі досліджувані культури продемонстрували зменшення потенціалу рослинних решток, проте культури-лідери у загальній структурі не змінили своїх позицій. Найбільший потенціал рослинних решток у цьому році продемонстрували стебла кукурудзи (3,86 т/га), на другій позиції солома з ріпаку (3,82 т/га), третю позицію посіли стебла соняшника (2,62 т\га), далі у нас йде солома з сої (1,43 т/га) та пшениці (0,75 т/га).

Наступним проведемо аналіз енергетичного потенціалу рослинних решток ($ЕП_{рр}$), який будемо визначати за формулою:

$$ЕП_{рр} = П_{рр} \times Q \div 7000, \text{ т/га} \quad (3.13)$$

де, $П_{рр}$ - потенціал рослинних решток, т/га;

Q - нижча теплота згорання рослинних решток, ккал/кг;

7 000 – теплотворна здатність умовного палива (ум. п.), ккал.

Перед безпосереднім розрахунком енергетичного потенціалу рослинних решток, визначимо нижчу теплоту згорання рослинних решток для кожної культури (табл.3.7). Даний показник варто вважати умовним, так як він значною мірою залежатиме від погодних умов.

Таблиця 3.7 –Нижча теплота згорання досліджуваних культур

Культура	Q-Нижча теплота згоряння, ккал/кг
Пшениця	3 285
Кукурудза (стебла)	3 270
Соняшник (стебла)	3 270
Соя	3 800
Ріпак	3 660

Джерело: складено автором на основі [115]

Отримавши значення основних складових, можемо перейти до розрахунку енергетичного потенціалу рослинних решток, що допоможе визначити енергетично найперспективніші культури для їх подальшого розвитку (табл. 3.8)

Таблиця 3.8 - Енергетичний потенціал рослинних решток сільськогосподарських культур, т./га у 2023-2024рр.

Рештки культури	Рік		Разом за два роки	Середнє значення за два роки
	2023	2024		
Пшениця (солома)	0,36	0,35	0,71	0,355
Кукурудза (стебла)	2,32	1,80	4,12	2,06
Соняшник (стебла)	1,45	1,22	2,67	1,335
Соя (солома)	0,88	0,78	1,66	0,83
Ріпак (солома)	2,13	1,99	4,12	2,06

Джерело: складено автором

Аналіз результатів отриманих в таблиці 3.8 показав, що у 2024 році енергетичний потенціал рослинних решток усіх культур знизився. Найкращі значення в поточному році продемонструвала солома ріпаку (1,99 т. ум. п), дещо гірші результати показали стебла кукурудзи (1,80 т. ум. п) та соняшнику (1,22 т. ум. п), на останніх позиціях розташувалась солома сої (0,78 т. ум. п) та пшениці (0,35 т. ум. п). Все це свідчить про те, що досліджувані рештки культур потребують значної уваги та розвитку, як ефективні джерела енергетичного потенціалу. Особливо це стосується енергетично найвигідніших решток, якими у 2023-2024 роках стали рештки ріпаку, кукурудзи та соняшнику.

Підсумковим у дослідженні буде показник економічного потенціалу рослинних решток, за допомогою якого ми визначимо найбільш економічно вигідні культури для виготовлення біомаси та її переробки в біопаливо. Даний показник будемо розраховувати за формулою:

$$E_{кп} = E_{п} \times К \times Ц \times В, \qquad (3.14)$$

де, $E_{кп}$ - економічний вираз потенціалу біомаси, грн;

$E_п$ - енергетичний потенціал, т у. п. (на 1га);

K - коефіцієнт для переведення тони умовного палива в барелі нафтового еквівалента, що дорівнює 4,79;

$Ц$ - ціна за 1 барель нафти, дол. США (взяли значення станом на 01.11.2024р., яке склало 74,46 дол. США (Brent)) [116];

B - курс долара (взяли значення станом на 01.11.2024р., яке склало 41,2194 грн. за 1 дол. США) [117].

Тепер проведемо безпосередні розрахунки та оцінку економічного потенціалу біомаси досліджуваних культур за 2024 рік (таблиця 3.9).

Таблиця 3.9 - Економічний потенціал біомаси у 2024 році (грн./га)

Рештки культури	Економічний потенціал (грн/га).
Пшениця (солома)	5 145
Кукурудза (стебла)	26 463
Соняшник (стебла)	17 936
Соя (солома)	11 467
Ріпак (солома)	29 256

Джерело: складено автором

Як бачимо, найбільший економічний потенціал має біомаса ріпаку (29 256 грн./га), кукурудзи (26 463 грн./га) та соняшнику (17 936 грн./га), саме біомаса з цих культур може принести найбільший прибуток з розцінки на 1 га землі. Дещо менш економічно вигідні показники показала біомаса сої (11 467 грн./га) та пшениці (5 145 грн./га).

Таким чином, провівши дослідження, ми бачимо, що біомаса має високу доцільність розвитку та використання в біоенергетиці для створення дешевої та екологічно чистої енергії. Визначальним чинником тут є її ресурсні можливості за рахунок значного аграрного потенціалу нашої країни, що дозволить прискорити та збільшити обсяги виробництва біоенергії як на базі окремих фермерських господарств, так і на загальнодержавному рівні.

Використання біомаси дозволить заощадити значну частину фінансових ресурсів як її виробників, так і споживачів, при цьому забезпечивши основні

потреби кожного з них, що доводять проведені вище розрахунки. Особливу енергетичну та економічну перспективу мають такі рослинні культури як: ріпак, кукурудза, соняшник, соя, пшениця. Використання та розвиток біомаси в біоенергетиці стане одним з головним напрямків розбудови сильної, незалежної та стабільної енергетичної системи України.

Висновки до розділу 3

Розроблено механізм антикризового управління для підприємства енергетичного сектору, а також запропоновано поетапний алгоритм його ефективного впровадження в роботу підприємства. Також підібрано найефективніші антикризові методи управління, вибір яких залежатиме від конкретної кризової ситуації та намірів підприємства. Ефективне впровадження та контроль роботи такого механізму забезпечать належний економічний захист та функціонування підприємства в умовах невизначеності та можливості постійного виникнення основних кризових явищ.

Проведено оцінку чистої рентабельності продажів ТОВ «ДТЕК Енерго», виявлено її зміну та вплив факторних показників на неї. У підсумку було встановлено силу кожного фактору та його вплив на чисту рентабельність продажів. Також було запропоновано систему рекомендацій, для відновлення та поліпшення показників ліквідності, оборотності, фінансової стійкості та рентабельності підприємства в сучасних умовах.

Визначено структуру та основні джерела біомаси в Україні. Проаналізовано проблеми розвитку ринку біомаси та запропоновано комплекс основних заходів з його відновлення та розвитку у сфері біоенергетики. Проведене дослідження доводить високу енергетичну та економічну ефективність біомаси з досліджуваних культур у 2024 році. Лідерами стали відходи ріпаку, кукурудзи та соняшнику. Дещо менший, проте важливий потенціал мають відходи сої та пшениці. В процесі дослідження було підтверджено, що Україна має значний сировинний потенціал для розвитку біомаси, як одного з найперспективніших видів ВДЕ.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можемо стверджувати, що кризові явища та процеси завжди існуватимуть в життєвому циклі кожного підприємства на тому чи іншому етапі його розвитку. В Україні основним драйвером кризових процесів стала повномасштабна війна, що розпочалася 22 лютого 2024 року, з того часу всі підприємства країни працюють в екстремальних та дуже нестабільних умовах. Під впливом війни економічне середовище і наділі буде зазнавати змін, а перед підприємствами виникатимуть нові ризики та загрози. Саме тому до уваги запропоновано поняття антикризового управління, як ефективний комплекс інструментів та заходів попередження та протидії кризовим явищам та процесам. Під час дослідження було встановлено основні цілі та стратегії антикризового управління в залежності від проявів кризи, а також визначено основні антикризові стратегії, притаманні кожному з етапів життєвого циклу підприємства.

Встановлено значну актуальність та перспективність розвитку відновлюваної енергетики в Україні. Найбільшим попитом користується енергія сонця, вітру та води. Значний, але ще недостатньо досліджений потенціал має енергія біомаси. ВДЕ мають багато переваг перед традиційними джерелами енергії, саме тому їх відновлення та розвиток є критично необхідним в умовах війни, коли енергетична система потребує захисту та нових ефективних антикризових рішень. Також було з’ясовано, що відновлювана енергетика має значну державну підтримку, що виражається у формі створення законопроектів, енергетичних стратегій, будівництві нових енергетичних об’єктів та залученні значних інвестицій у розвиток ВДЕ.

Внаслідок впливу війни економіка України зазнала значних непоправних втрат, так аналіз ВВП показав критичне історичне падіння з початком війни у 2022 році (на 20,9%). Також відбулися значні зміни у експортному потенціалі, зокрема відбулося значне скорочення експорту товарів, а також зернових культур. Аналіз функціонування підприємств показав, що 88% зазнали значних

фінансових втрат, а частина так і не змогла відновити свою діяльність. Непоправної шкоди зазнав сектор відновлюваної енергетики, так внаслідок повномасштабної війни ми втратили 94% своїх ВЕС, близько 32% СЕС та 7% ГЕС, що в свою чергу змістило більшу часту енергетичного навантаження на традиційну енергетику. У структурі ВДЕ 2024 року лідером стала сонячна енергія (75%), в структурі ж біоенергетики першість займає тверда біомаса (70%).

Проведений аналіз допоміг встановити основні проблеми та перешкоди, що заважають розвиватися головним секторам нашої економіки. Це у свою чергу доводить нагальну необхідність впровадження заходів антикризового управління для забезпечення ефективного функціонування підприємств в умовах нестабільного середовища.

Для подальшого дослідження антикризового управління було проведено аналіз фінансово-економічного стану підприємства енергетики ТОВ «ДТЕК Енерго». Доведено, що підприємство працює в надзвичайно важких умовах, а деякі показники взагалі перебувають в критичному стані. Основні проблеми підприємства пов’язані з ліквідністю та фінансовою стійкістю, що підтверджує необхідність негайного втручання з боку керівництва.

У результаті дослідження було розроблено механізм антикризового управління підприємством, що базується на поєднанні основних факторів та елементів ефективного антикризового управління. Основною характеристикою механізму є взаємозалежність його основних аспектів. В ході розробки механізму було виокремлено такі основні методи антикризового управління як: діагностика, моніторинг, санація, реструктуризація, бенчмаркінг, аутсорсинг, даутсайзинг, контролінг.

У роботі запропоновано авторський алгоритм впровадження механізму антикризового управління підприємством. Основними етапами якого є: комплексний аналіз та діагностика, , аналіз причин кризи та рівня загрози, розробка стратегії, вибір методу, розробка, вибір та впровадження заходів, моніторинг та оцінка впроваджених заходів.

За допомогою модифікованої моделі DuPont було проведено оцінку впливу на показник чистої рентабельності продажів таких основних факторів: коефіцієнт загальної ефективності прибутку, валова рентабельність продажів, оборотність дебіторської заборгованості, частка дебіторської заборгованості в обігових активах, коефіцієнт поточної ліквідності, фінансовий важіль та величина, зворотня коефіцієнту оборотності власного капіталу. В результаті встановлено, що основні зміни показника чистої рентабельності продажів обумовлені впливом зростання частки дебіторської заборгованості в обігових активах, коефіцієнта загальної ефективності прибутку та фінансового важеля. Основні проблеми чистої рентабельності продажів пов'язані з величиною, зворотньою коефіцієнту оборотності власного капіталу та часткою кредиторської заборгованості в позиковому капіталі.

Також було розроблено рекомендації з покращення фінансово-економічного стану ТОВ «ДТЕК Енерго», зокрема варто виділити такі: збільшення прибутку шляхом зниження умовно-постійних витрат в структурі собівартості товарів та послуг, ефективне та раціональне використання основних ресурсів підприємства (матеріальних, фінансових та трудових), моніторинг дебіторської заборгованості, контроль виробництва, оновлення матеріально-технічної бази, введення інновацій, контроль витрат підприємства.

В умовах необхідності впровадження нових заходів антикризового управління для енергетичної системи України було проведено обґрунтування розвитку потенціалу біомаси в контексті її енергетичної та економічної ефективності для виробництва біоенергії. За допомогою проведених розрахунків було доведено, що використання біомаси має значний енергетичний та економічний потенціал, де лідерами стали такі рослинні культури як: ріпак, кукурудза та соняшник.

Застосування розглянутих заходів антикризового управління з веденням ефективної економічної політики забезпечить якісне відновлення, економічну безпеку і незалежність та подальший сталий розвиток для підприємства та його галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сутність кризи та механізм виникнення кризових явищ. Види криз. URL: https://studopedia.com.ua/1_131859_sutnist-krizi-ta-mehanizm-viniknennya-krizovih-yavishch-vidi-kriz.html (дата звернення: 17.07.2024)
2. Міждисциплінарний словник з менеджменту : навч. посіб. [Д.М. Черваньов, О.І. Жилінська, М.В. Петровський та ін.] ; за ред. Д.М. Черваньова, О.І. Жилінської. К. : Нічлава, 2011. 624 с
3. Іванова Т. Циклічність і економічна рівновага в контексті економічного розвитку. *Наукові конференції.* URL: http://oldconf.neasmo.org.ua/node/718 (дата звернення: 19.07.2024)
4. Туган-Барановський М.І. Уподобання: Періодичні промислові кризи. Історія англійських криз. Загальна теорія криз, 1997. 576 с.
5. Економічний словник. URL: http://vseslova.com.ua/word/Економічні_кризи-124634 (дата звернення: 20.07.2024)
6. Ткаченко А.М., Єлець О.П. Сучасний підхід до антикризового управління машинобудівним підприємством. Монографія. Запоріжжя. Видавництво Запорізької державної інженерної академії, 2010. 277 с.
7. Дацюк І. В. Сутнісна характеристика кризи підприємств. *Технологія і техніка друкарства*. № 2(28). 2010. С. 165–170. DOI: https://doi.org/10.20535/2077-7264.2(28).2010.56741
8. Антикризове управління в бізнесі. Учбово-методичний посібник до самостійної роботи для магістрів ЗДІА спеціальності 8.050201 «Менеджмент організацій». Укл. : В.О. Желябін, А.Г. Беліченко. – Запоріжжя, 2004. – 220 с
9. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб’єктів господарювання: Навч. посіб. К. : Вид-во КНЕУ, 2003. 554 с.
10. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент: Навчальний курс. - К.: Ельга Ніка-Центр, 2004. - 649 с.
11. Штангрет А.М., Копилюк О.І. Антикризове управління підприємством : навч. посібник. К. : Знання, 2007. 335 с

12. Дурман М., Дурман О. Економічні теорії та державна регуляторна політика: механізми та інструменти реалізації. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences,* VIII(37), I. 223, 2020 Feb. DOI https://doi.org/10.31174/SEND-HS2020-223VIII37-11

13. Василенко В. О. Антикризове управління підприємством: навч. посібник. К. ЦУЛ, 2003. 504 с.

14. Ситник Л. С. Організаційно-економічний механізм антикризового управління підприємством. Донецьк. ІЕП НАН України, 2000. 503 с

15. Чернявський А. Д. Антикризове управління підприємством: навч. посібник. К. МАУП, 2006. 256 с.

16. Скопенко Н. С. Сутність та основні етапи антикризового управління. *Наукові праці Національного університету харчових технологій.* 2009. № 31. С. 81-84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnukht_2009_31_29

17. Копитко, М., & Грицан, В. (2024). Сутність, значення та особливості антикризового управління підприємством в умовах впливу на нього чинників війни та євроінтеграційних процесів. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія економічна)*, (1), 36–42. DOI: https://doi.org/10.32782/2311-844X/2024-1-5

18. Артюшок В. С. Стратегічний розвиток виробничого потенціалу лісогосподарського підприємства: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04. ПВНЗ «Європейський університет». Київ, 2010. 20с.

19. Забродський В.А, Кізім Н.А. Розвиток великомасштабних економіко-виробничих систем. Харків. Бізнес Інформ. 2000. 72 с.

20. Сіренко Н.М. Управління стратегією інноваційного розвитку аграрного сектора економіки: [монографія]. Миколаїв. 2010. 416 с.

21. Йозеф А. Шумпетер. Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. Пер. з англ. В. Старка. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011.-242с.

22. Півень А.І. Сутність та стадії розвитку життєвого циклу підприємства. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки.* 2010. С. 207-210.

23. Ареф'єва, О. В. Стратегічне забезпечення життєвого циклу підприємства. *Актуальні проблеми економіки.* 2008. №3. С. 43-49.

24. Матюшенко О. І. Життєвий цикл підприємства: сутність, моделі, оцінка. *Проблеми економіки.* 2010. № 3. С. 82–91. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2010-4_0-pages-82_91.pdf

25. Adizes I. Organizational passages: Diagnosing and treating life cycle problems in organization. Organizational Dynamics, 1979. Vol. 9. P. 325.

26. Greiner L.E. Evolution and Revolution as Organazation Graw. *Harward Bassiness Review.* 1972. July- August. P. 37–48

27. Lippit G.L. Growth of Organizations. Organizational Renewal. N.Y. 1969.

28. Miller D. A., Friesen P. H. Longitudinal Study of Corporate Life Cycles. *Management Science.* 1984. Vol. 30. № 10. P. 1161–1183

29. Hanks S. H., Watson C. J., Jansen E., Chandler G. N. Tightening the life-cycle construct: A taxonomic study of growth stage configurations in high-technology organizations. *Entrepreneurship theory and Practice.* 1993. P. 5 – 29

30. Бланк І. А. Управління активами. К.: НікаЦентр, 2000. 720 с.

31. Козаченко Г. О. Формування механізму стратегічного управління великими виробничо-фінансовими системами промисловості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра економ. наук: спец 08.07.01. Інститут економіки промисловості НАН України. Донецьк, 1998.

32. Корягіна С. В. Економічна оцінка та планування життєвого циклу розвитку підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. Львів : Вид-во НУ «Львівська політехника», 2004. 21 с.

33. Штангрет А. М., Копилюк О. І. Антикризове управління підприємством : навч. посібник. К. : Знання, 2007. 335 с.

34. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій. К. : КНЕУ. 2001. 580 с.

35. Таранич О. В., Вінніченко А. А., Таранич А. В. Стратегія антикризового управління підприємством із врахуванням його життєвого циклу. *Економіка і організація управління.* № 3 (47). 2022. С. 62-74. DOI: https://doi.org/10.31558/2307-2318.2022.3.7

36. Фірстова О. Ю. Життєвий цикл підприємства: сутність, підходи до виділення фаз, управлінські аспекти. *Національний Університет «Львівська політехніка».* 2003. С. 160-167. URL: https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/e12e4e45-6492-4d40-9e54-5110cad78694/content

37. Дресвянніков Д. О. Оптимальна модель життєвого циклу промислового підприємства. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності.* 2012. Т. 2, № 1. С. 130–134. 71 DOI: https://doi.org/10.31498/2225-6407.1.2012.6423

38. Зайченко К., Реклізон Ю. Удосконалення організаційної структури управління на різних етапах життєвого циклу підприємницьких структур. *Економіка та суспільство.* 2024. № 60. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-52

39. Кітченко О. М. Вибір стратегії розвитку підприємства на стадії бізнес проєктування. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління.* 2023. № 7. DOI: https://doi.org/10.54929/2786- 5738-2023-7-04-08

40. Miller D. A., Friesen P. H. Longitudinal Study of Corporate Life Cycles. *Management Science.* 1984. Vol. 30. № 10. P. 1161–1183.

41. Kimberly J.R., Miles R.E. The Organizational life cycle: issues in the creation, transformation, and decline of organizations. San Francisco: Jossey-Bass. San Francisco, 1980. 492 p.

42. Adizes I. Organizational passages: Diagnosing and treating life cycle problems in organization. *Organizational Dynamics*, 1979. Vol. 9. P. 325.

43. Кожушко Л. Ф., Кузнецова Т. О., Судук О. Ю. Основи менеджменту і маркетингу: навч. посіб. Рівне НУВГП, 2016. 291с.

44. Іванова А. С., Бухтіарова А.Г. Теоретичне підґрунтя застосування антикризової стратегії на підприємстві. *Економічний простір.* 2016. №113. С. 147-157. URL: https://prostir.pdaba.dp.ua/archive/113/16.pdf

45. Михайленко О. В., Майстренко А. В. Розроблення та обґрунтування антикризової стратегії діяльності підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* 2019. Вип. 371. С. 63-68. URL: https://dspace.nuft.edu.ua/items/13a8168e-35d2-4d04-8081-cf60579d55eb

46. Троцюк Т. С. Сутність та основні стратегії антикризового управління. *Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія,* 2013, Вип. 11, С. 146-152.

47. Герасимчук В. Г, Романюк О. В. Тенденції розвитку відновлюваної енергетики у світі та в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент.* 2015. № 14. С. 4-8. URL: http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/14-2015/3.pdf

48. Клименко Л. П. Системи технологій. Навч. посіб. МДГУ ім. Петра Могили. 2007. 146 с.

49. Бородіна О. Відтворювальна енергетика – перспективи для сільського господарства. *Пропозиція.* 2008. № 10. С. 90–94.

50. Барановська В. Є. Настанова щодо застосування зелених закупівель в державному та приватному секторах економік. *Методичний посібник.* 2013. С. 76.

51. Лагодієнко В.В. Сучасний розвиток регіонального електроенергетичного комплексу. *Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання.* 2014. №12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4814

52. Лагодієнко В.В., Лагодієнко Н.В. Моделювання оцінки інноваційної спроможності промислових підприємств. *Збірник наукових праць «Фінансово-*

кредитна діяльність: проблеми теорії та практики». Web of Science. №1 (28), 2019. С. 280–289.

53. Сиротюк С. Дослідження енергетичного потенціалу біомаси АПК Львівщини. Нетрадиційні та поновлювальні джерела енергії як альтернативні первинним: *матеріали Восьмої міжнар. науково-практичної конф.* Львів. 2015. С. 103.

54. Вознюк М. А. Регіональна інвестиційна політика енергозбереження: [монографія]; НАН України, ДУ «Ін-т регіон. дослідж. ім. М. І. Долішнього». Львів. 2015. С. 413.

55. Усик Б. В. Розвиток альтернативної енергетики в україні. *Часопис картографії: Збірник наукових праць. К. : КНУ ім. Тараса Шевченка.* 2015. Вип. 12. С. 198-218.

56. Касич А.О. Альтернативна енергетика: світовий та вітчизняний досвід . *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Економіка.* 2013. Вип. 23. С. 43–47.

57. Стан та загальнодержавні проблеми впровадження заходів енергоефективності в Україні. URL: http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/15016.3.004.pdf (дата звернення: 15.08.2024)

58. World Energy Trilemma: Timetogetreal – the case for sustain able energy investment. WorldEnergyCouncil, September. 2013 P. 25. URL: http://www.worldenergy.org/wp-content/uploads/2013/09/2013- Time-toget-real-the-case-for-sustainable-energy-investment.pdf. (дата звернення: 17.08.2024)

59. Про енергозбереження : закон України від 01.07.1994 № 74/94-ВР. Введений в дію Постановою ВР № 75/94-ВР від 01.07.94. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 30. Ст. 283, 284.

60. Про альтернативні джерела енергії : закон України від 20.02.2003 № 555-IV. URL: http://zakon3. rada.gov.ua/laws/show/555-15 (дата звернення: 20.08.2024)

61. Кузьміна М.М. Сучасні тенденції правового регулювання відновлювальної енергетики в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал.* № 8. 2020. С 193-196. DOI https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-8/48

62. Razumkov Center (2018). The role and place of Ukrainian energy in world energy processes. URL: http://razumkov.org.ua/ (дата звернення: 22.08.2024)

63. Levina, G. (2018). Small hydropower of Ukraine in 2018. Brief overview of Ukrainian legislation on the basic principles of small hydropower development. URL: http://energyukraine.org/wp-content/uploads/2018/05/Oglyad-zak-va_MGE_2018-chastyna-1.pdf. (дата звернення: 23.08.2024)

64. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» : схвалена Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5. 2015. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015. (дата звернення: 25.08.2024)

65. Стратегія національної безпеки України : затверджена Указом Президента України від 26.05.2015 р. № 287.2015 URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015 (дата звернення: 27.08.2024)

66. Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року : схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07.12.2016 р. № 932-р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ (дата звернення: 27.08.2024)

67. План заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України 06.12.2017 р. № 878-р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/ laws/show/878-2017-%D1%80 (дата звернення: 29.08.2024)

68. Енергетична стратегія України до 2035 року: «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність»: схвалена розпорядженням КМУ від 18 серпня 2017 р. № 605-р. URL: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245213112. (дата звернення: 30.08.2024)

69. Державна цільова економічна програма енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та

альтернативних видів палива на 2010–2020 роки : постанова КМУ від 1 березня 2010 р. № 243. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/243-2010-%D0%BF (дата звернення: 30.08.2024)

70. Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року: постанова КМУ від 1 жовтня 2014 р. № 902- р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/902-2014-%D1%80 (дата звернення: 31.08.2024)

71. Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення умов підтримки виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії : *Закон України від 21.07.2020 р. № 810-IX. Урядовий кур'єр.* 2020. 29 серпня.

72. Втрати від війни - майже $500 мільярдів: Шмигаль назвав найбільш постраждалі сектори економіки. *Укрінформ. Економіка.* 2024. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3827525-vtrati-vid-vijni-majze-500-milardiv-smigal-nazvav-najbils-postrazdali-sektori-ekonomiki.html. (дата звернення: 10.09.2024)

73. The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2022. 1436 p. DOI: https://doi.org/10.30525/978- 9934-26-223-4-48.

74. Ярослав Голобородько. Війна в Україні: економіка, бізнес, логістика, допомога. *Офіційний сайт транспорту та логістики.* URL: https://trans.info/ru/viyna-v-ukrayini-ekonomika-biznes-logistikadopomoga-279148 (дата звернення: 13.09.2024)

75. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на початок 2024 року. Квітень 2024. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf (дата звернення: 17.09.2024)

76. Офіційний сайт НАБУ. ВВП України за роками. URL: https://nabu.ua/ua/vvp-2.html (дата звернення: 21.09.2024)

77. Тетяна Богдан. Фінансово-економічні наслідки війни. 2023. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoekonomichni_naslidki.html (дата звернення: 23.09.2024)

78. Український бізнес відновлює виплати працівникам та підрядникам — опитування. Gradus Research: веб-сайт. URL: https://goo.su/hwMq0 (дата звернення: 25.09.2024)

79. Хомич, Л., Хрущ, Н. Аналітична оцінка впливу війни на економічну активність і структурні зміни в економіці України. *Економіка та суспільство*. 2024. №60. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-97

80. Концепція Державної цільової програми розвитку галузі туризму "Мандруй Україною" до 2026 року URL: https://mkip.gov.ua/files/pdf/Концепція_розвитку_туризму_2021_public.pdf (дата звернення: 28.09.2024)

81. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: https://minagro.gov.ua/ (дата звернення: 02.10.2024)

82. Офіційний сайт державної статистики України. Зовнішня торгівля України товарами у січні-листопаді 2022 року. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 04.10.2024)

83. Корженівська Н. Л., Осадчук І. О., Сидорак Я. І. Експортний потенціал аграрної галузі України в умовах невизначеності та ризиків. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка.* 2024. Вип. 2 (43). С. 142-147. DOI: https://doi.org/10.37406/2706-9052-2024-2.21

84. Харчук В. В. Проблематика сучасного правового регулювання в галузі сільськогосподарського машинобудування до і під час війни в Україні. *Наукові інновації та передові технології.* 2024. № 4 (32). С. 521-529.URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/10487/10543

85. Матеріали Державного комітету статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 06.10.2024)

86. Дослідження стану та потреб бізнесу в Україні. Вересень, 2022. URL: https://business.diia.gov.ua/uploads/4/24573stan_ta_potrebi_biznesu_v_umovah_vijni_rezul_tati_opituvanna_u_veresni.pdf / (дата звернення: 08.10.2024)

87. Солоненко Ю., Панасюк П. Державна підтримка та стимулювання бізнесу України в умовах війни. *Галицький економічний вісник.* 2023. Том 82. № 3. С. 190-200. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.03.190

88. Офіційний сайт Ukraine Invest. Альтернативна енергетика. URL: https://ukraineinvest.gov.ua/industries/energy/alternative-energy/ (дата звернення: 10.10.2024)

89. Аналітичний звіт про сектор відновлюваної енергетики України. BDO в Україні. URL: https://www.bdo.ua/getmedia/240e9c15-71b4-4e1f-82c2-3ea1eb3da5a7/Analytical-Report-_Ukrainian-Renewable-Energy Sector_2023_ukr.pdf (дата звернення: 11.10.2024)

90. Білозерова Л. Відновлювана енергетика України втратила потужності, але зберегла амбіції. URL: https://ua-energy.org/uk/posts/vidnovliuvana-enerhetyka-ukrainy-vtratyla-potuzhnosti-ale-zberehla-ambitsii (дата звернення: 13.10.2024)

91. Омельченко В. Сектор відновлюваної енергетики України до, під час та після війни. *Разумков центр.* 2022. URL: https://razumkov.org.ua/statti/sektor-vidnovlyuvanoyi-energetyky-ukrayiny-do-pid-chas-ta-pislya-viyny (дата звернення: 30.08.2024) (дата звернення: 14.10.2024)

92. Топалов М. Що залишилося від «зеленої» енергетики в Україні. *Економічна правда.* 2023. URL: https://www.epravda.com.ua/publications/2023/05/24/700431/ (дата звернення: 14.10.2024)

93. Аналітичний звіт Ukraine Invest. Інвестиційні можливості сектору енергетики. 2024. URL: https://ukraineinvest.gov.ua/wp-content/uploads/2024/08/energy-14.08-ua.pdf (дата звернення: 17.10.2024)

94. Українська енергетична біржа. Електроенергія: Україна та Європа 19 - 23 червня 2023 року. URL: https://www.ueex.com.ua/presscenter/news/elektroenergiya-ukraina-ta-evropa-19-23-chervnya-2023-roku/ (дата звернення: 17.10.2024)

95. Офіційний сайт SAF Україна (Sustainable Agribusiness Forum). Виробництво електроенергії з ВДЕ у 2023 році. Загальні тенденції сфери виробництва електроенергії з ВДЕ. 2024. URL: https://saf.org.ua/news/1866/ (дата звернення: 19.10.2024)

96. Офіційний сайт ДТЕК ВДЕ. Тилігульська ВЕС. ДТЕК Тилігульська ВЕС перша в світі ВЕС, збудована в ході війни. URL: https://renewables.dtek.com/tyligulska/ (дата звернення: 19.10.2024)

97. Звіт про прямі збитки інфраструктури та непрямі втрати економіки від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на червень 2023 року. Липень 2023. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/09/June_Damages_UKR_-Report.pdf (дата звернення: 21.10.2024)

98. Офіційний сайт компанії ДНЕК Енерго. Про компанію. URL: https://energo.dtek.com/about/dtek-energo/ (дата звернення: 22.10.2024)

99. Офіційний сайт компанії ДТЕК ВДЕ. URL: https://renewables.dtek.com/ (дата звернення: 22.10.2024)

100. Офіційний сайт компанії ДТЕК. За 2023 рік оператори системи розподілу ДТЕК Мережі підключили понад 1 100 нових об’єктів відновлювальної енергетики. URL: https://dtek.com/media-center/news/in-2023-dtek-grids-distribution-system-operators-connected-over-1100-new-renewable-energy-facilities/ (дата звернення: 23.10.2024)

101. Офіційний сайт компанії ДТЕК ВДЕ. ДТЕК ВДЕ у 2023 році згенерував в енергосистему 1 млрд кВт-год електроенергії. URL: https://renewables.dtek.com/media-center/press/dtek-renewables-generated-1-billion-kwh-of-green-electricity-in-ukraine-in-2023/ (дата звернення: 23.10.2024)

102. Ахноська І.О. Фінансовий менеджмент: Робочий зошит з дисципліни. Донецьк. ДонНУ. 2014. 48с.

103. Матеріали сайту Clarity Project. Товариство з обмеженою відповідальністю «ДТЕК ЕНЕРГО». Фінансова звітність. URL: https://clarity-project.info/edr/34225325/finances (дата звернення: 25.10.2024)

104. Орлик, О. В. Фактори забезпечення та основні властивості економічної безпеки. *Modern problems of regional development : Collection of scientific articles.* 2014. Vol. 2. P. 190-194.

105. Лігоненко, Л. О. Антикризове управління підприємством. К. : КНТЕУ, 2005. 824 с.

106. Штангрет А.М., Антикризове управління підприємством. К.: Знання, 2007. 335 с.

107. Ахновська І.О., Панасюк П.І. Антикризове управління підприємством в умовах економіки мінімального контакту. *Економічний простір*. 2021. № 166, 42-47. DOI: https://doi.org/10.32782/2224-6282/166-7

108. Ахновська І.О., Панасюк П.І. Алгоритм антикризового управління підприємством в умовах економіки мінімального контакту. *Інфраструктура ринку.* 2021. № 62. С. 49-54. DOI: https://doi.org/10.32843/infrastruct62-9

109. Григорук І.І. Оцінювання потенціалу розвитку біоенергетики в сільськогосподарських підприємствах. *ISSN 1562-0905 Регіональна економіка.* 2020. №1. С. 165-171. DOI: https://doi.org/10.36818/1562-0905-2020-1-19

110. Szyszlak Barglowich J. Charakterystyka bio masy jako paliwa. W. Pie karski Wies Jutra. 2011. № 10. S. 16-19.

111. Денисенко В. О. Оцінка потенціалу біомаси в Україні. *Агросвіт.* 2019. № 24. С. 84–89. DOI: 10.32702/2306-6792.2019.24.84

112. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. Інформація щодо потужності та обсягів виробництва електроенергії об’єктами відновлюваної електроенергетики, яким встановлено «зелений» тариф. URL: https://saee.gov.ua/uk/content/informatsiyni-materialy (дата звернення: 27.10.2024)

113. Рекомендації науковців щодо вирощування біоенергетичної культури — міскантус Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН України. URL: http://bio.gov.ua/bioenergy/news/rekomendaciyinauko vcivshchodovyroshchuvannyabioener getychnoyikulturymiskantus (дата звернення: 29.10.2024)

114. Матеріали Державного комітету статистики України. Площі, валові збори та урожайність сільськогосподарських культур за їх видами та по регіонах. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/sg/pvzu/arch_pvxu_reg.htm (дата звернення: 31.10.2024)

115. Морозов Р.В., Морозов Р.В. Оцінка біоенергетичного потенціалу рослинних відходів та енергетичних культур у сільському господарстві Херсонської області. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки.* Випуск 10. Частина 3. 2015. С. 111-117. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_10/125.pdf

116. Матеріали з офіційного сайту Мінфін. Ціна нафти Brent. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/markets/oil/brent/ (дата звернення: 01.11.2024)

117. Матеріали з офіційного сайту Національного банку України. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют. URL: https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerates (дата звернення: 01.11.2024)

118. Трегубов О.С., Клочковський О.В., Клочковська В.О. Макроекономічні аспекти відновлення функціонування малого та середнього бізнесу в контексті повоєнної відбудови національної економіки України. *Економіка і організація управління*. 2023. № 1 (49). С. 89-98. DOI 10.31558/2307-2318.2023.1.9

119. Костенюк Ю.Б., Лазоренко О.Ю. Стратегічний аналіз підприємства аграрного сектору. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2023. №6 (324). С. 199-208 https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-324-6-33

120. Козловський С. В. Роль стратегічного економічного потенціалу в управлінні факторами розвитку сучасних економічних систем. *Економіка та держава.* 2010. № 2. С. 55-58.

121. Трегубов О. С. Управління бізнес-процесами навч. посіб. для здобувачів вищої освіти. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2023. 85 с.

122. Kozlovskyi, S., Grynyuk, R., Baidala, V., Burdiak, V., Bakun, Y. (2019). Economic security management of Ukraine in conditions of European integration, *Montenegrin Journal of Economics,* Vol. 15. № 3, pp. 137-153. http://dx.doi.org/10.14254/1800-5845/2019.15-3.10

123. Kozlovskyi, S., Baidala, V., Tkachuk, O., Kozyrska, T. (2018). Management of the sustainable development of the agrarian sector of the regions of Ukraine. Montenegrin Journal of Economics, 14 (4), 175-190. DOI: 10.14254/1800-5845/2018.14-4.12

124. Kozlovskyi, S., Butyrskyi , A., Poliakov , B., Bobkova , A., Lavrov , R., Ivanyuta , N. (2019). Management and comprehensive assessment of the probability of bankruptcy of Ukrainian enterprises based on the methods of fuzzy sets theory. Bussines Perstectives, 17 (3), 370-381. DOI: http://dx.doi.org/10.21511/ppm.17(3).2019.30

125. Lytvynenko, S., Tregubov, O., Prykhno, Y., Yakymova, N., Panchenko, I., Popova, Y. (2022). International Journal of Agricultural Extension, 147-156. DOI: https://doi.org/10.33687/ijae.010.00.3853

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця А.1 – Показники оцінки фінансового стану великих, середніх, малих та мікропідприємств

Показники	*Рекомен-доване значення*	*Великі і середні підприємства*[1]	*Малі підприємства*[2]	*Мікропід-приємства*[3]
Показники фінансової стійкості				
Коефіцієнт автономії	>0,5	$\frac{1495}{1900}$	$\frac{1495}{1900}$	$\frac{1495}{1900}$
Коефіцієнт фінансової залежності	<2	$\frac{1900}{1495}$	$\frac{1900}{1495}$	$\frac{1900}{1495}$
Коефіцієнт фінансового ризику	<0,5	$\frac{1900-1495}{1495}$	$\frac{1900-1495}{1495}$	$\frac{1900-1495}{1495}$
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0	$\frac{1495-1095}{1495}$	$\frac{1495-1095}{1495}$	$\frac{1495-1095}{1495}$
Коефіцієнт довгострокового залучення коштів	>0,4	$\frac{1595}{1495+1595}$	$\frac{1495-1095}{1495+1595}$	$\frac{1495-1095}{1495+1595}$
Коефіцієнт незалежності капіталізованих джерел	>0,6	$\frac{1495}{1495+1595}$	$\frac{1495}{1495+1595}$	$\frac{1495}{1495+1595}$
Показники ліквідності				
Коефіцієнт поточної ліквідності	1-2	$\frac{1195}{1695}$	$\frac{1195}{1695}$	$\frac{1195}{1695}$
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,7-0,8	$\frac{1125+\cdots 1165+1190}{1695}$	$\frac{1125+\cdots 1165+1190}{1695}$	$\frac{1155+\cdots 1190}{1695}$
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,35	$\frac{1160+1165}{1695}$	$\frac{1160+1165}{1695}$	$\frac{1165}{1695}$
Показники рентабельності				
Валова рентабельність продаж (GPM)	>0	$\frac{2090(2095)}{2000}$	$\frac{2000-2050}{2000}$	$\frac{2000-2050}{2000}$
Операційна рентабельність продаж (OPM)	>0	$\frac{2190(2195)}{2000}$	$\frac{2000+2120-2050-2180}{2000}$	$\frac{2290}{2000}$

[1] - за кодами рядків форм фінансової звітності підприємства №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» Додатку 1 Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1«Загальні вимоги до фінансової звітності»

[2] - за кодами рядків форм фінансової звітності підприємства №1-м «Баланс» та №2-м «Звіт про фінансові результати» Додатку 1 Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність»

[3] - за кодами рядків форм фінансової звітності мікропідприємства №1-мс «Баланс» та №2-мс «Звіт про фінансові результати» Додатку 2 Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність»

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ А

Чиста рентабельність продаж (NPM)	>0	$\frac{2350(2355)}{2000}$	$\frac{2350}{2000}$	$\frac{2350}{2000}$
Рентабельність сукупного капіталу (ROA)	>0	$\frac{2290(2295)}{1900}$	$\frac{2290}{1900}$	$\frac{2290}{1900}$
Рентабельність власного капіталу (ROE)	>0	$\frac{2350(2355)}{1495}$	$\frac{2350}{1495}$	$\frac{2350}{1495}$
Чиста рентабельність продукції (ROM)	>0	$\frac{2350(2355)}{2050}$	$\frac{2350}{2050}$	$\frac{2350}{2050}$
Рентабельність основних засобів (ROFA)	>0	$\frac{2350(2355)}{1010}$	$\frac{2350}{1010}$	$\frac{2350}{1010}$
Рентабельність оборотних активів (RCA)	>0	$\frac{2350(2355)}{1195}$	$\frac{2350}{1195}$	$\frac{2350}{1195}$
Рентабельність необоротних активів (RFA)	>0	$\frac{2350(2355)}{1095}$	$\frac{2350}{1095}$	$\frac{2350}{1095}$
Показники оборотності[4]				
Коефіцієнт оборотності активів	→ max	$\frac{2000 \times 2}{1300_0 + 1300_1}$	$\frac{2000 \times 2}{1300_0 + 1300_1}$	$\frac{2000 \times 2}{1300_0 + 1300_1}$
Коефіцієнт оборотності основних засобів	→ max	$\frac{2000 \times 2}{1010_0 + 1010_1}$	$\frac{2000 \times 2}{1010_0 + 1010_1}$	$\frac{2000 \times 2}{1010_0 + 1010_1}$
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	→ max	$\frac{2000 \times 2}{1195_0 + 1195_1}$	$\frac{2000 \times 2}{1195_0 + 1195_1}$	$\frac{2000 \times 2}{1195_0 + 1195_1}$
Коефіцієнт оборотності запасів	→ max	$\frac{2000 \times 2}{1100_0 + 1100_1}$	$\frac{2000 \times 2}{1100_0 + 1100_1}$	$\frac{2000 \times 2}{1100_0 + 1100_1}$

[4] - індекси «0», «1» - на початок і кінець звітного періоду

ДОДАТОК Б

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ДТЕК ЕНЕРГО"

Розширена аналітика Prozorro та актуальні дані 140+ реєстрів - у тарифі «Повний доступ».
Купуйте доступ на рік, місяць, або навіть добу!

Перейти до оплати

Фінансова звітність за 2021 рік

2021 рік

Дата звіту	10.06.2022
Період	2021 рік, 12 міс
Бухгалтер	Ступницький Ігнат Романович
КАТОТТГ	UA8000000000001078669
Кількість показників	276

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Актив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного періоду, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
I. Необоротні активи Нематеріальні активи	1000	78 941.00	110 205.00
первісна вартість	1001	117 256.00	163 109.00
накопичена амортизація	1002	38 315.00	52 904.00
Незавершені капітальні інвестиції	1005	30 688.00	7 527.00
Основні засоби	1010	57 676.00	218 078.00
первісна вартість	1011	128 165.00	264 624.00
знос	1012	70 489.00	46 546.00
Інвестиційна нерухомість	1015	0.00	
первісна вартість	1016	0.00	
знос	1017	0.00	
Довгострокові біологічні активи	1020	0.00	
первісна вартість	1021	0.00	
накопичена амортизація	1022	0.00	
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	981 001.00	1 987 274.00
Інші фінансові інвестиції	1035	678 777.00	670 709.00
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0.00	
Відстрочені податкові активи	1045	0.00	
Гудвіл	1050	0.00	
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0.00	
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0.00	
Інші необоротні активи	1090	0.00	
Усього за розділом I	1095	1 827 081.00	2 963 603.00
II. Оборотні активи Запаси	1100	49 254.00	42 479.00
Виробничі запаси	1101	2 130.00	433.00
Незавершене виробництво	1102	47 085.00	42 015.00
Готова продукція	1103	0.00	
Товари	1104	49.00	31.00
Поточні біологічні активи	1110	0.00	

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ Б

Депозити перестрахування	1115	0.00	
Векселі одержані	1120	0.00	
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	304 560.00	172 464.00
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	11 962.00	2 519.00
з бюджетом	1135	191.00	191.00
у тому числі з податку на прибуток	1136	191.00	191.00
з нарахованих доходів	1140	830 587.00	1 003 727.00
із внутрішніх розрахунків	1145	0.00	
інша поточна дебіторська заборгованість	1155	364 568.00	4 678.00
Поточні фінансові інвестиції	1160	1 631 280.00	
Гроші та їх еквіваленти	1165	1 649.00	20 623.00
Готівка	1166	0.00	
Рахунки в банках	1167	1 649.00	20 623.00
Витрати майбутніх періодів	1170	0.00	
Частка перестраховиків у страхових резервах	1180	0.00	
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0.00	
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0.00	
резервах незароблених премій	1183	0.00	
інших страхових резервах	1184	0.00	
Інші оборотні активи	1190	115.00	5.00
Усього за розділом II	1195	3 164 166.00	1 246 586.00
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0.00	
Баланс	1300	6 011 237.00	4 210 209.00

Пасив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного періоду, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	387 188.00	387 188.00
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0.00	
Капітал у дооцінках	1405	42 213.00	1 271 322.00
Додатковий капітал	1410	-104.00	-104.00
Емісійний дохід	1411	0.00	
Накопичені курсові різниці	1412	0.00	
Резервний капітал	1415	0.00	
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-5 571 756.00	-5 897 346.00
Неоплачений капітал	1425	0.00	
Вилучений капітал	1430	0.00	
Інші резерви	1435	0.00	
Усього за розділом I	1495	-5 102 471.00	-2 288 940.00
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0.00	
Пенсійні зобов'язання	1505	0.00	
Довгострокові кредити банків	1510	0.00	
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0.00	87 758.00
Довгострокові забезпечення	1520	0.00	

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ Б

Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0.00	
Цільове фінансування	1525	0.00	
Благодійна допомога	1526	0.00	
Страхові резерви	1530	0.00	
у тому числі: резерв довгострокових зобов'язань	1531	0.00	
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0.00	
резерв незароблених премій	1533	0.00	
Інші страхові резерви	1534	0.00	
Інвестиційні контракти	1535	0.00	
Пенсійний фонд	1540	0.00	
Резерви на виплату джек-поту	1545	0.00	
Усього за розділом II	1595	0.00	87 758.00
III. Поточні зобов'язання і забезпечення Короткострокові кредити банків	1600	0.00	
Векселі видані	1605	0.00	
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	1610	1 814 078.00	51 941.00
товари, роботи, послуги	1615	27 029.00	37 701.00
розрахунками з бюджетом	1620	15 150.00	12 759.00
у тому числі з податку на прибуток	1621	0.00	
розрахунками зі страхування	1625	1 175.00	1 307.00
розрахунками з оплати праці	1630	9 234.00	8 995.00
за одержаними авансами	1635	246.00	79.00
за розрахунками з учасниками	1640	1 658 031.00	9.00
із внутрішніх розрахунків	1645	0.00	
за страховою діяльністю	1650	0.00	
Поточні забезпечення	1660	156 798.00	152 261.00
Доходи майбутніх періодів	1665	0.00	
Відстрочені комісійні доходи від перестрахування	1670	0.00	
Інші поточні зобов'язання	1690	6 543 966.00	6 106 249.00
Усього за розділом III	1695	10 209 706.00	6 411 591.00
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0.00	
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0.00	
Баланс	1900	6 011 237.00	4 210 209.00

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

Фінансові результати

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1 008 996.00	1 053 342.00
Чисті зароблені страхові премії	2010		0.00
Премії підписані, валова сума	2011		0.00
Премії, передані у перестрахування	2012		0.00
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013		0.00
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014		0.00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	319 410.00	165 371.00

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ Б

Частка перестрахувальників у страхових виплатах	2070		0.00
Валовий прибуток	2090	696 586.00	887 971.00
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105		0.00
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110		0.00
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111		0.00
Зміна частки перестрахувальників в інших страхових резервах	2112		0.00
Інші операційні доходи	2120	552 548.00	2 663.00
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121		0.00
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122		0.00
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123		0.00
Адміністративні витрати	2130	460 938.00	636 153.00
Витрати на збут	2150		0.00
Інші операційні витрати	2180	97 964.00	1 893 095.00
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181		0.00
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182		0.00
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	688 262.00	
збиток	2195		1 438 614.00
Дохід від участі в капіталі	2200		0.00
Інші фінансові доходи	2220	798 342.00	1 236 881.00
Інші доходи	2240	580 189.00	68 872.00
Дохід від благодійної допомоги	2241		0.00
Фінансові витрати	2250	164 903.00	299 909.00
Втрати від участі в капіталі	2255	214 162.00	215 528.00
Інші витрати	2270	10 276.00	427 067.00
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275		0.00
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	1 676 432.00	
збиток	2295		1 075 765.00
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300		-48 570.00
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		0.00
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	1 674 422.00	
збиток	2355		1 124 335.00

Сукупний дохід

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		0.00
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		0.00
Накопичені курсові різниці	2410		0.00
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	1 229 109.00	-220 508.00
Інший сукупний дохід	2445		0.00
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	1 229 109.00	-220 508.00
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		0.00
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	1 229 109.00	-220 508.00
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	2 903 531.00	-1 344 843.00

ДОДАТОК В

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ДТЕК ЕНЕРГО"

Розширена аналітика Prozorro та актуальні дані 140+ реєстрів - у тарифі «Повний доступ».
Купуйте доступ на рік, місяць, або навіть добу
Перейти до тарифів

Фінансова звітність за 2022 рік

2023 рік | 2022 рік | 2021 рік | 2020 рік

Дата звіту	06.06.2023
Період	2022 рік, 12 міс
Бухгалтер	СТУПНЕЦЬКИЙ ВЕСЕВ-РОМАНОВИЧ
КАТОТТГ	UA80000000000078669
Кількість працівників	189

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Актив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного періоду, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
I. Необоротні активи Нематеріальні активи	1000	110 205.00	98 724.00
первісна вартість	1001	163 109.00	165 131.00
накопичена амортизація	1002	52 904.00	66 407.00
Незавершені капітальні інвестиції	1005	7 327.00	9 651.00
Основні засоби	1010	218 078.00	145 951.00
первісна вартість	1011	264 624.00	234 571.00
знос	1012	46 546.00	88 620.00
Інвестиційна нерухомість	1015	0.00	
первісна вартість	1016	0.00	
знос	1017	0.00	
Довгострокові біологічні активи	1020	0.00	
первісна вартість	1021	0.00	
накопичена амортизація	1022	0.00	
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	1 957 274.00	1 142 818.00
Інші фінансові інвестиції	1035	670 739.00	670 739.00
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0.00	
Відстрочені податкові активи	1045	0.00	
Гудвіл	1050	0.00	
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0.00	
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0.00	
Інші необоротні активи	1090	0.00	
Усього за розділом I	1095	2 963 623.00	2 068 883.00
II. Оборотні активи Запаси	1100	42 079.00	50 657.00
Виробничі запаси	1101	493.00	44.00
Незавершене виробництво	1102	42 015.00	50 686.00
Готова продукція	1103	0.00	
Товари	1104	31.00	27.00
Поточні біологічні активи	1110	0.00	

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ В

депозити перестрахування	1115	0.00	
Векселі одержані	1120	0.00	
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	172 464.00	882 932.00
Дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами	1130	2 519.00	153.00
з бюджетом	1135	191.00	254.00
у тому числі з податку на прибуток	1136	191.00	254.00
з нарахованих доходів	1140	1 908 727.00	882 018.00
із внутрішніх розрахунків	1145	0.00	
інша поточна дебіторська заборгованість	1155	4 578.00	4 564 909.00
Поточні фінансові інвестиції	1160	0.00	
Гроші та їх еквіваленти	1165	20 623.00	1 213.00
Готівка	1166	0.00	
Рахунки в банках	1167	20 623.00	1 213.00
Витрати майбутніх періодів	1170	0.00	
Частка перестрахувальника у страхових резервах	1180	0.00	
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0.00	
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0.00	
резервах незароблених премій	1183	0.00	
інших страхових резервах	1184	0.00	
Інші оборотні активи	1190	5.00	826.00
Усього за розділом II	1195	1 246 556.00	5 882 961.00
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0.00	
Баланс	1300	4 210 209.00	7 946 844.00

Пасив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного періоду, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	337 188.00	337 188.00
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0.00	
Капітал у дооцінках	1405	1 271 322.00	620 198.00
Додатковий капітал	1410	-104.00	-104.00
Емісійний дохід	1411	0.00	
Накопичені курсові різниці	1412	0.00	
Резервний капітал	1415	0.00	
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-5 897 346.00	-4 994 663.00
Неоплачений капітал	1425	0.00	
Вилучений капітал	1430	0.00	
Інші резерви	1435	0.00	
Усього за розділом I	1495	-2 288 840.00	-4 137 393.00
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0.00	
Пенсійні зобов'язання	1505	0.00	
Довгострокові кредити банків	1510	0.00	
Інші довгострокові зобов'язання	1515	87 758.00	3 734 026.00
Довгострокові забезпечення	1520	0.00	

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ В

Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0.00	
Цільове фінансування	1525	0.00	
Благодійна допомога	1526	0.00	
Страхові резерви	1530	0.00	
у тому числі: резерви довгострокових зобов'язань	1531	0.00	
резерви збитків або резерви належних виплат	1532	0.00	
резерви незароблених премій	1533	0.00	
інші страхові резерви	1534	0.00	
інвестиційні контракти	1535	0.00	
Пенсійний фонд	1540	0.00	
Резерви на виплату дивідендів	1545	0.00	
Усього за розділом II	1595	87 798.00	3 734 026.00
III. Поточні зобов'язання і забезпечення Короткострокові кредити банків	1600	0.00	
Векселі видані	1605	0.00	
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	1610	51 941.00	44 858.00
товари, роботи, послуги	1615	57 701.00	33 581.00
розрахунками з бюджетом	1620	12 759.00	12 448.00
у тому числі з податку на прибуток	1621	0.00	
розрахунками зі страхування	1625	1 367.00	725.00
розрахунками з оплати праці	1630	8 996.00	6 574.00
за одержаними авансами	1635	79.00	79.00
за розрахунками з учасниками	1640	9.00	9.00
із внутрішніх розрахунків	1645	0.00	
за страховою діяльністю	1650	0.00	
Поточні забезпечення	1660	152 351.00	135 215.00
Доходи майбутніх періодів	1665	0.00	
Відстрочені комісійні доходи від перестрахувальників	1670	0.00	
Інші поточні зобов'язання	1690	6 146 249.00	8 116 924.00
Усього за розділом III	1695	6 411 391.00	8 350 211.00
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0.00	
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0.00	
Баланс	1900	4 210 209.00	7 946 844.00

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

Фінансові результати

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1 072 929.00	1 008 996.00
Чисті зароблені страхові премії	2010		0.00
Премії підписані, валова сума	2011		0.00
Премії, передані у перестрахування	2012		0.00
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013		0.00
Зміна частки перестрахувальників у резерві незароблених премій	2014		0.00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	859 407.00	818 410.00

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ В

Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070		0.00
Валовий: прибуток	2090	713 402.00	695 586.00
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105		0.00
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110		0.00
Зміна іншого страхових резервів, валова сума	2111		0.00
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112		0.00
Інші операційні доходи	2120	65 022.00	552 648.00
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121		0.00
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122		0.00
Дохід від використання коштів, залучених від оподаткування	2123		0.00
Адміністративні витрати	2130	369 057.00	464 908.00
Витрати на збут	2150		0.00
Інші операційні витрати	2180	3 630 060.00	97 984.00
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181		0.00
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182		0.00
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190		685 282.00
збиток	2195	3 120 193.00	
Дохід від участі в капіталі	2200		0.00
Інші фінансові доходи	2220	2 320 673.00	798 362.00
Інші доходи	2240	4 466.00	680 159.00
Дохід від благодійної допомоги	2241		0.00
Фінансові витрати	2250	232 496.00	164 903.00
Втрати від участі в капіталі	2255	63 521.00	214 162.00
Інші витрати	2270	6 646.00	10 276.00
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275		0.00
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290		1 674 422.00
збиток	2295	1 097 317.00	
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300		0.00
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		0.00
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350		1 674 422.00
збиток	2355	1 097 317.00	

Сукупний дохід

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		0.00
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		0.00
Накопичені курсові різниці	2410		0.00
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-751 136.00	1 229 109.00
Інший сукупний дохід	2445		0.00
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-751 136.00	1 229 109.00
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		0.00
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-751 136.00	1 229 109.00
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	-1 848 453.00	2 903 531.00

ДОДАТОК Г

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ДТЕК ЕНЕРГО"

Розширена аналітика Prozorro та актуальні дані 140+ реєстрів - у тарифі «Повний доступ».
Купуйте доступ на рік, місяць, або навіть добу!
Перейти до оплати

Фінансова звітність за 2023 рік

Дата звіту	06.06.2024
Період	2023 рік, 12 міс
Бухгалтер	[illegible]
КАТОТТГ	UA80000000000178669
Кількість працівників	188

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Актив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного періоду, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
I. Необоротні активи Нематеріальні активи	1000	98 724.00	70 604.00
первісна вартість	1001	165 131.00	135 891.00
накопичена амортизація	1002	66 407.00	65 387.00
Незавершені капітальні інвестиції	1005	5 651.00	3 946.00
Основні засоби	1010	145 951.00	78 752.00
первісна вартість	1011	234 571.00	174 147.00
знос	1012	88 620.00	95 395.00
Інвестиційна нерухомість	1015	0.00	
первісна вартість	1016	0.00	
знос	1017	0.00	
Довгострокові біологічні активи	1020	0.00	
первісна вартість	1021	0.00	
накопичена амортизація	1022	0.00	
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	1 142 818.00	893 962.00
Інші фінансові інвестиції	1035	670 739.00	4 806 739.00
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0.00	
Відстрочені податкові активи	1045	0.00	
Гудвіл	1050	0.00	
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0.00	
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0.00	
Інші необоротні активи	1090	0.00	
Усього за розділом I	1095	2 063 893.00	5 913 823.00
II. Оборотні активи Запаси	1100	50 657.00	8 371.00
Виробничі запаси	1101	44.00	67.00
Незавершене виробництво	1102	50 586.00	8 293.00
Готова продукція	1103	0.00	
Товари	1104	27.00	11.00
Поточні біологічні активи	1110	0.00	

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ Г

Депозити перестрахування	1115	0.00	
Векселі одержані	1120	0.00	
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	382 932.00	139 405.00
Дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами	1130	153.00	602.00
з бюджетом	1135	254.00	191.00
у тому числі з податку на прибуток	1136	254.00	184.00
з нарахованих доходів	1140	882 018.00	893 420.00
із внутрішніх розрахунків	1145	0.00	
інша поточна дебіторська заборгованість	1155	4 564 909.00	10 636.00
Поточні фінансові інвестиції	1160	0.00	
Гроші та їх еквіваленти	1165	1 213.00	1 085.00
Готівка	1166	0.00	
Рахунки в банках	1167	1 213.00	1 085.00
Витрати майбутніх періодів	1170	0.00	1 745.00
частка перестрахувальників у страхових резервах	1180	0.00	
у тому числі в резервах довгострокових зобов'язань	1181	0.00	
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0.00	
резервах незароблених премій	1183	0.00	
інших страхових резервах	1184	0.00	
Інші оборотні активи	1190	825.00	837.00
Усього за розділом II	1195	6 882 961.00	1 056 192.00
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0.00	
Баланс	1300	7 946 844.00	6 970 115.00

Пасив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного періоду, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	337 188.00	337 188.00
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0.00	
Капітал у дооцінках	1405	520 186.00	75 838.00
Додатковий капітал	1410	-104.00	-104.00
Емісійний дохід	1411	0.00	
Накопичені курсові різниці	1412	0.00	
Резервний капітал	1415	0.00	
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-4 994 668.00	709 442.00
Неоплачений капітал	1425	0.00	
Вилучений капітал	1430	0.00	
Інші резерви	1435	0.00	
Усього за розділом I	1495	-4 137 398.00	1 122 364.00
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0.00	
Пенсійні зобов'язання	1505	0.00	
довгострокові кредити банків	1510	0.00	
Інші довгострокові зобов'язання	1515	3 734 026.00	2 514 206.00
Довгострокові забезпечення	1520	0.00	

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ Г

довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0.00	
Цільове фінансування	1525	0.00	
Благодійна допомога	1526	0.00	
Страхові резерви	1530	0.00	
у тому числі: резерв довгострокових зобов'язань	1531	0.00	
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0.00	
резерви незароблених премій	1533	0.00	
інші страхові резерви	1534	0.00	
інвестиційні контракти	1535	0.00	
Призовий фонд	1540	0.00	
Резерви на виплату дивідендів	1545	0.00	
Усього за розділом II	1595	3 734 028.00	2 514 206.00
III. Поточні зобов'язання і забезпечення Короткострокові кредити банків	1600	0.00	
Векселі видані	1605	0.00	
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	1610	44 658.00	14 128.00
товари, роботи, послуги	1615	33 681.00	34 184.00
розрахунками з бюджетом	1620	12 448.00	19 786.00
у тому числі з податку на прибуток	1621	0.00	
розрахунками зі страхування	1625	726.00	914.00
розрахунками з оплати праці	1630	6 574.00	6 481.00
за одержаними авансами	1635	79.00	79.00
за розрахунками з учасниками	1640	9.00	9.00
із внутрішніх розрахунків	1645	0.00	
за страховою діяльністю	1650	0.00	
Поточні забезпечення	1660	185 218.00	156 052.00
Доходи майбутніх періодів	1665	0.00	
Відстрочені комісійні доходи від перестрахування	1670	0.00	
інші поточні зобов'язання	1690	8 116 924.00	5 081 362.00
Усього за розділом III	1695	8 350 311.00	5 333 525.00
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0.00	
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0.00	
Баланс	1900	7 926 844.00	5 970 115.00

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

Фінансові результати

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1 261 519.00	1 072 809.00
Чисті зароблені страхові премії	2010		0.00
Премії підписані, валова сума	2011		0.00
Премії, передані у перестрахування	2012		0.00
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013		0.00
Зміна частки перестраховників у резерві незароблених премій	2014		0.00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	394 022.00	359 407.00

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ Г

Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070		0.00
Валовий прибуток	2090	867 497.00	713 402.00
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105		0.00
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110		0.00
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111		0.00
Зміна частки перестрахувальників в інших страхових резервах	2112		0.00
Інші операційні доходи	2120	1 804 698.00	65 922.00
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121		0.00
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122		0.00
Дохід від використання коштів, звільнених від оподаткування	2123		0.00
Адміністративні витрати	2130	240 351.00	269 457.00
Витрати на збут	2150		0.00
Інші операційні витрати	2180	481 464.00	9 680 060.00
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181		0.00
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182		0.00
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	1 690 866.00	
збиток	2195		3 120 793.00
Дохід від участі в капіталі	2200	196 481.00	0.00
Інші фінансові доходи	2220	5 396 591.00	2 320 973.00
Інші доходи	2240	26 222.00	4 465.00
Дохід від благодійної допомоги	2241		0.00
Фінансові витрати	2250	634 940.00	232 496.00
Втрати від участі в капіталі	2255		83 321.00
Інші витрати	2270	869 104.00	6 646.00
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275		0.00
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	5 704 106.00	
збиток	2295		1 097 317.00
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300		0.00
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		0.00
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	5 704 106.00	
збиток	2355		1 097 317.00

Сукупний дохід

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		0.00
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		0.00
Накопичені курсові різниці	2410		0.00
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-444 348.00	-751 136.00
Інший сукупний дохід	2445		0.00
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-444 348.00	-751 136.00
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		0.00
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-444 348.00	-751 136.00
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	5 259 757.00	-1 848 453.00